

VERSLAGBOEK

1940-1945

VERSLAG OVER DE MEEST
BEWOGEN PERIODE IN DE
GESCHIEDENIS VAN DE
KATHOLIEKE ARBEIDERS-
BEWEGING IN HET BISDOM
BRED A

KATHOLIEKE ARBEIDERSBEWEGING — K. A. B. — IN HET BISDOM BRED A
DR. VAN MIERLOSTRAAT 37, BRED A

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

1403 2715

VERSLAGBOEK

1940 - 1945

VERSLAG OVER DE MEEST
BEWOGEN PERIODE IN DE
GESCHIEDENIS VAN DE
KATHOLIEKE ARBEIDERS-
BEWEGING IN HET BISDOM
BRED A

KATHOLIEKE ARBEIDERSBEWEGING — K. A. B. — IN HET BISDOM BRED A
DR. VAN MIERLOSTRAAT 37, BRED A

Voorwoord

In 1939 gaf de Bredase Diocesane Werkliedenbond zijn laatste jaarverslag uit. Sindsdien is er enorm veel gebeurd en.... veranderd.

In gedachten beleven we weer de korte doch bittere periode van de overweldiging van ons vaderland.

We beleven weer de zorg-volle, schijnbaar-nooit-eindigende jaren van de bezetting.

We beleven weer de vreugde om de bevrijding, om de herwonnen vrijheid.

En door al deze jaren loopt de geschiedenis van de katholieke arbeidersbeweging, soms nauw merkbaar vanwege een uiterlijke liquidatie, dan weer feller sprekend in het volle licht van het openbare leven.

Een geschiedenis die ons diep doet beseffen de waarde van een principieel-katholieke arbeidersbeweging.

Een geschiedenis die ons dankbaar stemt tegenover onze leiders, tegenover onze Bisschoppen en bovenal tegenover God.

Een geschiedenis die ons met meer overtuiging en enthousiasme mee doet werken aan de uitgroei van onze beweging.

Een geschiedenis die een steun kan zijn in moeilijke dagen.

Als we nu dan beginnen aan dit verslag, dan weten we dat het zeer moeilijk — zo niet onmogelijk — zal zijn een waarheidsgetrouw en volledig overzicht te geven van alle belangrijke gebeurtenissen. We vragen op voorhand Uw clementie voor mogelijke tekortkomingen.

Onze moeiten zullen ruimschoots beloond zijn zo dit verslag mag bijdragen tot versterking van Uw belangstelling en liefde voor het werk van de katholieke arbeidersbeweging.

We vragen hiervoor de zegen van God door de voorspraak van Moeder Maria.

Van 1940 tot aan de liquidatie

BEELD VAN DE BEWEGING

a. ALS ORGANISATIE.

De Bredase Diocesane Werkliedenbond begon het jaar 1940 toen het ledental bedroeg 17884 en het bestuur bestond uit:

A. P. Romsom,	Breda,	Voorzitter,
M. P. Franken,	Bergen op Zoom,	Secretaris-Penningmeester,
J. van Rijsbergen,	Oud-Gastel,	2e Voorzitter,
A. Aarts,	Gilze,	Bestuurslid,
J. Asselman,	Lamswaarde,	"
M. v. d. Bosch,	Dongen,	"
H. Visker,	Terheijden,	"

Geestelijk adviseur en tevens Aalmoezenier van de Arbeid was de ZeerEerw. Heer J. F. J. van der Maden, bijgestaan door Aalmoezenier A. Mouwen voor het zgn. Segoba-werk en Aalmoezenier Fr. Maas voor „De Jonge Werkman.”

In het bestuur hadden tevens zitting met adviserende stem de ZeerEerw. Pater Paschasius O.F.M. Cap. voor Credo Pugno, Jan Mertens voor „De Jonge Werkman”, en mej. C. v. d. Horst voor de K.A.J.V. (nadien mej. J. Ter Ellen).

Als **ambtenaren** waren in dienst:

A. P. Romsom, voorzitter, belast met de algemene leiding, (1 April 1939)
Dré de Wolf, die het Secretariaat van de Arbeid waarnam (1 Juli 1939), en
M. C. Geerts, voor het werk in Zeeuwsch-Vlaanderen, (1 Jan. 1919).

Het **administratieve werk** op het bondskantoor werd verzorgd door:
Mej. Gillis, Mej. de Hoogh, Mej. Roelandt, Willem Weterings en Toon van Loon z.g. De **gedienstige** was Mej. Mien Marijnissen.

Bonds- en bijkantoor.

Het bondskantoor was gevestigd te Breda aan de Dr. v. Mierlostraat no. 37 en het bijkantoor te Hulst (Z.-VI.) aan de Burg. F. v. Waesberghestraat.

Rayons en afdelingen.

Hieronder geven we een overzicht van de afdelingen, per rayon ingedeeld, met het aantal leden.

Rayon Breda.

Afdeling:	Per 1 Jan. 1940	Per 1 Jan. 1941
Alphen	18	17
Bavel	72	67
Baarle Nassau	37	32

Afdeling:	Per 1 Jan. 1940	Per 1 Jan. 1941
Beek	196	194
Breda	2632	2468
Chaam	32	31
Dongen	711	632
Dongen-vaart	35	—
Driesprong	50	45
Dorst	75	79
Etten	250	230
Gilze	274	277
Ginneken	283	275
Den Hout	57	50
Langeweg	85	85
Leur	102	103
Molenschot	13	10
Oosteind	57	57
Oosterhout	1025	975
Princenhage	359	351
Riel	14	14
Rijen	307	306
Stuivezand	138	144
Terheijden	179	166
Teteringen	84	77
Ulvenhout	112	105
Wagenberg	97	94
Rijsbergen	56	46
Zundert	202	167
	—	—
	7592	7097

Rayon Bergen op Zoom.

Afdeling:	Per 1 Jan. 1940	Per 1 Jan. 1941
Bergen op Zoom	1168	1184
Bosschenhoofd	102	86
Dinteloord	129	133
Fijnaart	176	166
Halsteren	436	430
De Heen	86	90
Hoeven	297	285
Heerle	122	118
Hoogerheide	333	320
Huijbergen	25	25
Kruisland	176	171
Klundert	55	48
Lepelstraat	203	196
Nieuw-Borgvliet	65	—

Afdeling:	Per 1 Jan. 1940	Per 1 Jan. 1941
Noordhoek	38	38
Nieuw-Vosmeer	92	95
Notendaal	51	48
Nispen	95	91
Oudenbosch	156	156
Oud-Gastel	442	462
Ossendrecht	250	245
Putte	53	53
Rucphen	30	35
Roosendaal	1672	1660
Standaardbuiten	123	123
Steenbergen	193	175
Welberg	176	137
St. Willebrord	133	138
Sprundel	37	37
Wouw	105	97
Wouwsche Plantage	36	23
Zegge	46	44
	7157	6909

Rayon Zeeuwsch-Vlaanderen.

Afdeling:	Per 1 Jan. 1940	Per 1 Jan. 1941
Axel	110	108
Aardenburg	72	65
Boschkapelle	160	152
Biervliet	44	40
Clinge	127	103
Eede	6	—
Graauw	221	201
Groede	37	33
Groenendijk	155	159
Heijkant	41	—
Hengstdijk	44	39
Hoofdplaat	127	124
Hulst	180	169
St. Jansteen	124	131
St. Kruis	13	—
Koewacht	106	68
Lamswaarde	130	130
Nieuw Namen	87	85
Oostburg	49	47
Ossenisse	45	46
Philippine	86	92
Sas van Gent	173	170
Stoppeldijk	130	128
Schoondijke	28	29
Sluiskil	166	158
Sluis	50	50
Terhole	56	59
Terneuzen	70	80
Westdorpe	217	220
IJzendijke	107	105
Zuiddorpe	130	116
	3135	2971

Bestuursvergaderingen.

Het Centraal Bestuur vergaderde in de periode tot en met 25 Juli 1941 veertien maal. De presentie was als volgt:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5
Aalmoezenier J. F. J. v. d. Maden	P	P	P	X	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
A. P. Romsom, Voorzitter	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
M. P. Franken, Secr.-Penningm.	P	P	P	P	K	P	P	A	K	K	K	P	P	P
J. v. Rijsbergen, 2e Voorzitter	P	P	P	P	P	P	P	K	P	A	P	A	P	P
Arn. Aarts	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
J. Asselman	A	A	X	X	A	K	K	K	K	A	P	P	P	X
M. J. v. d. Bosch	P	P	P	P	K	P	P	P	P	P	P	P	P	P
H. Visker	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
Pater Paschasius C. P.	P	X	X	P	P	X	P	K	P	X	K	K	P	P
J. Mertens, J. W.	P	X	P	P	X	K	P	A	P	K	K	K	P	P
Mej. v. d. Horst, K.A.J.V.	K	X	X	X	X	K	K	—	—	—	—	—	—	—
Mej. Terelle, K.A.J.V.	—	—	—	—	—	—	—	P	X	X	X	X	X	X
	1940									1941				

P = Present; K = Afwezig met Kennisgeving; A = Afwezig zonder Kennisgeving; X = Hierover zijn geen gegevens beschikbaar; — — = geen zitting in het bestuur.

Centrale Raadsvergadering.

De Centrale Raadsvergadering 1940 zou — zoals reeds was aangekondigd — worden gehouden op 25 Mei 1940, doch doordat op 10 Mei 1940 Nederland in de oorlog werd betrokken, kon deze vergadering geen doorgang vinden. Eerst op 21 September 1940 werd de Centrale Raadsvergadering gehouden, in de zaal van de heer Coppenolle te Bergen op Zoom. De gewone huishoudelijke agendapunten, zoals begroting, rekening en verantwoording, organisatorisch verslag en bestuursbeleid, werden vlot afgewerkt.

Henri Hermans hield een inleiding over „De standsorganisatie in deze tijd.” Op voorstel van het bondsbestuur werd onderstaand schrijven als een betuiging van trouw en aanhankelijkheid gezonden aan Zijne Hoogwaardige Excellentie de Bisschop van Breda.

Bergen op Zoom, 21 September 1940.

Aan Zijne Hoogwaardige Excellentie Mgr. P. Hopmans, Bisschop van Breda.

Hoogwaardige Excellentie,

Het bestuur van de Bredase Diocesane Werkliedenbond en de afgevaardigden van de bij die bond aangesloten afdelingen, ter Centrale Raadsvergadering in Bergen op Zoom bijeen, stellen er prijs op, Uw Hoogwaardige Excellentie te doen toekomen de verzekering van hun onwankelbare trouw aan de Kerk en van hun eerbiedige gehoorzaamheid aan Uw herderlijk gezag. Zij bidden God om licht en kracht voor Uw Hoogwaardige Excellentie en vragen nederig Uw gebed voor hen zelf en hun gezinnen en niet minder voor de Katholieke Arbeidersbeweging in Nederland en voor de Bredase Diocesane Werkliedenbond.

w.g. A. P. ROMSOM, Voorzitter
w.g. M. P. FRANKEN, Secretaris.

Kringvergaderingen.

Zoals gebruikelijk werden in het voorjaar van 1940 Kringvergaderingen gehouden. Aalmoezenier F. Maas, Directeur van de Jonge Werkman hield een inleiding over het onderwerp: „Waar gaan we heen.” Het doel en de taak van de Jonge Werkman werden uiteengezet en op de ouderen werd een beroep gedaan om dit belangrijke werk te steunen. Op de kringvergaderingen, welke omstreeks Juli 1940 werden gehouden, komen we in ons verslag nog nader terug. Het bezoek van deze kringvergaderingen — waartoe de volledige bestuursraden werden uitgenodigd — was zeer goed.

Adviseursvergadering.

De vergadering voor Geestelijke Adviseurs werd in April 1940 gehouden in het Retraitehuis te Seppe. Het werk van de organisatie werd op deze goed bezochte bijeenkomst besproken.

De Jonge Werkman.

Voor bijzonderheden gedurende de jaren 1940—1941 mogen we verwijzen naar het uitvoerig verslag verder in dit boek.

K. A. J. V. — Kath. Arbeidsters Jeugdvereniging.

Voor nadere bijzonderheden over de Katholieke Arbeidsters Jeugdvereniging, zie eveneens achter in dit boek.

b. ALS INSTITUUT VOOR VORMING EN ONTWIKKELING.

Credo Pugno.

De leiding van het Credo Pugno-werk berustte bij Pater Paschasius O.F.M. Cap., die voor Zeeuwsch-Vlaanderen werd bijgestaan door Pater Gonzaga O.F.M. Cap.

Voor de vormende leiding in Credo Pugno bediende Pater Paschasius zich van een maandschrift, het Credo Pugno-blad.

In 1939 werd hiermee begonnen. De uitgave van het blad liep tot Juli 1941. Dit blad was de leidraad voor de maandelijkse Credo Pugno-bijeenkomsten in de afdelingen.

Eind 1940 bestonden er in Brabant 21 clubs met plus minus 295 leden en in Zeeuwsch Vlaanderen 21 clubs met plus minus 230 leden.

In 15 afdelingen bestond daarnaast een propagandaclub.

De betekenis van Credo Pugno is niet vast te leggen in statistieken en ook niet aan te tonen door tastbare resultaten.

Dat Credo Pugno veel heeft bijgedragen tot een beginselvaste levenshouding van de katholieke arbeiders, staat naar onze overtuiging wel vast. De prachtige houding van de katholieke arbeiders bij de vrijwillige liquidatie van de beweging vormt daarvoor een duidelijke aanwijzing.

Retraitewerk.

Het kon wel niet anders of de oorlogsomstandigheden deden hun nadelige invloed gelden op het retraitewerk. De onzekerheid en angst in de gezinnen; de moeilijke reisgelegenheden en nog zovele andere factoren, maakten het de men-

sen moeilijk om een drietal dagen van huis weg te gaan voor het volgen van een retraite.

Toch ging het retraitewerk door, zelfs in de winter 1941—1942 toen de beweging niet meer bestond. In 1940 werden er 14 retraites georganiseerd, waaraan werd deelgenomen door 121 mannen, 79 vrouwen, 133 J.W.-ers en 129 K.A.J.V.-sters; in totaal dus 462 personen.

In 1941 werden 8 retraites georganiseerd, waaraan deelnamen 66 mannen, 34 vrouwen, 152 jongens en 121 meisjes. Totaal 373 personen.

Recapitulatie:	1933—1934	8 retraites	590 deelnemers(sters)
	1934—1935	15 „	989 „
	1935—1936	9 „	691 „
	1936—1937	13 „	852 „
	1937—1938	13 „	862 „
	1938—1939	14 „	927 „
	1939—1940	17 „	902 „
	1940—1941	14 „	462 „
	1941	8 „	373 „
	1933—1941	111 retraites	6648 deelnemers(sters)

H. Communiën, Tridua en Bedevaarten

De godsdienstige vorming werd verder in de afdelingen bevorderd door gezamenlijke H. Communiën bij bijzondere gelegenheden. In 1940 vond in acht afdelingen een maandelijkse gezamenlijke H. Communie plaats.

In negen afdelingen werd in 1940 een triduum gehouden.

Zeer veel afdelingen namen deel aan een bedevaart. Vooral de Stille Omgang te Breda en de bedevaart naar Zuiddorpe en Groede maakten vele leden mee.

Ontwikkelingswerk.

Het ontwikkelingswerk vond plaats in de afdelingen door het organiseren van ontwikkelingsavonden voor leden en niet-leden, door het organiseren van ontwikkelings- en sociale cursussen en via studieclubs. Het is niet mogelijk dit thans nader uit te werken.

Een afdeling beschikte over een eigen harmonie. Meerdere afdelingen hadden een eigen zangclub en/of toneelclub.

Voorts bestond de mogelijkheid, dat driejarige sociale cursussen konden worden georganiseerd, die onder leiding stonden van de Ontwikkelingscentrale van het Werkliedenverbond. Deze cursussen noemde men naar de eerste directeur van de Ontwikkelingscentrale, pater Dr. Beaufort O.F.M.: „Beaufortcursussen”. In de periode van 1940 tot de opheffing liep er één zo'n cursus voor de districtsleiders van de Jonge Werkman.

Feest van de arbeid.

Met het Feest van de Arbeid was een traditie groeiende. In de meeste afdelingen werd dit feest gevierd als een gezinsfeest van werkliedenvereniging, Jonge Werkman en K.A.J.V. En hier en daar als een standenfeest.

In April '40 werd vanwege gezamenlijke bondsbesturen het sein wederom gegeven en toen in Mei '40 de oorlog voor ons land uitbrak, stond het feest in vele afdelingen op stapel.

De viering werd in 1940 door de binnendringende Duitsers verstoord, maar in 1941 — even voor de opheffing — was de groeiende traditie weer hersteld: in zo goed als alle afdelingen werd het arbeidsfeest gevierd, waarbij de encyclieken-herdenking een grote plaats innam.

Volkskrant.

Voor de vorming en ontwikkeling van de lezers én voor de verdediging en de propaganda van eigen belangen en ideeën, is een goed geredigeerd dagblad van enorme betekenis.

De propaganda voor de Volkskrant werd daarom steeds onverminderd voortgezet. Nog moesten verschillende moeilijkheden worden overwonnen alvorens ons eigen dagblad in alle arbeidersgezinnen zou verschijnen.

In Zeeuwsch Vlaanderen was o.a. de te late bezorging een ernstige handicap. Voorzover we nu echter nog kunnen nagaan, was de Volkskrant in plus minus 70 pct. van de afdelingen ingevoerd. Ook al was het aantal lezers nog te gering, toch groeide de invloed en de betekenis van ons eigen dagblad.

Deze invloed en betekenis bleef bestaan ook tijdens de eerste jaren van de bezetting. Ons volk liet zich niet misleiden door datgene wat van „buitenaf” werd opgedrongen, doch sterkte zich aan de principiële en gedurfde artikelen van de redactie.

Herstel.

Het blad van de Verbondsleiding voor alle leden. Nog waren er enkele vakafdelingen die „Herstel” niet wilden ontvangen. Doch dit waren uitzonderingen. „Herstel” had zijn vaste en voornamelijk plaats in de beweging reeds veroverd. Geen wonder. Tal van vraagstukken stelden zich in het ingewikkeld gemeenschapsleven. Vraagstukken, waarin de verbondsleiding direct een standpunt moest bepalen. Vraagstukken ook, die eerst na lange voorbereiding en gezamenlijke activiteit konden worden opgelost. „Herstel” gaf voorlichting omtrent praktische en principiële vraagstukken. „Herstel” gaf leiding.

„Herstel” stuwde naar activiteit. „Herstel” was de vraagbaak van de katholieke arbeiders. „Herstel” was onmisbaar geworden in de steeds verder uitgegroeide katholieke arbeidersbeweging. „Herstel” maakte de sociale leer van de katholieke kerk bekend bij de arbeiders, ook tijdens de bezetting toen een nieuwe wereldbeschouwing — het nationaal-socialisme — met geweld van wapenen werd opgedrongen. Dit bleek wel heel duidelijk op 15 Mei 1941, toen herdacht werd het verschijnen van de encyclieken *Rerum Novarum* (1891) en *Quadragesimo Anno* (1931).

Het herdenkingsnummer van „Herstel” bestond uit 48 pagina's en verscheen in een oplage van 220.000 exemplaren.

Het wereldordeningsplan van de Pausen werd, in die tijd van angst en verwarring, voorgehouden aan ons volk als een lichtend ideaal dat ons sterken zou in deze barre tijd.

Nog eenmaal — na de liquidatie van de beweging — verscheen een clandestiene uitgave van „Herstel” als „Orgaan van het vrije R.K. Werkliedenverbond.”

Toen was het wachten op de herrijzenis van de beweging.

c. ALS CENTRALE VOOR SOCIALE DIENSTEN.

Segobawerk.

Dit werk bedoelde te zijn: een bijzondere steun voor de werkloze leden.

Een van de grootste rampen welke de arbeider kan treffen is zeker de werkloosheid. Niet alleen omdat hierdoor grote financiële moeilijkheden ontstaan in de gezinnen, maar ook omdat werkloosheid een gevaar inhoudt voor een gezond geestelijk leven.

Daarbij komt, dat bepaalde volksmisleiders de bestaande verbittering en ontevredenheid onder de werkloze arbeiders trachten te vergroten, omdat ze daarin hun grootste kans zien hun — voor het volk verderfelijk — doel te bereiken. De ontspanning bestond uit: dammen, schaken, schieten, voetballen, zwemmen, vissen, gymnastiek, excursies e.d.

Ontwikkelingscursussen werden gegeven o.a. over: Godsdienst, maatschappijleer, Nederlandse taal, rekenen, geschiedenis, aardrijkskunde, tuinbouw en gezondheidsleer.

Deze culturele zorg voor de werklozen werd onder leiding van Aalmoezenier Mouwen, in veel afdelingen ter hand genomen.

Tijdens de bezetting verminderde spoedig de betekenis van dit werk, mede onder invloed van het streven van de bezetter om alle beschikbare arbeidskrachten in te zetten voor de krachtsinspanning die de oorlog vergde.

De werkloosheid was voorbij. De „Arbeidsinzet” zou echter nog veel leed brengen in onze gezinnen.

Jeugdwerklozenzorg.

Speciale aandacht werd besteed aan de jeugdige werklozen, door het zgn. kampwerk. In de kampen voor de jeugdige werklozen was voor de jonge arbeiders(sters) gelegenheid zich in een gunstige sfeer verder te bekwamen in het vak.

Goede ontspanning en ontwikkeling verhoogde het geestelijk peil van de jeugdige werklozen.

Wat dit betekende, juist voor de werkloze jeugd zal voor eenieder duidelijk zijn die enig inzicht heeft in de nadelige werking van het gedwongen werkloos zijn.

In het Bisdom Breda waren er twee kampen voor jongens, namelijk te Ossendrecht en te Ginneken, en een voor meisjes — waar o.a. de dienstbodencursussen werden gegeven — op Bouvigne. Het secretariaat voor het kampwerk in ons bisdom werd waargenomen door Jan Mertens, de secretaris van De Jonge Werkman.

Dit werk werd gesubsidieerd door het Departement van Sociale Zaken, het Verbond en de Nationale Commissie voor Jeugdwerklozenzorg.

Laatstgenoemde Commissie verzamelde op verschillende wijzen gelden die aan dit werk konden worden besteed.

In Mei 1940 organiseerde deze Commissie nog de bekende „kwartjes-loterij”. Ook dit werk werd tijdens de bezetting — nog voor de liquidatie van de beweging — stopgezet.

Secretariaat van de Arbeid.

Nauwkeurige gegevens over het werk van het Secretariaat van de Arbeid staan ons over de periode 1940—1941 niet meer ter beschikking. Wel is bekend, dat ook in die tijd vele leden een beroep deden op het secretariaat. In vele, zeer uiteenlopende kwesties, werden rechtskundige en/of sociale adviezen verstrekt of bijstand verleend.

In het jaar 1940 verstrekte het bondskantoor 1407 schriftelijke adviezen. Het bijkantoor verstrekte in ditzelfde jaar 537 mondelinge en 55 schriftelijke adviezen.

Overzicht van zaken waarin advies werd verstrekt of bijstand verleend:

Alimentatieplicht	Hinderwet	Pachtwet
Arbeidskwesties	Huurkwesties	Pensioenwet
Armenwet	Hypotheekkwesties	Steun
Belastingen	Invaliditeitswet	Strafzaken
Civiele kwesties	Kieswet	Successiewet
Crisiswetten	Kinderbijslagwet	Vestigingswet
Curatelestellingen	Kostwinnersvergoedingen	Voogdij
Dienstplichtwet	Lager Onderwijswet	Vuurwapenwet
Drankwet	Landarbeiderswet	Woningwet
Erfrecht	Motor- en Rijwielwet	Wet op het Arbeidscontract
Faillissementswet	Naturalisatie	Ziektewet
Gemeentewet	Ongevallenwet	Diversen

Stichting Vakopleiding.

In ons bisdom bestond, zoals in de bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond, een stichting voor vakopleiding, genaamd „Stichting Vakopleiding in het bisdom Breda”. Deze stichting was een instelling van de Diocesane Commissie van Samenwerking van de diocesane standsorganisaties. Namens de bond hadden hierin zitting A. P. Romsom en Dré de Wolf, terwijl de aalmoezenier van de Arbeid, J. F. J. v. d. Maden, Geestelijk Adviseur was. Dré de Wolf was secretaris en daarmee was het secretariaat gevestigd te Breda, Dr. v. Mierlostraat 37.

Voorzitter van de Stichting was de heer A. Hootsmans, Directeur van de Ambachtsschool te Breda en controleur was de heer P. Don.

De Stichting nam ter hand de uitvoering van Titel II van de Nijverheids-onderwijswet en bood aan jonge arbeiders de gelegenheid zich in vakkennis en in handvaardigheid te bekwamen. De praktische opleiding werd genoten in de werkplaats en de theoretische vorming ontving men in de avondnijverheidsscholen, waarbij de Stichting zich stelde op katholieke grondslag.

In 1940 en 1941 waren enkele honderden jongens in opleiding.

Toen in 1941 de katholieke arbeidersbeweging werd opgeheven, traden de vertegenwoordigers van onze bond uit het Stichtingsbestuur, waarin ze als zodanig zitting hadden.

Begrijpelijk heel gebrekkig is het stichtingswerk voortgezet, met name door de heren Hootsmans en Don.

Kanunnik van Schaikfonds.

Dit fonds gaf financiële steun aan priesterstudenten uit de arbeidersstand. De bekende thermometeractie vormde de vaste bron van inkomsten. In Juli 1941 werden de gelden van dit fonds door Woudenberg in beslag genomen.

Mgr. Van Schaik richtte een request aan de Rijkscommissaris waarop het fonds in November 1941 werd vrijgegeven.

De Sicherheitspolizei legde op 3 Juli 1942 echter beslag op de gelden en verbood alle actie op het motief, dat het fonds een verboden geldinzameling was.

Herwonnen Levenskracht.

In de strijd tegen de gevreesde volksziekte, de T.B.C., nam de uitzendvereniging Herwonnen Levenskracht met haar eigen sanatorium Berg en Bosch een vooraanstaande plaats in. Herwonnen Levenskracht kon daarbij rekenen op de sympathie en medemerking van de leden.

Door plaatselijke comité's van H.L., of waar deze niet bestonden, door de plaatselijke afdelingen, werden regelmatig acties gevoerd om het eens begonnen werk in stand te houden en uit te breiden.

In vele gezinnen bracht Herwonnen Levenskracht levensvreugde en geluk. En deze wetenschap sterkte de plaatselijke werkers bij hun moeizaam werk. Tijdens de bezetting werd het steeds moeilijker om gelden in te zamelen. Dat men echter niet stil stond bewijst onderstaand overzicht van de plaatselijke acties.

Plaatselijke comité's bisdom Breda.

	Speldjesdag 1940	Vrijw. contrib. 1940	Nat. loterij 1940
Aardenburg	f —	f —	f —
Axel	" —	" —	" —
Bavel	" —	" —	" 33,52
Beek bij Breda	" 56,04	" 53,15	" 157,50
Bergen op Zoom	" 131,86	" 369,96	" 129,95
Boschkapelle	" 31,04	" 112,25	" 31,50
Bosschenhoofd	" —	" —	" 14,—
Breda	" 545,04	" 864,13	" 157,50
Chaam	" —	" —	" 13,50
Dinteloord	" 33,—	" 11,—	" 15,53
Dongen	" 93,24	" 851,42	" 153,—
Dorst	" —	" 9,68	" —
Driesprong	" 15,—	" 19,62	" 36,—
Etten N.Br.	" 66,10	" 40,50	" 31,95
Fijnaart	" 27,—	" 47,75	" 72,—
Gilze	" 46,60	" 200,—	" 166,25
Ginneken	" 123,—	" 99,14	" 63,—
Graauw	" —	" —	" —
Groenendijk	" —	" 40,—	" 15,75
Halsteren	" 83,70	" 75,—	" 135,—
De Heen	" 19,50	" 67,65	" 31,50
Heerle	" 33,30	" 18,—	" 22,50
Heikant	" —	" —	" 10,—
Hoeven	" 32,94	" 190,87	" 76,51
Hoogerheide	" —	" —	" 2,25
Den Hout	" 25,35	" 81,80	" 70,—
Hulst	" —	" 89,61	" 8,78
St. Janssteen	" 39,—	" —	" 26,15
Klundert	" 21,30	" 13,50	" 18,—
Koewacht	" 32,10	" 36,—	" 40,50
Kruisland	" 31,60	" 54,76	" 13,50
Lamswaarde	" —	" 2,40	" 22,50
Langeweg	" 16,70	" 91,13	" 9,—
Lepelstraat	" 46,80	" 76,50	" 15,—
Leur N.Br.	" —	" 14,21	" —

	Speldjesdag 1940	Vrijw. contrib. 1940	Nat. loterij 1940
Nieuw Borgvliet	f 20,31	f 69,54	f 45,—
Nieuw Namen	" —	" —	" 85,50
Nieuw Vosmeer	" 33,50	" 94,50	" 54,—
Nispen	" —	" 51,75	" 67,50
Noordhoek	" —	" 61,90	" 22,50
Notendaal	" —	" —	" 19,60
Oostburg	" 30,—	" 42,05	" 45,—
Oosteind	" —	" 24,70	" —
Oosterhout N.Br.	" 104,73	" 741,80	" 112,50
Ossendrecht	" —	" —	" —
Oudenbosch	" —	" 85,50	" 22,50
Oud Gastel	" 72,32	" 218,80	" 45,—
Philippine	" —	" —	" 10,—
Princenhage	" 92,17	" 56,30	" 126,—
Rijen	" —	" 307,14	" 135,—
Roosendaal	" 300,—	" 301,50	" 180,90
Rucphen	" —	" —	" —
Rijsbergen	" —	" —	" —
Sas van Gent	" —	" 94,64	" 54,—
Sluis	" —	" —	" —
Sprundel	" 6,35	" 40,92	" —
Standdaarbuiten	" 72,—	" 76,50	" 58,50
Steenbergen	" —	" 56,15	" 22,50
Stoppeldijk	" —	" —	" 27,—
Stuivezand	" —	" —	" —
Terheijden	" 39,44	" 260,75	" 36,—
Terhole	" 22,13	" —	" 35,90
Terneuzen	" —	" —	" —
Teteringen	" 26,50	" 105,75	" 54,35
Ulvenhout	zie Ginneken	" —	" —
Wagenberg	" 29,52	" 99,—	" 83,50
Welberg	" 22,23	" 29,26	" 40,50
Westdorpe	" 34,97	" 140,92	" 45,—
St. Willebrord	" —	" 33,59	" —
Wouw	" 43,70	" 48,10	" 45,—
Wouwsche Plantage	" 25,54	" 43,95	" 10,58
IJzendijke	" —	" —	" 22,50
Zegge	" 17,40	" —	" 15,—
Zuiddorpe	" 28,70	" 6,45	" 14,95
Totaal	f 2.571,72	f 6.621,49	f 3.128,42

R. K. Werkliedenverenigingen Bisdom Breda.

	Speldjesdag 1940	Vrijw. contrib. 1940	Nat. loterij 1940
Alphen N.Br.	f —	f —	f 40,50
Baarle Nassau	" —	" 2,—	" 53,73
Biervliet	" 17,85	" —	" 9,25
Clinge	" —	" —	" 31,95
Dongenvaart	" —	" —	" 4,50
Eede	" —	" —	" —
Groede	" —	" —	" 9,—
Hengstdijk	" —	" —	" 31,50
Hoofdplaat	" —	" —	" 10,—

	Speldjesdag 1940	Vrijw. contrib. 1940	Nat. loterij 1940
Huijbergen	f —	f —	f 13,50
St. Kruis	" —	" —	" 9,—
Molenschot	" —	" —	" —
Ossensisse	" —	" —	" 13,50
Putte	" —	" —	" —
Riel	" 25,50	" —	" —
Schoondijke	" —	" —	" 9,—
Sluiskil	" 37,60	" —	" —
Zundert	" 44,20	" 29,85	" 79,04
Totaal	f 125,15	f 31,85	f 314,47
Plaatselijke comité's	f 2.571,72	f 6.621,49	f 3.128,42
R. K. Werkl.ver.	" 125,15	" 31,85	" 314,47
Totaal	f 2.696,87	f 6.653,34	f 3.442,89

Overzicht patiënten uit het Bisdom Breda verpleegd gedurende 1940.

1 man uit Oosterhout	30	dagen	Berg en Bosch
1 " " Hoeven	365	"	"
1 " " Dongen	18	"	"
1 " " Breda	180	"	"
1 " " Breda	257	"	"
1 " " Steenberg	174	"	"
1 " " Steenberg	366	"	"
1 " " Roosendaal	345	"	"
1 " " Roosendaal	12	"	"
1 " " Halsteren	30	"	"
1 " " Oud Gastel	30	"	"
1 " " Bergen op Zoom	13	"	"
1 " " Breda	302	"	"
1 " " Steenberg	321	"	Heliomare
1 " " St. Jansteen	366	"	Berg en Bosch
1 " " Standdaarbuiten	366	"	"
1 " " Dongen	75	"	"
1 vrouw v. lid uit Terheijden	236	"	"
1 " " " " Breda	58	"	"
1 " " " " Breda	88	"	"
1 " " " " Steenberg	79	"	"
1 " " " " Dongen	123	"	"
1 " " " " Bergen op Z.	64	"	"
1 " " " " Breda	167	"	"
1 kind uit Roosendaal	187	"	"
1 " " Breda	51	"	"
1 " " Oud Gastel	212	"	"

1 kind uit St. Willibrord	219	„	Heliomare
1 „ „ Ginneken	243	„	Berg en Bosch
1 „ „ Steenbergen	257	„	„
1 „ „ Roosendaal	366	„	„
1 „ „ Oud Gastel	366	„	„
1 „ „ Ginneken	344	„	„
1 „ „ Halsteren	270	„	„
1 „ „ Dongen	245	„	„
1 „ „ Oud Gastel	110	„	„
1 „ „ Steenbergen	11	„	„
1 „ „ IJzendijke	56	„	„
1 „ „ St. Jansteen	63	„	„
1 „ „ Breda	90	„	„

17 mannelijke leden.

7 vrouwen van leden.

16 kinderen van leden.

Totaal 40 patiënten met 7155 verpleegdagen.

Bij de liquidatie van de beweging werden de gelden van Herwonnen Levenskracht in beslag genomen door het N.V.V. Het sanatorium Berg en Bosch kon als zelfstandige instelling blijven voortbestaan. In vele gevallen werd de vroegere bijdrage van Herwonnen Levenskracht voor de uitzending naar een sanatorium verstrekt door het tijdens de bezetting opgerichte Fonds voor Bijzondere Noden.

Fonds Volksgezondheid.

Door dit fonds werd het mogelijk gemaakt dat verschillende zwakke kinderen werden uitgezonden naar het kleuterhuis „De Krabbenbosschen” te Rijsbergen.

Door een kuur van 6 weken in een bosrijke omgeving, werd de weerstand van de kinderen versterkt, hetgeen in vele gevallen van grote betekenis is voor geheel het verder leven.

De helft van de uitzendingskosten werden door het Fonds Volksgezondheid betaald. De andere helft werd voldaan o.a. door bijdragen van de betrokken gezinnen, plaatselijke afdelingen, vakafdelingen, Wit Gele Kruis, R.K. Huisvestingscomité, en voor verzekerden of aangesloten leden, door Concordia en de Dioc. Coöp. Bond.

Gedurende het jaar 1940 werden 48 patiënten — dat is 28 méér dan in 1939! — voor rekening van het fonds uitgezonden. Bij een totaal aantal verpleegdagen van 2239 verleende het fonds een bijdrage van f 2907.50. Over 1941 zijn ten aanzien van dit fonds geen juiste gegevens bekend. Wel staat vast dat ook toen nog verschillende uitzendingen werden verzorgd. Het gevolg was dan ook dat de beschikbare gelden van dit fonds vrijwel geheel voor de uitzending van zwakke kinderen zijn aangewend, alvorens dit werk noodgedwongen werd stopgezet.

Onderlinge Ziekteverzekering O. Z.

Ook deze instelling groeide gestaag. In 1940 steeg het aantal verzekerde gezinnen met 188 en het aantal verzekerden nam met 937 toe. Alzo telde de Onderlinge Ziekteverzekering per 31 December 1940 8726 verzekerden.

De samenstelling van het bestuur van deze bondsinstelling was over 1940 en 1941 als volgt:

Dré de Wolf, voorzitter;

A. P. Romsom, secretaris-penningmeester;

F. Hamerlinck, J. Lijmbach en L. Suijkerbuijk, leden.

In ons ziekenfonds konden onze leden zich vrijwillig verzekeren tegen de kosten van geneeskundige behandeling, waaronder begrepen diverse verstrekkingen van medicijnen en kunstmiddelen.

Tijdens de bezetting, na de opheffing van de beweging, bij de invoering van het ziekenfondsbesluit, werd de Onderlinge Ziekteverzekering als Algemeen Ziekenfonds erkend, zodat dit fonds ondanks de liquidatie van de beweging zelf kon blijven voortbestaan. Deze instelling nam toen een grote vlucht, waarbij het aantal verzekerden geweldig toenam.

Ons ziekenfonds O.Z. was gevestigd in alle plaatsen van ons diocees, behoudens te Axel, Chaam en Dongen.

Ziekenhuisverpleging „Z. H. V.”.

De bestuurssamenstelling van deze jongste instelling der Bredase Diocesane Werkliedenbond, bleef in het jaar 1940 ongewijzigd.

Het bestuur bestond derhalve uit:

Dré de Wolf, voorzitter;

A. P. Romsom, secretaris-penningmeester;

P. v. Bambost, bestuurslid;

P. v. Kaam, bestuurslid;

J. Kock, bestuurslid.

De betekenis van deze instelling groeide elk jaar, wat o.a. tot uiting kwam in het aantal aangesloten afdelingen en het aantal verzekerden. In 1940 sloten twee nieuwe afdelingen, n.l. Bavel en Steenberg, zich aan bij de Z.H.V. Het aantal verzekerde gezinnen steeg met 259 en het aantal verzekerde personen met 615.

Op 31 December 1940 telde de Z.H.V. 32 afdelingen met 806 verzekerde gezinnen en 3128 verzekerden. In 1940 werden 88 patiënten — 29 méér dan in 1939 — opgenomen in een ziekenhuis.

In totaal werd in het jaar 1940 voor verpleegkosten, gebruik operatiekamer en ziekenvervoer f 3126.50 vergoed.

Tevens zij nog vermeld dat de Geestelijke Adviseur van de bond Aalmoezenier v. d. Maden, steeds de vergaderingen bijwoonde van O.Z. en Z.H.V.

Lourdesziekenfonds.

In 1940 bestonden plannen om op te richten een fonds, waaruit bekostigd zouden kunnen worden Lourdesbedevaarten voor onze zieke leden en gezinsleden. Deze plannen werden in 1941 gerealiseerd. Van Lourdesbedevaarten kon echter toen nog niets komen.

De gelden voor dit fonds werden geïnd door ons ziekenfonds.

Centrale Volksbank.

Hoewel ook in 1940 het aantal spaarders nog steeg, was er toch enige teruggang in het totale spaartegoed. De onzekere tijdsomstandigheden hadden reeds enigermate invloed op het sparen. De ontwaarding van het geld en de chaotische toestand en moeilijke levensomstandigheden zouden in de komende jaren de nationale deugd van spaarzaamheid ernstig ondermijnen.

Het overzicht van het jaar 1940, hetwelk we hieronder verstrekken, kan de grote betekenis van de Centrale Volksbank niet weergeven, omdat o.a. de opvoedende waarde zich niet in cijfers laat uitdrukken.

Ook wordt in dit overzicht niet vermeld het grote goed dat werd bereikt doordat het gespaard kapitaal van de arbeiders, zodanig werd belegd, dat het ook werd gebruikt vóór de arbeiders. Als men rekening houdt met deze twee waarden zal het volgende overzicht leerzaam zijn.

CENTRALE VOLKSBANK.
Overzicht agentschappen Bisdom Breda.

Agentschappen	Aantal boekjes 1 Jan. 1940	Beginsaldo per 1 Jan. 1940	Saldo per 31 Dec. 1940	Bij- geschreven rente	Eindsaldo per 31 Dec. 1940	Aantal boekjes 31 Dec. 1940
Axel	11	f 238,38	f 236,69	f 6,14	f 242,83	10
Bavel	22	3264,98	2053,38	62,72	2116,10	21
Beek bij Breda	84	21119,15	16323,86	498,07	16821,93	83
Bergen op Zoom	51	17652,22	14627,57	436,72	15064,29	47
Boschkapelle	51	12570,05	10369,87	316,92	11186,79	45
Breda 1	157	71686,82	68472,46	1685,17	70157,63	157
Breda 2	154	39521,04	38372, —	1091,05	39463,05	159
Breda 3	82	4470,31	3933,18	125,85	4059,03	95
Dinteloord	87	4029,17	2071,05	90,23	2161,28	89
Dongen	968	127475,43	111879,30	3377,36	115256,66	989
Dorst	53	3883,60	3097,73	91,26	3188,99	56
Etten	29	922,20	308,11	19,48	327,59	40
Fijnaart	42	1907,92	2238,17	53,61	2291,78	44
Gilze	304	54772,16	49214,83	1449,55	50664,38	308
Ginneken	25	2694,83	3002,38	89,71	3092,09	28
Graauw	13	618,52	416,73	15,41	432,14	13
Groenendijk	17	352, —	376, —	10,60	386,60	17
Halsteren	79	6849,85	5313,45	158,19	5471,64	88
De Heen	101	28037,67	23219,50	718,48	23937,98	103
Heerle bij Wouw	5	67,01	12,09	0,59	12,68	1
Hoeven	21	1639,72	1564,45	45,80	1610,25	22
Hoofdplaat	7	306,24	274,72	8,07	282,79	7
Den Hout	28	6702,02	6347,36	175,55	6522,91	27
Hulst	24	6444,03	4884,49	164,63	5049,12	23
Klundert	24	1012,11	960,54	27,29	987,83	27
Kruisland	89	13947,90	11283,51	344,06	11627,57	91
Langeweg	107	14339,10	12368,57	355,08	12723,65	101
Lepelstraat	97	7096,60	5276,15	176,39	5452,54	97
Leur 2	13	1023,90	1127,90	29,17	1157,07	21
Nieuw-Borgvliet	51	12915,36	10654,86	336,70	10991,56	51
Nieuw-Namen	10	244,16	63,53	2,84	66,37	5
Nieuw-Vosmeer	44	3943,67	3420,77	100,45	3521,22	43
Oostburg	8	2031,45	2024,45	58,74	2083,19	8
Oosteind	94	9094,35	8522,58	240,38	8762,96	82
Oosterhout	212	64152,66	60152,02	1750,70	61902,72	216
Oudenbosch	48	1472,65	1432,77	37,68	1470,45	48
Oud-Gastel	88	8812,35	7536,71	229,72	7766,43	91
Princenhage	72	21017,53	17648,38	582,68	18231,06	70
Rijen	147	12286,53	11352,92	343,46	11696,38	148
Roosendaal 1	60	22171,64	20955,13	569,17	21524,30	65
Roosendaal 2	—	—, —	0,77	1,49	2,26	6
Sas van Gent	46	2162,38	2135,87	61,61	2197,48	46
Sluis	3	965,91	965,91	25,48	991,39	3
Sluiskil	17	2397,68	2951,46	79,91	3031,37	16
Standdaarbuiten	47	2983,39	2244,64	78,96	2323,60	46
Steenbergen 1	66	2629,92	1730,69	58,37	1789,06	65
Steenbergen 2	34	4476,74	4216,71	124,89	4341,60	33
Stoppeldijk	33	10457,07	10400,37	302,89	10703,26	33
Terhole	58	8096,51	6138,75	199,53	6338,28	52
Terneuzen	15	2069,95	2023,98	53,87	2077,85	15
Teteringen	18	378,12	477,90	8,29	486,19	18
Ulvenhout	74	11957,45	9259,81	292,08	9551,89	73
Wagenberg	112	13724,80	13237,83	348,17	13586, —	111
Westdorpe	155	71053,12	66103,13	1922,38	68025,51	149
St. Willebrord	84	1701,17	726, —	28,06	754,06	76
Wouw	15	2392,71	1623,57	47,60	1671,17	16
IJzendijke	11	949,16	805,09	24,15	829,24	11
Zegge	28	233,56	246,06	6,07	252,13	28
Zevenbergen	—	—	458,56	18,09	476,65	5
Zuiddorpe	32	5439,12	4242,46	108,74	4351,20	33
Diversen	26	70,35	63,76	1,43	65,19	26
Totaal	4453	f 757064,39	f 673943,48	f 19667,73	f 693611,21	4197

Concordia.

Grote bedragen worden jaarlijks ook door de arbeiders betaald aan premiën voor levensverzekeringen. Concordia, de levensverzekering van de katholieke arbeidersbeweging, diende allereerst de belangen van de verzekerden.

Voordelige verzekeringsvoorwaarden;

Deelneming in de winst;

Uitkering bij gezinsvermeerdering;

Premievrijstelling bij gezinsvermeerdering, werkloosheid en ziekte.

Met de belangen en de specifieke moeilijkheden van de arbeidersgezinnen werd zoveel mogelijk rekening gehouden. En evenals bij de Centrale Volksbank was de beleggingspolitiek gericht op de veiligheid van de verzekering, maar daarnaast op het welzijn van de arbeidersstand. Het totstandkomen van het sanatorium Berg en Bosch vormde daarvan een welsprekend bewijs.

Het hieronder volgend overzicht over het jaar 1940, toont aan dat „Concordia” ook in ons bisdom een vooraanstaande plaats innam.

Overzicht Levensverzekerings-Mij. „Concordia” Bisdom Breda over 1940

Agentschap	Ontvangen bruto premiën en knopsommen	Uitkeringen en Aikoop	Uitgekeerde winst op polissen	Uit Voorzorgkas vrijstelling gehad voor:			Aantal weken
				Gezinsver- meerdering	Werkloosheid	Ziekte	
Baarle Nassau	f 171,44	f —	f —	f 5,00	f 6,16	f —	45
Bavel	405,97	300,00	2,09	5,18	21,44 ^{1/2}	—	165
Beek bij Breda	551,59 ^{1/2}	465,50	8,26	5,00	17,06 ^{1/2}	—	123
Bergen op Zoom 4	3783,44	1705,45	31,65	21,14	59,15	3,84	412
Boschkapelle	107,88	—	—	—	—	—	—
Bosschenhoofd 1	340,38 ^{1/2}	105,00	—	5,00	—	—	—
*Bosschenhoofd 2	6,28 ^{1/2}	—	—	—	—	—	—
Breda 1	4070,67	921,70	10,43	29,59	149,18	4,84 ^{1/2}	594
Breda 2	8141,94	4141,95	44,45	143,11	419,81 ^{1/2}	30,90 ^{1/2}	1953
Breda 4	281,14 ^{1/2}	—	—	2,30	—	—	8
Dinteloord	93,04 ^{1/2}	135,00	0,99	35,96	40,95	4,55	306
Dongen	7164,98 ^{1/2}	2506,00	24,38	126,96	172,83 ^{1/2}	55,19	1006
Dorst	402,48 ^{1/2}	100,00	1,86	5,45	7,50	—	37
Etten N.Br.	1980,29	859,00	4,50	45,45	97,63 ^{1/2}	16,89	549
Fijnaart 2	1261,11 ^{1/2}	5,00	—	50,28	84,93 ^{1/2}	8,28 ^{1/2}	685
Gilze	575,06 ^{1/2}	50,00	0,40	—	12,09	—	42
Ginneken 1	163,91 ^{1/2}	—	—	—	—	—	—
Halsteren	3928,28	1421,00	14,38	54,93	146,28 ^{1/2}	2,07	1177
De Heen 1	671,13 ^{1/2}	—	—	5,00	45,35 ^{1/2}	—	390
De Heen 2	815,16	542,60	—	0,22	30,66 ^{1/2}	—	224
Hoeven	1376,98 ^{1/2}	515,90	7,60	23,52	67,51	1,01	575
Hoogerheide 1	1194,97	467,50	10,12	15,00	22,64	—	83
Hoogerheide 2	216,98	—	—	20,57	15,17 ^{1/2}	5,28	141
Huijbergen	389,51 ^{1/2}	158,00	2,87	5,00	6,79 ^{1/2}	—	54
St. Jansteen	79,47 ^{1/2}	—	—	—	—	—	—
De Kladder	1086,17	518,00	9,05	35,00	61,66	—	574
Klundert	170,27 ^{1/2}	—	—	—	—	—	—
Kuitaart	932,71 ^{1/2}	—	—	20,88	67,51	0,48	375
Langeweg	1642,17	660,08	19,22	25,00	56,08	0,78	269
Leur	528,34	150,00	1,48	5,00	24,44	—	108
Nieuw-Borgvliet	28,96	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Namen	45,39	—	—	5,00	5,69 ^{1/2}	—	47
Nieuw-Vosmeer	457,82	100,00	2,37	5,28	35,54	—	368

Agentschap	Ontvangen bruto premien en koopsommen	Uitkeringen en Afkoop	Uitgekeerde winst op polissen	Uit Voorzorgkas vrijstelling gehad voor:			Aantal weken
				Gezinsver- meerdering	Werkloosheid	Ziekte	
Oosteind	397,68 ¹ / ₂	98,00	0,30	6,81	14,08	—	48
Oosterhout N.B. 1	6340,17	2005,43	19,05	60,87	438,42	41,67	2216
Oosterhout N.B. 2	466,66	—	—	11,50	1,97	2,54	39
Ossendrecht	298,03 ¹ / ₂	183,75	8,56	—	13,14 ¹ / ₂	—	101
Oudenbosch 1	293,57	—	—	—	17,51 ¹ / ₂	—	85
*Oudenbosch 2	80,38	100,00	—	—	—	—	—
Oud-Gastel	739,83	—	—	—	71,74 ¹ / ₂	4,08	502
Roosendaal 1	5636,48	4918,03	51,96	57,82	174,65 ¹ / ₂	13,42	1111
Rucphen 1	774,03 ¹ / ₂	756,06	3,64	—	57,25	—	294
*Rucphen 2	42,54 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—
Rijen	1302,59 ¹ / ₂	856,00	13,82	16,99	1,01 ¹ / ₂	2,76	55
Sas van Gent	266,96 ¹ / ₂	—	—	—	0,27	—	2
Sluiskil	199,46	150,00	2,46	—	13,02	—	60
*Sprundel	351,19 ¹ / ₂	—	—	10,00	—	—	—
Standdaarbuiten	623,76	5,—	—	21,02	25,76 ¹ / ₂	2,42	250
Steenbergen 1	778,43 ¹ / ₂	210,00	3,38	5,00	14,10 ¹ / ₂	—	147
Steenbergen 2	236,19 ¹ / ₂	—	—	5,00	1,30 ¹ / ₂	—	31
Stoppeldijk	235,78	100,00	0,99	—	9,42	—	108
Terheijden	521,90 ¹ / ₂	300,00	6,71	11,14	14,00 ¹ / ₂	2,75 ¹ / ₂	112
Terneuzen	115,60	—	—	—	—	—	—
Teteringen	334,41 ¹ / ₂	46,50	2,00	—	—	—	—
Ulvenhout	309,31	397,70	3,73	—	1,36 ¹ / ₂	—	7
Wagenberg N.Br.	387,70 ¹ / ₂	—	—	—	5,56 ¹ / ₂	—	46
Welberg	614,53	507,40	7,44	5,00	53,19 ¹ / ₂	—	491
Westdorpe	350,88 ¹ / ₂	323,00	8,48	—	5,05 ¹ / ₂	0,65	67
St. Willebrord 1	832,07 ¹ / ₂	155,00	0,99	15,00	67,49 ¹ / ₂	8,13	306
*St. Willebrord 2	2,68 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—
Wouw	1039,95 ¹ / ₂	75,00	0,38	20,24	65,46	4,33	579
Wouwsche Plant.	128,89	101,00	0,72	—	5,50	—	37
Zegge	480,11 ¹ / ₂	—	—	—	48,37 ¹ / ₂	—	270
Zuiddorpe	286,31	—	—	—	4,61	—	31
Zundert 1	470,93	—	—	—	—	—	—
*Zundert 2	14,61	—	—	—	—	—	—
Totaal	f 68849,68 ¹ / ₂	f 27114,55	f 330,71	f 947,11	f 2798,41 ¹ / ₂	f 216,88	17305

* In 1940 opgericht.

Kleinvee Centrale.

De varkenshouderij werd in 1940 en 1941 reeds beduidend ingekrompen. Bovendien durfden velen, in verband met de onzekere tijd, het risico van het houden van een varken niet meer aan.

En tenslotte: de hoge biggenprijzen en de inkrimping van de krachtvoertoe-wijziging maakten het voor verschillende arbeiders onmogelijk nog een varken te mesten.

Het bestuur van de Kleinvee-centrale bestond in 1940 uit:

Adr. Stoop, Voorzitter;
Dré de Wolf, Secr.-penningm.;
A. Nuijten, bestuurslid;
W. Nous, bestuurslid;
W. Goderie, bestuurslid.

In 1940 bedroeg het ledental 1609, verspreid over 38 afdelingen. Het aantal verzekeringen dat werd afgesloten liep in 1940 terug met 541 en bedroeg in totaal 1536.

Uitkeringen werden in 1940 verstrekt voor 86 dieren, te weten voor 54 varkens boven 25 kg en voor 32 biggen. De uitkeringscijfers over 1940 zijn als volgt.

Uitkering varkens	f 2421.07
Onkosten naasten	f 44.82
	f 2465.89
Opbrengst naasten varkens	f 480.67
Totaal varkens	f 1985.22
Uitkering biggen	f 460.40
Uitkering afgekeurd vlees	f 9.28
Totaal uitkering	f 2454.90

Bredase Diocesane Coöp. Bond

In ons Bisdome bestonden 9 Coöperatieve Verbruiksverenigingen en wel in de plaatsen Breda, Dongen, Groenendijk, Hoeven, Oosterhout, Oudenbosch, Roosendaal, Sas van Gent en Standdaarbuiten.

Tesamen met de steenkolenverenigingen vormden deze Coöperaties de Bredase Coöperatieve Bond.

In het bestuur van deze bond hadden namens de Bredase Diocesane Werkliedenbond zitting: M. J. v. d. Bosch, A. P. Romsom en M. C. Geerts.

De 5 Diocesane Coöperatieve Bonden werkten nationaal samen in federatief verband. In het bestuur van deze federatie vertegenwoordigde M. C. Geerts de Bredase Diocesane Coöperatieve Bond.

Steenkolenverenigingen.

Onder het vorige hoofdjje is reeds vermeld, dat de Steenkolenverenigingen naast de verbruikscoöperaties waren verenigd in de Diocesane Coöperatieve Bond. De steenkolencoöperaties warendeels onderafdeling van de werklidenverenigingen en deels afdelingen van een verbruikscoöperatie.

In de volgende plaatsen was een steenkolenvereniging gevestigd: Breda, Princenhage, Oudenbosch, Noordhoek, Hoeven, Zegge, Langeweg, Fijnaart, Oud-Gastel, Dinteloord, Oosterhout, Ossendrecht, Stuivezand, Halsteren, IJzendijke, Kruisland, Bosschenhoofd, Wagenberg, Teteringen, Dorst, Zundert, Oosteind, Beek, Nispen, Schoondijke, Breda (Volkswil), Chaam, Gilze, Etten, Rijsbergen, Klundert, Ulvenhout, Terheijden, Alphen, Bavel, Steenberg, Ginneken, Hoogerheide, Putte, Sprundel en Standdaarbuiten.

Toen na de opheffing van de beweging kwam vast te staan, dat o.a. de economische instellingen konden blijven voortbestaan, kwam een moeilijkheid voor de steenkolenverenigingen. Deze verenigingen hadden n.l. geen rechtspersoonlijkheid. Zij werden nu voor de keuze gesteld óf aan te sluiten bij een verbruikscoöperatie óf zich onder te brengen in de landelijke stichting Huis en Haard. Een deel koos het eerste en het andere deel het laatste.

Secretaris van Huis en Haard werd A. P. Romsom.

d. ALS VERTEGENWOORDIGEND LICHAAM.

Vertegenwoordiging in de diverse organisaties en instanties.

Jonge Werkman: A. P. Romsom en Dré de Wolf;

K.A.J.V.: Aalm. J. F. J. v. d. Maden en A. P. Romsom;

Commissie Vrouwenorganisatie: Aalm. J. F. J. v. d. Maden;

Werkliedenverbond: A. P. Romsom;

Centrale Volksbank: A. P. Romsom;

Concordia: A. P. Romsom;

Ned. Arbeidersbank: A. P. Romsom;

Volkskrantcomité: A. P. Romsom en M. C. Geerts;

Centrale Reiskas: A. P. Romsom;

Stichting vacantie- en rustoorden: A. P. Romsom;

Commissie van Samenwerking (Standorganisaties): Aalm. J. F. J. v. d. Maden en A. P. Romsom;

Stichting Vakopleiding: Aalm. J. F. J. v. d. Maden, A. P. Romsom en Dré de Wolf;

Commissie voor Huishoudonderwijs: A. P. Romsom;

Huishoudelijke Voorlichting Platteland: A. P. Romsom;

Volkscredietbank: A. P. Romsom;

Comité Volkshuisvesting: M. J. v. d. Bosch;

Vereniging Landarbeiderswet: M. C. Geerts;

Nat. Culturele Werkloosheid: Aalm. J. F. J. v. d. Maden, Aalm. A. Mouwen en A. P. Romsom;

Nat. Commissie Werklozenzorg: A. P. Romsom;

Contact Commissie Werkverschaffing (Inspectie N.-Brabant): A. P. Romsom;

Commissie voor Werkverruiming (Inspectie Zeeland): M. C. Geerts;

Diocesane Coöperatieve Bond: A. P. Romsom, M. C. Geerts en M. J. v. d. Bosch;

Bestuur Fed. Coöperatieve Bond: M. C. Geerts;

R.K. Verbond van Ziekenfondsen: A. P. Romsom;

Dioc. Comité St. Radboudstichting: A. P. Romsom;

Raad van Arbeid: A. P. Romsom;

Dioc. Patronatenbond: Aalm. J. F. J. v. d. Maden.

* * *

LIQUIDATIE VAN DE BEWEGING.

HET VOORSPEL.

1940. Reeds hadden de spanningen in Europa geleid tot het begin van de grote wereldoorlog.

Nog leefde in Nederland de hoop dat ons land „neutraal” zou kunnen blijven. In veel zaken zou Nederland dan op zich zelf aangewezen zijn en het was dus uitermate belangrijk dat heel het economisch leven normaal zou functioneren door de gezamenlijke inspanning van alle inwoners. Ook het werk voor en door de katholieke arbeiders — waaronder het werk van de Bond — moest doorgaan. Doorgaan op geheel het brede werkteerrein.

De mobilisatie was echter reeds een feit en ook de Bond ondervond daarvan de gevolgen.

Dré de Wolf was reeds sinds Augustus 1939 in militaire dienst. Wel kreeg hij twee dagen per week zaken-verlof, doch het werk voor het Secretariaat van de Arbeid moest voor een zeer groot gedeelte waargenomen worden door Meij Gillis.

Op het bondskantoor moest veel werk verricht worden voor het verstrekken van hulp en voorlichting betreffende de kostwinnersvergoeding.

De mobilisatie had ook een — zij het dan geringe — teruggang in het ledental tengevolge.

Maar het werk van de Bond en zijn instellingen ging door.

De Centrale Raadsvergadering zou op 25 Mei 1940 te Bergen op Zoom worden gehouden en als voorbereiding daarop vonden de kringvergaderingen plaats.

En zo naderde de voor Nederland fatale datum, 10 Mei 1940.

OORLOG EN BEZETTING.

10 Mei 1940.

Duitsland valt Nederland binnen.

Tegen zijn wil moet Nederland zijn neutraliteit prijsgeven.

Oorlog!

Ons volk staat verbijsterd, ontzet en verslagen.

Maar aan de fronten wordt reeds gevochten.

Eenvoudige kerels tonen zich helden.

Velen blijven trouw tot in de dood.

Onmetelijk leed komt over ons vaderland.

Nederland maakt op meedogenloze wijze kennis met de moderne oorlog.

Ons leger capituleert om ons volk zinloos leed te besparen. Zinloos, omdat de vijand de capitulatie wil forceren, desnoods door massamoord op weerloze burgers.

Nederland bukt voor de overmacht.

Innerlijk blijft het echter weerbaar.

*

Ons land bezet door de Duitse legers.

Wat moet er nu gebeuren? Dit is de vraag die zich ieder stelde.

Het leven zelf gaf het antwoord.

Het leven kent geen teruggang en geen stilstand.

Het leven dwingt ons steeds verder voort te gaan.

Steeds verder voort!

Ook het Nederlandse volk, geslagen door de oorlog, moest steeds verder voort op de donkere weg der nu achter ons liggende bezettingsjaren.

En de Bredase Diocesane Werkliedenbond?

Tijdens de verwarde oorlogsdagen moest de bevolking van Breda evacueren.

Ook de aalmoezeniers, de bestuurders en het personeel van de bond.

Bondsvoorzitter Romsom was echter reeds op 14 Mei 1940 terug in Breda en, zodra dit mogelijk was, toog hij per fiets naar Utrecht om het contact met het Verbondsbestuur te herstellen en nadere instructies in ontvangst te nemen. Reeds stond het bij de leiding vast, dat zolang de beweging als principiëel-katholieke organisatie werkzaam kon zijn, het werk voortgezet moest worden.

Door het Verbondsbestuur werd een circulaire gezonden aan alle afdelingen met een oproep aan de plaatselijke bestuurders het werk voort te zetten. De Bond ondersteunde deze oproep in zijn circulaire d.d. 21 Mei 1940.

Op 24 Mei 1940 verscheen het eerste nummer van **Herstel** tijdens de bezetting met op de voorpagina een artikel van Bondsvoorzitter de Bruijn onder de titel: **VERDER VOORT!**

De voorzitter van de Bond en de in Breda woonachtige vakbondsbestuurder, vriend Jonker, trokken de afdelingen in om persoonlijk contact op te nemen met de afdelingsbestuurders.

In de chaos van oorlog en bezetting waren sommige afdelingsbestuurders er toe gekomen om de bescheiden en bezittingen van de afdeling te vernietigen en de beweging te liquideren, terwijl anderen zich nog afvroegen wat er diende te gebeuren. Langzaam maar zeker kwam echter het plaatselijk werk weer op gang.

* * *

Inmiddels waren de Aalmoezeniers en verscheidene leden van het personeel nog steeds niet teruggekeerd van hun gedwongen evacuatie.

De Aalmoezeniers zouden eerst op 14 Juni 1940 terugkeren in Breda.

Tot zolang was Pater Paschasius, de centrale leider van Credo Pugno, praktisch de geestelijk adviseur van De Bond.

Gelukkig werd op 24 Mei 1940 Dré de Wolf reeds gededemobiliseerd, waardoor het mogelijk was dat hij op 26 Mei 1940 het werk van het Secretariaat van de Arbeid kon hervatten.

Geleidelijk herkreeg het bondskantoor zijn oude bezetting.

* * *

Toen na de geweldige beroering van de eerste oorlogs- en bezettingsdagen de rust enigermate was hersteld, kon ook de droeve lijst van gesneuvelde leden worden opgemaakt. Hun namen worden ter blijvende herinnering onder een „In Memoriam” in dit verslagboek afgedrukt.

Bovendien waren in tal van onze arbeidersgezinnen nog familieleden te betreuren. Een echtgenote, een kind, een vader of een moeder.

Verscheidenen waren gewond en zouden daarvan levenslang een lidteken dragen in hun lichaam.

Schrijnend leed in zovele gezinnen.

Waarom?

Wij kleine mensen kunnen dit niet altijd begrijpen.

Wel weten we dat we allen in Gods hand zijn en dat alles in ons leven — van de grootste vreugde tot de bitterste droefheid — goed en waardevol is zo we het aanvaarden met de overgave van een dankbaar en liefdevol hart.

Op ons — vrienden in de beweging — rust nog de schone plicht te bidden en te offeren opdat God de zielen der gestorvenen zal genadig zijn en de achterblijvenden zullen gesterkt worden.

Op ons rust ook de plicht om mee te werken aan de opbouw van een goede, een christelijke gemeenschap, opdat de idealen van onze gestorven vrienden door ons worden verwezenlijkt.

* * *

Het leven ging verder.

Het Secretariaat van de Arbeid gaf weer hulp en voorlichting o.a. ten aanzien van de pensionaanspraken van gesneuvelde en invalide militairen.

De beweging nam deel aan de Stille Omgang te Breda op Zondag 23 Juni 1940 tot intentie van „Het herstel van de vrede voor de gehele wereld.”

Steeds was er de dreiging dat er ook tegen het R.K.W.V. maatregelen getroffen zouden worden die voor bestuur en leden principiële consequenties zouden meebrengen.

Ernstig werd door het bondsbestuur overwogen welk standpunt door bestuur en leden ingenomen diende te worden bij eventuele maatregelen.

De te volgen gedragslijn werd als volgt uitgestippeld.

Drie mogelijkheden werden overwogen.

1. **Ten aanzien van de vakorganisatie zouden onaanvaardbare maatregelen worden getroffen.**

In dit geval moest de vakorganisatie worden afgebroken, terwijl de standsorganisatie versterkt zou worden om het godsdienstig-zedelijk en cultureel werk te verrichten en sociale diensten te bewijzen. Ook de besturen der vakorganisatie zouden hieraan ten volle medewerken.

2. **De standsorganisatie zou worden „gelijkgeschakeld” of de invloed van de Kerk zou hieruit worden geweerd.**

Zo dit gebeurde moest de standsorganisatie worden afgebroken en de vakorganisatie versterkt. Zoveel mogelijk zou dan ook het godsdienstig-zedelijk werk worden verlegd naar de vakorganisatie.

3. **De GEHELE beweging zou „gelijkgeschakeld” of geplaatst worden onder leiding van een nationaal-socialist.**

Dan gold slechts één parool: de gehele beweging afbreken.

Dit moest de te volgen gedragslijn zijn.

Het was zaak de afdelingsbestuurders te instrueren.

In Juli 1940 werden hiervoor kringbijeenkomsten gehouden door geheel ons Bisdom!

De Bondsvoorzitter, Dré de Wolf, Toon van Loon z.g., en de Zeereerwaarde Aalmoezeniers v. d. Maden en Mouwen verzorgden de voorlichting op de kringvergaderingen.

Op elke kringbijeenkomst deed een der Aalmoezeniers een beroep op de af-

delingsbestuurders om trouw te blijven aan het geloof, de bisschoppen en aan de leiders der beweging.

Door een bestuurder of beambte werd de te volgen gedragslijn uiteengezet. Zo er „iets ernstigs” moest gebeuren zouden de afdelingen per koerier nadere instructies ontvangen. Ook werd genoteerd hoe de afdelingen eventueel telefonisch te bereiken waren.

Iedere afdeling moest er zorg voor dragen dat in elke omstandigheid een registratie der leden veilig bewaard bleef.

En tot slot werd het persoonlijk lidmaatschap der katholieke actie gestimuleerd. Bezien in het licht der nog komende gebeurtenissen waren het wel zeer gewichtige vergaderingen.

* * *

Op 16 Juli 1940 — midden in de bovenvermelde reeks kringvergaderingen — werd het N.V.V. gesteld onder de N.S.B.-er H. J. Woudenberg. Het R.K.W.V. kreeg een Duitse Contactcommissaris. Nog kon de Bond als zelfstandige en principieel-katholieke beweging blijven voortbestaan.

Het gaf even een verademing doch meteen stelde zich de klemmende vraag: hoe lang nog?

Vanaf die tijd dateren de illegale contactbijeenkomsten met het Verbondsbestuur in de persoon van Verbondsvoorzitter de Bruijn, waaraan regelmatig deelnamen A. P. Romsom, Dré de Wolf en Aalmoezenier van der Maden.

Deze bijeenkomsten, die als regel door plus minus twintig personen werden bijgewoond, vonden aanvankelijk plaats op het hoofdkantoor van de R.K. Fabrieksarbeidersbond te 's-Gravenhage.

Op deze wijze bleef men op de hoogte van de houding van de Duitse commissarissen, hun pogingen om de „gelijkschakeling” te verkrijgen en hun reacties op de activiteit van de beweging.

Intern mochten er in de beweging dan al sterke spanningen merkbaar zijn, uiterlijk ging alles zijn normale gang.

Bovendien, er was klaarheid ten aanzien van de e.v. te volgen gedragslijn die een innerlijke rust gaf om het noodzakelijke werk met liefde en vertrouwen te verrichten.

De Centrale Raadsvergadering, die aanvankelijk op 25 Mei 1940 was vastgesteld, maar noodzakelijkerwijze moest worden uitgesteld, werd gehouden op 21 September 1940 te Bergen op Zoom. Vertegenwoordigers van 66 afdelingen bezochten de vergadering, terwijl 26 afdelingen absent waren, waaronder 19 afdelingen uit Zeeuwsch-Vlaanderen.

De onzekere tijdsomstandigheden en moeilijke reisgelegenheden zullen speciaal voor de Zeeuwsch-Vlaamse vrienden het hunne hiertoe hebben bijgedragen.

Als vertegenwoordiger van het Verbond was aanwezig Henri Hermans, die tevens een inleiding hield over „De Standsorganisatie in deze tijd”.

De inleiding werd later in brochure-vorm uitgegeven.

Nieuwe of bestaande verordeningen o.a. ten aanzien van de opgave van verenigingen zonder economisch doel, het houden van vergaderingen en de inzameling van geld of goederen, eisten nadere toelichting en instructie voor de afdelingen.

Om het contact tussen de afdelingen en het bondsbestuur in alle omstandigheden zo effectief mogelijk te doen zijn werd op 1 November 1940 een contactorgaan in het leven geroepen.

De afdelingen in Brabant en Zeeland werden in kleine kringen ingedeeld en voor elke kring werden een of meer vertrouwensmannen aangezocht.

De eerste opdracht voor deze vertrouwensmannen was:

1. de afdelingen behulpzaam zijn bij het invullen der formulieren voor opgave van niet economische verenigingen.
2. de volledige ledenregistratie te stimuleren.

Het is duidelijk dat een en ander er op gericht was om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op eventuele minder goede gebeurtenissen.

DE LIQUIDATIE.

Steeds sterker werd de druk op de confessionele organisatie.

Door tijdig ingrijpen van het Verbondsbestuur werd de „gelijkschakeling” eenmaal voorkomen.

Op 27 Juni 1941 verscheen **Herstel** voor de laatste maal.

Op 25 Juli 1941 werd op het bondskantoor een bestuursvergadering gehouden, omdat men er van op de hoogte was dat tegen het R.K. Werkliedenverbond met zijn aangesloten bonden, maatregelen zouden worden getroffen.

Het bondsbestuur was reeds voltallig bijeen toen telefonisch bericht werd dat men van nu af aan het R.K. Werkliedenverbond niet meer moest opbellen.

Wat dit betekende was voor ieder duidelijk.

De katholieke arbeidersbeweging had opgehouden een zelfstandige en principiël-katholieke organisatie te zijn.

Wat er omging bij de leden van het bondsbestuur en de Z.E. Heren Aalmoezeniers kunnen we ons indenken.

* * *

Na enige tijd kwam diezelfde morgen nog een telefonische oproep, dat de bondsvoorzitter of diens plaatsvervanger om 4 uur in de bestuurskamer van het Verbond aanwezig moest zijn.

Reeds voor zij op het Verbondskantoor aankwamen waren ze er van in kennis gesteld dat de N.S.B.-er H. J. Woudenberg door de Rijkscommissaris Seiss-Inquart was benoemd tot Commissaris van het R. K. Werkliedenverbond.

Het antwoord van Verbondsvoorzitter de Bruijn en de secretaris Schutte werd hen daarbij overhandigd.*)

In de bestuurskamer van het Verbond werden zij opgewacht door Dr. Hellwig, Strathman, Hard, Schories, Woudenberg en van Kampen.

Aan de bondsvoorzitter werden twee schrijvens overhandigd*), waaruit bleek dat H. J. Woudenberg de bevoegdheid had „verkregen” om de zaken van de Bredase Bond waar te nemen en dat hij als zijn vertegenwoordiger had aangewezen F. H. M. Ouwerling, (Woudenberg zelf schreef: Auerling) Zomerstraat 54, Tilburg.

*) Onder de bijlagen opgenomen.

De contactcommissaris voor de Bredase Bond, F. H. M. Ouwerling uit Tilburg — van huis uit Katholiek — vervoegde zich op 26 Juli 1941 op het bondskantoor.

Op de kamer van Aalmoezenier v. d. Maden was men juist bezig met de verdeling van circulaires waarop was afgedrukt het antwoord van Verbondsvoorzitter de Bruijn aan Dr. Hellwig en de verklaring van Schutte. Ijlings werd alles in veiligheid gebracht.

Commissaris Ouwerling stelde zich voor, dat alles gewoon zou doorgaan, doch de bondsvoorzitter maakte hem onmiddellijk duidelijk, dat dit niet het geval zou zijn en verzocht zijn ontslag. Ook de ambtenaren Geerts en de Wolf, alsook het personeel, dienden hun ontslagaanvraag in.

Hoewel de commissaris aan de voorzitter opdracht gaf de Geestelijk Adviseur de toegang tot het bondskantoor te ontzeggen of hem daaruit te verwijderen, werd aan Aalmoezenier v. d. Maden toegestaan voorlopig te blijven omdat het hier toch niets met „Vakorganisatie” had te maken.

Tevoren reeds had de bondsvoorzitter geweigerd de gegeven opdracht uit te voeren.

Op Maandag 28 Juli 1941 werden de Z.E. Heren Aalmoezeniers J. F. J. v. d. Maden, A. Mouwen, Fr. Maas, alsook Pater Paschasius, de leider van Credo Pugno, door commissaris Ouwerling uit het bondskantoor weggezonden.

Intusschen begon de afbraak van de beweging. Wat met veel moeite en zorg was opgebouwd werd eigenhandig vernield, opdat het geen instrument zou worden voor Nationaal-Socialistische propaganda.

Spontaan zegden zeer vele leden hun lidmaatschap op.

En toen op 3 Aug. 1941 in alle kerken de brief van de Bisschoppen*) werd voorgelezen, waarin aan katholieken verboden werd lid te blijven van het R. K. Werkliedenverbond, werd de massale uittocht nog versneld.

De gesalarieerde bestuurders en ambtenaren instrueerden de plaatselijke afdelingen.

Het gevolg was dat binnen zeer korte tijd 95 % van de leden uittrad.

Het allereerste standpunt van het Verbond was, dat naast het bedanken voor het lidmaatschap der beweging, ook de instellingen moesten afgebroken worden, behoudens het Ziekenhuisverplegingsfonds en de Onderlinge Ziekteverzekering.

Kort daarop kwam van het Verbond echter het bericht dat er kans was de economisch instellingen te behouden. Doordat in sommige plaatsen reeds andere instructies waren verstrekt leverde dit nadien nog moeilijkheden op.

In een circulaire d.d. 7 Augustus 1941 namen de Z.E. Heren Aalmoezeniers en Pater Paschasius afscheid van de adviseurs en directeurs der R.K.W.V. en J. W. en de contactleden en districtsleiders.*)

Naast een hartelijk dankwoord was dit gezamenlijk schrijven een vurige aansporing tot versterking en uitbouw van de Kath. Actie.

Dat hun woorden weerklank vonden bewees de ontzaglijke groei van de K. A. Het katholieke leger trok zich terug op dit machtige bolwerk van waaruit, geheel de bezettingstijd door, succesrijke acties ondernomen werden.

*) Onder de bijlagen opgenomen.

Het Secretariaat van de Arbeid legde het werk stil. De kwesties van de uitgetreden leden werden echter privé behandeld.

De gelden van de plaatselijke afdelingen moesten aan de Dioc. Bond worden overgemaakt, waaraan bestuurders en personeel nog enige tijd werkzaam waren.

Een naar verhouding zeer gering bedrag aan kas-saldo's werd overgemaakt. Nadien moesten deze gelden aan het N.V.V. worden overgemaakt.

Verder bleven de werkzaamheden van het personeel beperkt tot die instellingen die konden blijven voortbestaan.

Hiertoe behoorden het Ziekenfonds en de Kleinvee-Centrale. Overigens leefde men in afwachting van het ontslag. Na herhaald aandringen werd dit in Aug. 1941 aan Dré de Wolf en in Sept. 1941 aan Toon van Loon verleend.

Toen door het Ziekenfondsbesluit de loonarbeiders verplicht verzekerd werden, werkten allen mee om het ziekenfonds „De Onderlinge Ziekteverzekering” zo sterk mogelijk te maken.

Bondsvoorzitter Romsom en het personeel van het Bondskantoor kwamen in dienst van het Ziekenfonds.

De instellingen waren nog enige tijd op het bondskantoor gevestigd. Einde 1941 begon ook voor hen de grote verhuizing en was het Bondskantoor met inventaris volledig in handen van de tegenstander. Het werd nadien in gebruik genomen door het N.V.V., en later door het Ned. Arbeidsfront.

Tesamen met de vrienden uit het Bossche Diocees werd de Ned. Kleinvee Verzekering gesticht, waarvan A. P. Romsom voorzitter werd en Dré de Wolf 2e secretaris.

* * *

In Zeeuwsch-Vlaanderen wilde H. C. de Jonge Baas uit Middelburg zich mengen in de zaken van het bijkantoor te Hulst. De Jonge Baas was door Woudenberg benoemd als Commissaris van het R.K.W.V. in Zeeland.

Als gevolmachtigden werden door hem benoemd M. de Vos uit Terneuzen voor het oostelijk deel en Leenhouts uit Oostburg voor het westelijk deel van Zeeuwsch-Vlaanderen.

Op Woensdag 30 Juli 1941 had het eerste onderhoud plaats van vriend Geerts en H. C. de Jonge Baas en M. de Vos, waarbij aan de Commissaris met zijn gevolmachtigde werd duidelijk gemaakt, dat zij niets met de zaken van het bijkantoor in Zeeuwsch-Vlaanderen hadden uit te staan, daar dit viel onder de zeggingsmacht van commissaris Ouwerling.

Aan het verzoek om de inventaris van het bijkantoor op te geven werd dan ook niet voldaan.

Aan de geringe kennis die Woudenberg en consorten hadden van een Bisdommelijke indeling is het waarschijnlijk te danken, dat de inventaris van het bijkantoor geheel kon behouden blijven.

Het illegale werk

NATIONAAL CONTACT

Reeds eerder vermeldden we dat vanaf Juli 1940 regelmatig illegale contact-bijeenkomsten met het Verbondsbestuur werden gehouden.

Deze bijeenkomsten — welke onder leiding stonden van Verbondsvoorzitter de Bruijn — bleven ook na de liquidatie doorgaan. Wel werden ze voortaan afzonderlijk gehouden voor de in Brabant woonachtige bestuurders.

Aanvankelijk kwam men bijeen bij Aalmoezenier v. d. Maden te Breda. Na diens gevangenneming bij Aalmoezenier Morel te Tilburg en daarna bij Rec-tor Klaassen, eveneens te Tilburg.

Door deze bijeenkomsten bleven de oud-bestuurders op de hoogte van het nieuws, dat langs allerlei wegen de Verbondsvoorzitter bereikte.

De gang van zaken bij de instellingen die behouden konden blijven, werd be-sproken. Mededeling werd gedaan over het illegaal contact met werkgevers, middenstanders, boeren, en de nadere vakcentralen.

Overtuigd van de herrijzing van de katholieke arbeidersbeweging bestudeerde men ook de verschillende vraagstukken welke samenhangen met de her-oprichting en de dan te voeren acties.

Achtereenvolgens kwamen de volgende rapporten in bespreking:

1. De kath. arbeidersbeweging in nieuwe banen. (De reconstructie van de be-weging).
2. Een supplement op voornoemd rapport.
3. De vrouwenorganisatie na de oorlog.
4. De plaats van de vakbeweging na de oorlog.
5. Nota over de sociaal-economische opbouw na de oorlog. (Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.)
6. Gereguleerde samenwerking tussen de drie vakcentrales.
7. De Stichting van de Arbeid.
8. Rapport over het ontwikkelingswerk en het soc.-ec.-vormingsinstituut.

Veel van hetgeen na de bevrijding is tot stand gekomen, werd in de benarde oorlogsjaren voorbereid.

DIOCESAAN EN PLAATSELIJK CONTACT

Werden op deze wijze nationaal het contact bewaard en belangrijke besprekin-gen gevoerd, ook tussen bestuurders en Aalmoezeniers van de Bredase Bond bleef het contact behouden.

Driemaal werd een bijeenkomst gehouden met de oud-bestuursleden. Een-maal in Breda bij Aalmoezenier v. d. Maden en eenmaal in Terheijden en Ginneken.

Overigens trof een kleine kern elkaar op de bijeenkomsten onder leiding van de Bruijn, terwijl er een doorlopend contact was tussen Aalmoezenier v. d. Maden, Aalmoezenier Mouwen, A. P. Romsom, Dré de Wolf, Toon van

Loon z.g. en Jan Mertens (ex)-diocesaan secretaris van de Jonge Werkman. Reeds tijdens de bezetting werd algemeen verwacht dat Aalmoezenier Mouwen de opvolger zou worden van Aalmoezenier v.d. Maden, zodat speciaal met hem een zeer nauw contact werd onderhouden.

Door A. P. Romsom, die inmiddels directeur was geworden van het Ziekenfonds en Dré de Wolf, de „inspecteur” van de Ned. Kleinvee Centrale, werd het contact met de overige oud-bestuursleden en plaatselijke functionarissen onderhouden. Meermalen werd hiervoor het gehele Diocees doorkruist.

In de eerste tijd werd speciaal het uittreden der leden systematisch bevorderd.

Waar het kon voorkomen, dat gedispenseerd zou moeten worden ten aanzien van de verplichting tot uittreding, vanwege de ernstige gevolgen voor het betrokken lid en/of zijn gezin, richtte de Z.E. Heer Aalmoezenier v. d. Maden zich met een schrijven tot de Z.E. Heren Pastoors en Kapelaans in het Bisdome Breda, waarbij hij aanbod van geval tot geval van voorlichting te dienen. De oud-gesalarieerde bestuurders van Stand- en Vakorganisatie en ex-Aalmoezeniers verleenden hun medewerking bij de beoordeling van deze kwesties, zodat op de binnengekomen vragen een spoedig advies kon gegeven worden. Door de vrienden Geerts en de Wolf werden de verschillende kwesties van oud-leden privé behandeld.

Vriend Geerts bouwde aanvankelijk een adviesbureau op waarvoor de deelnemers een vaste bijdrage betaalden. Toen hieraan van „andere zijde” teveel aandacht werd geschonken, achtte hij dit te gevaarlijk en verviel het systeem van vaste bijdragen. Het vroegere bijkantoor van de Bond werd echter bij voorkomende moeilijkheden regelmatig bezocht.

Dré de Wolf nam de zaken over in Brabant. Hij stichtte hiervoor een administratie- en incassobureau, dat officieel werd ingeschreven bij de Kamer van Koophandel.

Na de bevrijding leverde dit nog enige moeilijkheden op omdat de belastingdienst een aanslag oplegde voor de „inkomsten” uit dit bureau.

Doordat ook bij dit werk de geheimhouding noodzakelijk was, kon het „Secretariaat van de Arbeid” niet die hulp geven aan de oud-leden zoals dit in normale tijd gebeurde. Toch hebben vele oud-leden de weg gevonden naar de clandestien werkende bureaux, waar zij zeer dikwijls de juiste hulp ontvingen.

FONDS BIJZONDERE NODEN

Reeds aanstonds na de „benoeming” van de N.S.B.-er Woudenberg als commissaris van het R.K. Werkliedenverbond stond het vast — nu het voor katholieken niet geoorloofd was lid te blijven van de arbeidersorganisatie — dat velen, tengevolge van hun principiële houding, financieel nadeel zouden ondervinden.

Dit gold voor allen die in dienst waren van de beweging, doch ook voor hen die werkloos werden of op andere wijze — b.v. bij uitzending naar een sanatorium — de voordelen van de organisatie moesten missen.

Door het Episcopaat werden middelen beraamd om hierin tegemoet te komen. Met ingang van Zondag 24 Augustus 1941 werd voortaan wekelijks gecollec-teerd voor de „Bijzondere noden van het Episcopaat”.

Aanvankelijk werden ook vrije giften ingezameld o.a. bij de arbeiders die — nu ze geen contributie behoeften te betalen — wekelijks een bedrag wilden afstaan voor dit doel.

Alle beslissingen inzake de uitkeringen lagen in laatste instantie in handen van het Hoogwaardig Episcopaat. Verschillende adviesinstanties werden echter ingeschakeld. In het Bisdom Breda fungeerden de ex-diocesane aalmoezeniers en bestuurders als diocesane adviesinstantie, terwijl zij tevens het contact met de parochies mede onderhielden.

Aalmoezenier v. d. Maden was voor dit werk de centrale figuur in ons bisdom. En het is wel om deze reden dat hij op 21 November 1941 door de Sicherheitspolizei werd gevangen genomen, hetgeen duidelijk bleek bij het verhoor door de Duitse politie te 's-Hertogenbosch. Op 19 December 1941 werd hij wederom uit de gevangenis ontslagen.

Ook plaatselijk werden zeer vele oud-bestuurders ingeschakeld in de parochiële adviescommissies, die de steunaanvragen mede beoordeelden.

Nog zij vermeld dat het Fonds voor Bijzondere Noden hulp verleende aan allen die tengevolge van hun principieel-katholieke houding in financiële moeilijkheden kwamen. Hieronder vielen ook zij die gedupeerd werden door maatregelen die de bezetters namen ten aanzien van de boeren- en tuindersbeweging, de dagbladpers, de onderwijzersbond, de arbeidsdienst e.d.

In de laatste jaren werden plaatselijk ook tal van „onderduikers” door het Fonds voor Bijzondere Noden ondersteund.

Geheel dit werk moest in de grootste geheimhouding geschieden. Nimmer werd het doel van dit Fonds bekend gemaakt. Maar toch werd dit door ons katholieke volk begrepen.

Door de royale bijdragen aan het fonds en door het werk van zeer vele geestelijken en leken, kon dit gevaarvol werk van naastenliefde op lofwaardige wijze worden verricht, waardoor de materiële en geestelijke weerstand ook van de katholieke arbeiders werd versterkt.

INTERNATIONAAL CONTACT

Reeds voor de oorlog uitte zich de verbondenheid der christelijke arbeidersorganisaties in de verschillende landen door een regelmatig contact.

Het is duidelijk dat tijdens de bezetting, en vooral na de gedwongen opheffing, dit contact vrijwel geheel werd verbroken.

Toch was het uitermate belangrijk te weten hoe de ideeën over de sociale organisatie in andere landen — en met name in België — zich ontwikkelden. Oud-Verbandsvoorzitter de Bruijn nam zich voor eens naar België te gaan om zich persoonlijk op de hoogte te stellen.

Op het laatste moment kwam men echter te weten, dat zodra de Bruijn de grens zou passeren hij „ingerekend” zou worden. De Bruijn was zijn reis reeds begonnen maar kon op het station Roosendaal nog worden teruggeroepen.

Intussen hadden de oud-bestuurders van de Bredase Diocesane Bond De Jonge Werkman wel contact met de K.A.J. in België.

Een van hun oud-districtsleiders, Piet Nieuwlaat, was n.l. in België gehuwd en woonde te Esschen, terwijl hij werkte te Roosendaal.

Hij passeerde dus regelmatig de grens en werd de contactman tussen de Nederlandse en Belgische vrienden.

Bij de Nederlandse vrienden rijpte het plan om zich in België eens persoonlijk te gaan oriënteren.

Na overleg met de Bruijn werd overeengekomen, dat ook contact zou worden opgenomen met de vrienden van het voormalige A.C.W.

In het najaar van 1943 werden Dré de Wolf en Jan Mertens door Piet Nieuwlaat over de grens geloodst, nadat reeds van te voren de te bespreken stukken waren overgebracht.

In Antwerpen had een bijeenkomst plaats met de K.A.J., terwijl daarna een bespreking werd gehouden, ten huize van Paul Segers, de oud-voorzitter van het A.C.W. waarbij bovendien een viertal oud-bestuurders van het A.C.W. en Pater Willem v. d. Nieuwenhuis O.F.M. z.g. aanwezig waren.

Aan A. C. de Bruijn en Jos. Veldman werden door Dré de Wolf en Jan Mertens verslagen uitgebracht over de gevoerde besprekingen.

DE BEVRIJDING

Uit het voorgaande is wel duidelijk gebleken dat de beweging — hoewel uiterlijk geliquideerd — nog leefde in de harten der oud-leden en bestuurders en dat met groot verlangen de bevrijding werd verwacht om dan met nieuwe energie de beweging weer hecht en sterk op te bouwen. De plannen lagen reeds lange tijd klaar.

Eindelijk kwam de bevrijding.

De bevrijding kwam.... doch anders als we verwachtten.

Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen werd reeds in de tweede helft van September 1944 bevrijd.

De bevrijding van West-Zeeuwsch-Vlaanderen in de maand October vorderde langzaam en ging gepaard met al de ellende van een totale oorlog.

Het Brabantse gedeelte van ons Bisdom werd eind October — begin November 1944 bevrijd en ook West-Brabant werd zwaar getroffen.

Na de bevrijding van het Zuiden liep de oorlogsmachine vast met het gevolg dat een nationale herrijzenis van de K.A.B. — zoals altijd verwacht — niet mogelijk was.

Verschillende gedeelten van ons Bisdom lagen in het frontgebied en waren versperd.

De hoofdkantoren der vakbonden waren meestal in het Noorden gevestigd, hetgeen zijn speciale moeilijkheden meebracht.

De noodzakelijkheid van de heroprichting van de kath. arbeidersbeweging werd geaccentueerd door de chaotische verhoudingen en nieuwe problemen der na-oorlogse periode.

Bovendien bleek al spoedig het streven naar een eenheidsvakbeweging, waartegen uiterste waakzaamheid was geboden.

De heroprichting

HET MOEILIJKE BEGIN

Op Zondag 29 October was Breda bevrijd en nog diezelfde dag werd, in de persoon van bondsvoorzitter Romsom, het kantoorgebouw aan de Dr. v. Mierlostraat no. 37 in bezit genomen.

Enkele dagen nadien was het zuiden beneden de rivieren geheel bevrijd. Het overig deel van Nederland zou echter nog tot Mei 1945 bezet blijven, hetgeen grote en onvoorziene moeilijkheden met zich meebracht.

Tijdens de bezetting waren er immers wel plannen gemaakt voor de heroprichting, doch deze gingen uit van de gedachte dat geheel Nederland bevrijd zou zijn, terwijl tevens gerekend werd op enigszins behoorlijke communicatiemiddelen.

Noch het een noch het ander was het geval.

Nederland was slechts gedeeltelijk bevrijd en contact met het Verbondsbestuur en diverse Vakbondsbesturen was uitgesloten.

Het contact met afdelingen en bestuurders in het Zuiden was zeer moeilijk, mede omdat de Militaire Autoriteiten diverse beperkende bepalingen uitvaardigden.

Daar de Bondsvoorzitter Breda niet mocht verlaten, zocht hij onmiddellijk contact met de in Breda wonende bestuurders.

Na overleg met Z. H. Exc. Mgr. P. Hopmans werd besloten onmiddellijk tot de heroprichting van de plaatselijke afdelingen van de **Katholieke Arbeidersbeweging** over te gaan.

Maandag 6 November 1944 was het voor het eerst weer mogelijk zich buiten de woonplaats te begeven.

Aalmoezenier Mouwen, die in Roosendaal kapelaan was, en Dré de Wolf die in Oudenbosch woonde, togen per fiets naar Breda.

De Bondsvoorzitter trok per fiets de afdelingen in en zou daarbij tevens Oudenbosch aandoen. Het gevolg was dat het eerste contact na de bevrijding pas een dag later tot stand kwam te Roosendaal.

De noodzakelijke werkzaamheden werden besproken, waarna de afdelingen zo spoedig mogelijk werden geïnstrueerd.

De bestuurders van stands- en vakorganisaties en de dioc. secretaris van De Jonge Werkman, sloegen de handen in elkaar en in eensgezinde samenwerking werd ons Bisdomein bewerkt.

Wekelijks kwamen de vrienden de Wolf, Mertens, Jonker, Steinmetz, v. Unnik en Magielse bijeen om de werkzaamheden te bespreken.

Zij doorkruisten het Brabants gedeelte van ons Bisdomein en overal bevorderden zij de heroprichting van afdelingen, vak-afdelingen en afdelingen van de J. W.

Overall werd het parool uitgegeven „De afdelingen komen terug, zoals zij ondergingen”, hetgeen dus o.a. betekende, dat ook de vroegere besturen weer automatisch in functie kwamen.

De Bondsvoorzitter, vriend Jonker en Jan Mertens bezochten al vrij spoedig Zeewsch-Vlaanderen, dat reeds enige tijd was bevrijd. Hier ontwikkelde de eenheidsorganisatie een grote activiteit, daarbij gesteund door vooraanstaande personen en invloedrijke instanties.

Door het juiste inzicht en de activiteit van de plaatselijke bestuurders, hierin gesteund door vriend Geerts, slaagde deze opzet echter niet en nadat overleg was gepleegd met Militair Gezag, was het gevaar van een eenheidsorganisatie in dit gewest wel geweken.

Groot waren de moeilijkheden in deze periode van heroprichting. Een gedeelte van ons Bisdom lag nog in de vuurlinie en was „Spergebied”.

Het kantoorgebouw was deels geplunderd. Het archief, de filmt toestellen en de administratie waren verdwenen. Meubilair was er nog, alsmede enkele kantoor machines, doch er waren nog geen dringend noodzakelijke benodigdheden verkrijgbaar. Daar kwam nog bij, dat het kantoor van December 1944 tot Januari 1945 gevorderd werd voor de militaire instanties. In die periode is er provisorisch kantoor gehouden in de P. C. Hooftstraat 12, bij de weduwe van Toon van Loon.

Voor het vervoer was men aangewezen op de weinige fietsen, die de bezettingstijd hadden overleefd.

En toch herleefde de beweging. Herleefde, omdat de idealen van de beweging waren blijven leven in de harten van de katholieke arbeiders.

De beweging herleefde, omdat men voelde dat een sterke principiële arbeidersorganisatie nodig was.

In een oproep aan alle katholieke arbeiders in ons Bisdom, werd dit als volgt omschreven:

„In deze tijd van onrust en overgang,

„In deze tijd van wederopbouw en herstel,

„In deze tijd van strijd om de levensovertuiging,

„In deze tijd van groeiend communisme, en uit de lucht gegrepen eenheid,

„is het dringend noodzakelijk dat alle **katholieke arbeiders** zich verenigen, en „zich samenbinden in een sterk katholiek arbeidersverbond.”

Z. H. Exc. Mgr. P. Hopmans, Bisschop van Breda, spoorde met een persoonlijk woord in het eerste nummer van Herstel de katholieken aan tot aansluiting bij de katholieke organisatie*)

Toen er nadien nog enige verwarring dreigde met de zgn. nieuwe richting, richtten de bisschoppen in bevrijd gebied, Mgr. P. Hopmans en Mgr. W. Mutsaerts, zich met een herderlijk schrijven tot de hun toevertrouwde gelovigen, waarin zij de te volgen weg aangaven.*)

DE ENE ONGEDEELDE BEWEGING

Met man en macht werd gewerkt aan het herstel van de beweging. Men bleef echter niet bij herstel van het oude, maar bouwde doelbewust vanaf het begin aan een beweging, die ten volle in staat zou zijn de belangen der katholieke arbeiders te behartigen.

Als resultaat van het overleg tijdens de bezetting werd daarom de ene ongedeelde katholieke arbeidersbeweging gepropageerd. De historische groei en

*) Onder de bijlagen opgenomen.

ontwikkeling van stands- en vakorganisatie vond zijn bekroning in één hechte organisatie en beweging, waarin al de belangen van de katholieke werkers werden behartigd.

Wel zouden de stands- en vakbelangen door afzonderlijke organen behartigd blijven worden, doch in een onverbreekbare eenheid die het optreden — zowel naar binnen als naar buiten — zoveel krachtiger en doeltreffender zou maken.

Die eenheid uitte zich ook door het treffen van een uniforme contributieregeling, die werd bepaald op 2 pCt. van het loon.

Wel stuitte de doorvoering van deze contributieregeling in sommige plaatsen en bij enkele vakbonden op moeilijkheden.

Na de algehele bevrijding van Nederland werd deze reorganisatie van de beweging doorgevoerd voor geheel Nederland.

Het Zuiden had in dit opzicht reeds baanbrekend werk verricht.

HET R.K. WERKLIEDENVERBOND IN BEVRIJD GEBIED

Op Woensdag 15 November 1944 had op het bondskantoor een bijeenkomst plaats van de vrienden Hoogers en Vriens, respectievelijk voorzitter en secretaris van de Bossche Bond, Steinmetz van de Metaalbewerkeren, Jonker van de Fabrieksarbeidersbond, v. d. Eeden van de afdeling Breda, bondsvoorzitter Romsom, Dré de Wolf, Aalmoezenier Mouwen en Pater Paschasius.

Op deze bijeenkomst werd besloten een spoedig contact te leggen tussen alle gesalarieerde bestuurders en een organisatorische band te scheppen voor geheel het bevrijd gebied.

Op 24 November 1944 had te Tilburg in het gebouw „Rooms Leven” de eerste grote bijeenkomst van gesalarieerde bestuurders plaats. Met Limburg was nog geen contact verkregen.

De bijeenkomst — welke door een dertigtal bestuurders werd bijgewoond — stond onder leiding van F. Hoogers, de voorzitter der Bosse Bond, terwijl P. Vriens het secretariaat waarnam.

Besloten werd tot de oprichting van het R.K. Werkliedenverbond in Bevrijd Gebied, waarvan de leiding zich vestigde te Tilburg aan het St. Annaplein 21. Het bestuur werd gevormd door: F. Hoogers, Tilburg; P. Buyckx, Waalwijk; Th. Steinmetz, Breda; A. de Wolf, Oudembosch; N. Schuurmans, Orthen, terwijl P. Vriens uit Tilburg tot secretaris werd benoemd.

Enige tijd later werd het bestuur nog aangevuld met J. v. Vonderen en H. v. Lieshout uit Eindhoven en Chr. de Gier en Mar. Nagtzaam uit 's-Hertogenbosch.

Aan de pers werd na deze oprichtingsbijeenkomst een communiqué verstrekt. *)

Het Verbondsbestuur kwam elke week in vergadering bijeen op het kantoor van de Bosse Bond.

Vergaderingen voor alle gesalarieerde bestuurders werden nog gehouden op 4 Januari en 22 Maart 1945.

Na de algehele bevrijding van Nederland op 5 Mei 1945 werd zo spoedig mo-

*) Onder de bijlagen opgenomen.

gelijk contact gezocht met het Verbondsbestuur in de persoon van Verbondsvoorzitter de Bruijn.

Op 18 Juli 1945 was de Bruijn reeds aanwezig op een vergadering van de bestuurders uit het Zuiden, op het bondskantoor te Breda.

Het Verbondsbestuur in het Zuiden had zijn noodzakelijk en belangrijk werk verricht. Utrecht nam de leiding weer in handen en in geheel Nederland begon men aan het herstel en de opbouw.

* * *

Het Verbondsbestuur in het Zuiden had zijn noodzakelijk en belangrijk werk verricht.

Een vermelding van het verrichtte werk — dat onder uiterst moeilijke omstandigheden werd verricht — is gewenst, omdat dit samenviel met het werk van onze bondsbestuurders en gedeeltelijk ook door hen werd verricht.

De aandacht van de bestuurders was allereerst gevestigd op een sterk maken van de beweging en een juiste voorlichting der leden, opdat daardoor een doeltreffende behartiging der belangen van de aangesloten leden met hun gezinnen en van de gehele arbeidersstand mogelijk zou worden.

Reeds op de bijeenkomst van 15 November '44 te Breda werd besloten, dat „Herstel” weer zou worden uitgegeven.

Pater Paschasius zou optreden als hoofd-redacteur en Dré de Wolf en Piet Vriens als mede-redacteuren.

Bij de oprichting van het R.K. Werkliedenverbond in Bevrijd Gebied werd besloten „Herstel” als ledenblad voor geheel het Zuiden uit te geven.

In November 1944 werd het eerste nummer van „Herstel” uitgegeven, dat alleen in ons diocees werd verspreid.

Kort daarop vernam men uit Nijmegen, dat „Herstel” daar reeds eenmaal gestencild was uitgegeven en dat men prijs stelde op één uitgave voor geheel het bevrijd gebied. Hiertoe werd besloten, waarbij tevens wijziging werd gebracht in de redactie.

Tot hoofdredacteur werd benoemd Dr. Cornelissen uit Nijmegen, terwijl Theo van Steen, eveneens uit Nijmegen, redactie-secretaris werd.

Het verbondsbestuur verzorgde de mededelingen o.a. over sociale kwesties, en was belast met de administratieve en financiële regeling.

Op 22 December 1944 had reeds de eerste bijeenkomst plaats van de nieuwe redactie. Met Kerstmis verscheen het eerste nummer over geheel bevrijd gebied. De grote moeilijkheid was echter de papiertoewijzing.

Meermalen beklagde het bestuur zich hierover bij Militair Gezag.

Met grote moeite slaagde men er echter in Herstel, in een beperkte oplage — zij het dan nog onregelmatig — te doen verschijnen, waarbij voor een billijke en doelmatige verspreiding een beroep moest worden gedaan op de afdelingsbesturen.

* * *

Nadat op de vergadering van 24 November 1944 te Tilburg besloten was tot het voeren van een gezamenlijke propaganda, waarvan de kosten ook gezamenlijk zouden gedragen worden, werd een algemene propaganda-affiche in 2500 exemplaren verspreid.

Voor huis-aan-huis verspreiding werd een strooibiljet in een oplage van

75000 ex. en een zevental verschillende aansporingen in een oplage van 10.000 exemplaren uitgegeven.

Bij de ledenwerving stelde zich al heel spoedig de vraag welk standpunt men diende in te nemen ten aanzien van oud-N.A.F.-leden, die lid wensten te worden.

Op de vergadering van 22 Maart 1945 werd door het R.K. Werkliedenverbond in Bevrijd Gebied het volgend standpunt ingenomen:

De voormalige leden van het N.A.F. moesten in drie groepen worden onderscheiden.

1e. Zij die vrijwillig lid geworden en gebleven zijn.

Diegenen, die behoorden tot deze groep, konden op dat ogenblik niet als lid van de Katholieke Arbeidersbeweging worden aangenomen.

2e. Zij die vrijwillig lid geworden zijn en later weer hebben bedankt.

In overleg met de parochiële en plaatselijke geestelijkheid dienden de handelingen van hen die tot deze groep behoorden en de motieven tot hun handelwijze, nauwkeurig te worden onderzocht. Indien dan geen bezwaren tot aanneming aanwezig waren, konden bedoelde personen worden aangenomen.

3e. Zij die gedwongen, buiten hun wil om, lid zijn geweest.

Ten aanzien van hen die tot deze groep behoorden werd bepaald, dat zij onmiddellijk tot de beweging konden toetreden.

Ten aanzien van de financiën werd een voorlopige regeling getroffen.

De contributie van 2 pCt. van het bruto-loon zonder kinderbijslag werd geïnd door de vakbondspenningmeesters.

Aan de plaatselijke standsorganisatie(s) werd 10 cent per week per lid afgedragen, welke aan de Dioc. Bond 6 cent per week per lid moesten afdragen. Door de aangesloten bonden werd de contributie-afdracht aan het Verbond voor de Dioc. Bonden bepaald op 2 cent per lid per maand.

De afdracht aan Herwonnen Levenskracht van 2 cent per lid per week werd door de vakbonden voldaan voor hun leden en door de Diocesane Bonden voor hen die geen lid konden zijn van een bij het Verbond aangesloten vakbond.

De oud-leden, die vóór 1 Juni 1945 wederom lid werden van de beweging, werden, ten aanzien van de rechten op hulp van H. L., beschouwd als onafgebroken lid te zijn geweest.

* * *

Inmiddels had het Verbond een belangrijk aandeel in het totstandkomen van:

de Raad van Vakcentralen,

de Contactcommissie voor het Bedrijfsleven,

de Federatie van Bedrijfsverenigingen in het bevrijde gebied,

de Commissie van Landbouw en

de Commissie Raaijmakers, die dienst deed als Rijksverzekeringsbank in bevrijd gebied.

Met talrijke vraagstukken die van belang waren voor de arbeiders, moest de Verbondsleiding zich al aanstonds bezig houden, o.a. wijziging der Ziekte-wet;

extra rantsoenen voor zware, zeer zware en langdurige arbeid;

verplichtend stellen van de wachtgeld-regeling;
25 pCt. loonsverhoging, boven Mei 1940;
steunnormen;
vorstverletregeling;
ontslag arbeiders;
omscholing arbeiders;
sociale contactcommissie;
D.U.W.-aangelegenheden e.d.

Bij het behartigen van al de belangen der arbeiders was een goed contact met de overheidsinstanties noodzakelijk.

In de praktijk bleek dat deze instanties niet of zeer onvoldoende de arbeidersbeweging bij de te nemen besluiten erkenden. Om deze reden werd een onderhoud aangevraagd met de Minister van Sociale Zaken, Ir. F. C. M. Wijffels, waarop een bespreking plaats vond op 28 April 1945 tussen Zijne Excellentie en vertegenwoordigers van de Raad van Vakcentralen.

De minister verklaarde, dat, evenals vroeger het geval was en thans nog in meerdere mate nodig zal blijken, de vakbeweging als organische vertegenwoordiging van de arbeiderswereld voortdurend zal worden ingeschakeld bij de totstandkoming van de sociale voorzieningen.

ONZE DIOCESANE BOND IN BEELD

a. ALS ORGANISATIE.

Temidden van de grote algemene activiteiten behield de Bredase Diocesane Bond haar eigen plaats en werkterrein, en het is daarom goed aandacht te schenken aan de interne gang van zaken. Voor de bonden gold — evenals voor de afdelingen — dat zij moesten terugkomen, zoals zij waren ondergegaan. Er waren evenwel zodanige veranderingen ingetreden, dat hiermede reeds aanstonds, ten aanzien van bestuur, beambten en personeel, rekening moest worden gehouden.

Geestelijk Adviseur.

De Zeereerwaarde heer Aalmoezenier van der Maden was door Zijne Hoogwaardige Excellentie de Bisschop van Breda benoemd tot pastoor en deken te Gilze, zodat diens vervanging noodzakelijk was geworden. De Zeereerwaarde Heer A. Mouwen — de vroegere Aalmoezenier voor het werk onder de werklozen — die kapelaan was te Roosendaal, werd half November 1944 door Monseigneur benoemd tot Geestelijk Adviseur van de Bredase Diocesane Bond en Aalmoezenier van de Arbeid.

Bondsbestuur in zijn oude samenstelling.

Overigens kwam het bondsbestuur in zijn oude samenstelling terug en eind 1944 bestond het dus uit:

Aalmoezenier A. Mouwen, Geest. Adv.	(Aalm. sinds 14 Juli 1939)
A. P. Romsom, Voorzitter;	(Bestuurslid sinds 27 Maart 1926)
M. P. Franken, Secretaris-Penningm.;	(„ „ 16 Sept. 1921).
J. v. Rijsbergen, 2e Voorzitter;	(„ „ 12 Mei 1934)
A. Aarts, Lid;	(„ „ 22 Mei 1937)

J. Asselman, Lid;	(	„	„	12 Mei 1934)
M. v. d. Bosch, Lid;	(	„	„	13 Mei 1933)
H. Visker, Lid;	(	„	„	20 Mei 1939)
Pater Paschasius O.F.M. Cap., n.m. C.P.	(	„	„	9 Juni 1934)
Jan Mertens, n.m. De J. W. (K.A.J.)	(	„	„	9 Aug. 1939)

Bondsambtenaren.

Bij de bondsambtenaren had echter al direct een belangrijke verandering plaats. Dré de Wolf en M. C. Geerts kwamen onmiddellijk na de bevrijding weer terug in gesalarieerde dienst. Overtuigd, dat jongeren de leiding moesten moeten hebben in de beweging na de bevrijding, en gezien zijn functie als directeur van het Algemeen Ziekenfonds „Onderlinge Ziekteverzekering”, stelde de bondsvoorzitter, vriend Romsom, zijn plaats beschikbaar en keerde niet meer terug in gesalarieerde dienst. Daar hij echter ongesalarieerd bestuurslid bleef, kon nog steeds op zijn ervaring en werkkraft een beroep worden gedaan. Het bondsbestuur benoemde in zijn vergadering d.d. 14 Januari 1945 tot ambtenaar, Jan Mertens uit Dongen. Vriend Geerts, de ambtenaar belast met het werk in Zeeuwsch Vlaanderen, had de pensioen-gerechtigde leeftijd bereikt. En hoewel hij nog gaarne geruime tijd had meegewerkt aan het herstel van de beweging, zag hij zich om gezondheidsredenen genoodzaakt, op 1 Maart '45 zijn werk als bondsambtenaar te beëindigen. Als zijn opvolger werd door het bondsbestuur d.d. 3 Juni 1945 benoemd Hubertus Broeders uit Dongen. Nadat deze enige maanden op het bondskantoor was ingewerkt, vestigde hij zich te Sluiskil.

Een en ander bracht reeds grote veranderingen en moeilijkheden met zich mee. Deze zouden evenwel nog groter worden. Nadat immers contact was verkregen met het Verbondsbestuur, werd Dré de Wolf geroepen, om de plaats in te nemen van de inmiddels overleden Verbondssecretaris, Schutte z.g. Dré de Wolf, die voorbestemd scheen om bondsvoorzitter te worden, ging naar Utrecht en de derde nieuwe ambtenaar moest worden benoemd. Voor de Centrale Raadsvergadering, welke op 6 October 1945 werd gehouden, kon deze vacature niet worden aangevuld.

In deze vacature werd voorzien toen C. v. d. Eeden uit Breda, op 20 October 1945 door het bondsbestuur werd benoemd tot „gesalarieerd bestuurder.”

Op de Centrale Raadsvergadering van 6 October 1945 was besloten, dat de gesalarieerde ambtenaren automatisch zitting zouden hebben in het bondsbestuur. In plaats van de term „ambtenaar” werd daarom gebruikelijk „gesalarieerd bestuurder.”

Kantoorpersoneel.

Het vroegere kantoorpersoneel keerde niet meer terug in dienst van de bond. De benoeming van kantoorbedienden was daardoor noodzakelijk geworden. Mede door het ontbreken van een behoorlijke kantoorinventaris kon dit slechts geleidelijk aan geschieden. Eind 1945 waren drie mannelijke kantoorbedienden en één dienstmeisje in dienst en waren de grootste administratieve en huishoudelijke moeilijkheden overwonnen.

Bondskantoor.

Het bondskantoor, dat de centrale moet zijn van de beweging in ons diocees, had geleidelijk zijn oude plaats heroverd.

De geallieerde legermacht hield het bondskantoor bezet gedurende de periode 1 December 1944 t.e.m. 1 Jan. 1945. Nadien werd het volledig voor het bondswerk in gebruik genomen. De nieuwe aalmoezenier, ambtenaren en personeel hadden zich ingewerkt en de kantoorinventaris werd geleidelijk aan tot het noodzakelijke aangevuld.

Eer het zover was, moesten veel moeilijkheden worden overwonnen. Doch het noodzakelijke werk van de katholieke arbeidsbeweging kwam weer op gang, en dit was de hoofdzaak.

Het is niet mogelijk daarover een uitvoerig verslag samen te stellen. We mogen daarom volstaan met een beknopt overzicht.

N. A. F.-liquidatie.

De gebouwen, inventarissen van bond en afdelingen, waren bij de liquidatie van het Werkliedenverbond overgegaan aan het Nederlands Arbeidsfront. Dr. Hacke uit Amsterdam was benoemd tot regeringsliquidateur van het N.A.F. Het rechtsherstel en de tergugave of vergoeding van de geroofde eigendommen, waren evenwel nog niet verkregen. Later zou blijken dat de N.A.F.-liquidatie een langdurige lijdensweg zou worden.

De 1e Centrale Raadsvergadering na de bevrijding.

De beweging had haar eigen en belangrijke plaats verworven in het Nederlandse volksleven. De moeilijkheden van de heroprichtingsperiode waren overwonnen en doelbewust nam de K.A.B. een belangrijk aandeel in de versterking van het godsdienstig-zedelijk leven onder de arbeiders en de noodzakelijke opbouw van een gezond maatschappelijk leven. De Centrale Raadsvergadering, welke werd gehouden te Breda op 6 October 1945, werd voorbereid door een serie kringvergaderingen voor geheel het diocees.

Deze Centrale Raadsvergadering vormde het sluitstuk van de heroprichtingsperiode en het begin van de verdere verdieping en versterking van de beweging. Zeven en zeventig afdelingen waren vertegenwoordigd. Een bijzondere vreugde was het voor al de aanwezigen, dat de HoogEerw. Heer Deken J. F. J. v. d. Maden, oud-Aalmoezenier en Geestelijk Adviseur, deze eerste Centrale Raads-vergadering bijwoonde.

De bondsvoorzitter mocht — na lange jaren — alle vrienden weer een hartelijk welkom toeroepen op de wetgevende vergadering van de bond. In zijn openingswoord gaf hij een beknopt overzicht over de opheffing van de beweging, de bezettingsjaren, en de verrichte werkzaamheden na de bevrijding. Op voorstel van het bondsbestuur werd besloten dat de afdelingen Aardenburg, Alphen en Bergen op Zoom, ieder een lid zouden aanwijzen voor de controle-commissie. De vergadering besloot o.a. tot een gewijzigde kringindeling en tot opnemings in het diocesaan bestuur van de gesalarieerde ambtenaren. Vervolgens kwam aan de orde de bestuursverkiezing, die ditmaal wel uiterst belangrijk was, omdat een voltallig bestuur moest worden gekozen. Het bondsbestuur was nl. en bloc afgetreden, om daardoor de afgevaardigden gelegenheid te geven een bestuur te kiezen naar hun eigen inzichten.

Tot diocesaan bestuurslid werden gekozen:
A. P. Romsom, Breda met 122 stemmen;
Leon Vonck, Terhole met 104 stemmen;
C. A. Valkenburg, Roosendaal met 96 stemmen.

Na herstemming:

Goof Jacobs, Dongen, met 138 stemmen;
M. Broos, Bergen op Zoom, met 97 stemmen;
L. Rompa, Breda met 94 stemmen.

Dré de Wolf, de Verbondssecretaris hield een spreekbeurt over „Nieuwe Vormen” waarin hij behandelde de structuur van de Katholieke Arbeidersbeweging en het concrete program van de beweging. (Een uitvoerig verslag van deze spreekbeurt is opgenomen in de notulen van de Centrale Raadsvergadering.)

Door het heengaan van vriend Romsom als ambtenaar van de bond was de verkiezing van een nieuwe bondsvoorzitter noodzakelijk.

Tot bondsvoorzitter werd gekozen Jan Mertens met 170 van de 173 uitgebrachte geldige stemmen.

De scheidende voorzitter sprak dan een woord van dank en afscheid tot de Hoogeerw. Heer Deken van der Maden, de oud-Aalmoezenier en -Geestelijk Adviseur van de Bond.

Namens alle afdelingen, werd als stoffelijk blijk van waardering en dank, aan de oud-aalmoezenier een bedrag aangeboden van f 2000.—, om daarvoor naar eigen goeddunken een blijvend aandenken aan de beweging te doen vervaardigen.

De Hoogeerw. Heer Deken sprak daarna de vergadering toe. Met groot genoegen zag hij de oude vrienden terug, maar het offer van het heengaan stond hem daarbij weer scherp voor ogen. De herinnering aan de vele schone jaren, doorgebracht in de beweging, blijft.

Hij dankte de vrienden voor het ontzaglijk mooie werk dat gezamenlijk verricht werd en vroeg hen een gebed voor de beweging en ook voor hem persoonlijk. Tenslotte deed hij een beroep op allen om mee te werken aan de opbouw van een schone en soliede arbeidersstand en gaf hij allen de verzekering van zijn blijvende belangstelling.

(Enige dagen later deelde de oud-aalmoezenier aan het bondsbestuur mede, dat hij het bedrag van f 2000.— wenste te besteden aan Herwonnen Levenskracht.)

Vervolgens sprak de aftredende voorzitter een afscheidswoord tot de scheidende vrienden. Op de eerste plaats tot oud-ambtenaar Geerts, die de moeilijkste jaren van de bond heeft meegemaakt en een pionier is geweest in Zeeuwsch Vlaanderen. Dré de Wolf ging heen als ambtenaar van de bond maar blijft in de beweging. De beste wensen van alle vrienden uit het Bredase vergezellen hem.

De Oud-bestuursleden, Jan van Rijsbergen, Martien Franken, Nol Aarts, Koos van den Bosch, Hein Visker en J. Asselman werden hartelijk bedankt voor hun werkzaamheid en hun verstandig inzicht, waarmee zij jarenlang de beweging hebben gediend. Een extra woord van dank en waardering sprak de voorzitter tot **Martien Franken**, die 24 jaren lid was van het diocesaan be-

stuur. Met een woord van welkom tot het nieuwe bestuur, werd de leiding van de vergadering dan overgegeven aan de nieuwe voorzitter Jan Mertens. Met een vertrouwen-gevende rede aanvaardde de nieuwe voorzitter zijn zware taak. Na een vurig en opwekkend woord van aalmoezenier Mouwen, werd deze eerste Centrale Raadsvergadering na de bevrijding gesloten. Met jeugdig enthousiasme, gepaard aan het rijpe inzicht en de rijke ervaring van de ouderen kon gewerkt worden aan de verdere uitbouw van de beweging.

Nieuw Bondsbestuur.

Het Diocesaan benoemde in zijn vergadering van 20 October 1945, C. v. d. Eeden als gesalarieerd bestuurder. Ingevolge de verkiezingen en besluiten van de op 6 October 1945 gehouden Centrale Raadsvergadering werd het bestuur als volgt samengesteld.

Aalmoezenier A. Mouwen, Geestelijk Adviseur;

Jan Mertens, voorzitter;

C. v. d. Eeden, Secretaris;

A. P. Romsom, Penningmeester;

C. Valkenburg, Onder-Voorzitter;

H. Broeders, M. Broos, G. Jacobs, L. Rompa, L. Vonck, leden;

M. Braspenning, vertegenwoordiger K.A.J.;

Mej. M. Voorbraak, vertegenwoordigster V.K.A.J.;

Pater Paschasius, Credo Pugno-leider, adviserend lid.

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur werd gevormd door:

Aalmoezenier A. Mouwen, Geestelijk Adviseur;

Jan Mertens, Voorzitter; C. v. d. Eeden, Secretaris; A. P. Romsom, Penningmeester; C. Valkenburg, Ondervoorzitter.

Bondsbestuurders

Eind 1945 had de bond drie bondsbestuurders in gesalarieerde dienst.

Jan Mertens, voorzitter, in dienst sinds 1 Februari 1945.

C. v. d. Eeden, secretaris, in dienst sinds 1 November 1945.

H. Broeders, bestuurder voor Zeeuwsch-Vlaanderen, in dienst sinds 15 Juni 1945.

Bestuursvergaderingen.

In de periode van 29 October 1944 (bevrijding Breda) tot 31 December 1945 vergaderde het bondsbestuur achtmaal: eenmaal nog in 1944 en zevenmaal in 1945. De presentie was als volgt:

	1944	1945						
	1	1	2	3	4	5	6	7
Aalmoezenier A. Mouwen	P	P	P	P	P	P	P	P
A. P. Romsom, Voorzitter/Penningmeester	P	P	P	P	P	P	P	P
M. P. Franken, Secretaris-Penningmeester	A	A	P	P	P	—	—	—
J. van Rijsbergen, 2e Voorzitter	A	P	A	P	P	—	—	—
Arn. Aarts	P	P	P	P	P	—	—	—
J. Asselman	A	A	A	A	P	—	—	—
M. J. v. d. Bosch	A	P	P	A	P	—	—	—

	1944	1945						
	1	1	2	3	4	5	6	7
H. Visker	A	P	P	K	P	—	—	—
Pater Paschasius, C.P.	P	P	P	P	P	P	P	P
Rector Maas, K.A.J.	P	—	—	—	—	—	—	—
Dré de Wolf, wnd. Secretaris	P	P	K	P	P	—	—	—
M. C. Geerts, ambtenaar	A	A	A	A	P	—	—	—
Jan Mertens, K.A.J./Voorzitter	P	P	P	P	P	P	P	P
H. Broeders, bestuurder	—	—	—	—	P	P	P	P
C. v. d. Eeden, Secretaris	—	—	—	—	—	—	P	K
C. Valkenburg, 2e Voorzitter	—	—	—	—	—	P	P	K
M. Broos	—	—	—	—	—	P	P	P
G. Jacobs	—	—	—	—	—	P	K	K
L. Rompa	—	—	—	—	—	P	K	P
L. Vonck	—	—	—	—	—	P	P	K
M. Braspenning, K.A.J.	—	—	—	—	P	P	P	K
Mej. M. Voorbraak, V.K.A.J.	—	—	—	—	—	A	P	P

P = present; K = afwezig met kennisgeving; A = afwezig zonder kennisgeving; — = geen zitting in het bestuur.

Bonds- en bijkantoor

Het bondskantoor was, zoals voorheen, gevestigd te Breda, Dr. v. Mierlostr. 37. Het bijkantoor in Zeeuwsch-Vlaanderen werd in de loop van 1945 verplaatst van Hulst naar Sluiskil. De reden was om in dit gewest meer centraal gevestigd te zijn, terwijl Sluiskil in het industriegebied van Zeeuwsch-Vlaanderen ligt. Broeders nam zijn intrek in de Spoorstraat.

Kringvergaderingen.

Als voorbereiding op de Centrale Raadsvergadering werden in de tweede helft van September 1945 de eerste kringvergaderingen na de bevrijding gehouden. Op deze vergaderingen — die alle zeer goed waren bezocht — werd de beschrijvingsbrief Centrale Raad behandeld, terwijl een der ambtenaren een spreekbeurt hield over: „De katholieke arbeidersbeweging in nieuwe banen en haar nieuwe verbindingen.”

Vergaderingen met adviseurs.

Een adviseursvergadering, zoals die gebruikelijk gehouden werden voor de oorlog, kon na de bevrijding nog niet gehouden worden. Toch was het wenselijk, dat met de Geestelijke Adviseurs alle bewegingsproblemen van na de oorlog werden besproken. Hiermede belastte zich Aalmoezenier Mouwen, die de Geestelijke Adviseurs in kleine kringen bijeenriep. Deze vergaderingen waren goed bezet.

Kringen en afdelingen (met ledentallen).

De uitbouw van de beweging vorderde gestaag. De afdelingen waren eind 1945 — volgens besluit van de Centrale Raadsvergadering — ingedeeld in 11 kringen. En wel als volgt:

Kring **Gilze**: Alphen, Baarle Nassau, Chaam, Gilze Riel.

Kring **Oosterhout**: Den Hout, Dongen, Dorst, Oosteind, Oosterhout, Rijen, Teteringen.

Kring **Breda**: Bavel, Beek, Breda, Driesprong, Ginneken, Princenhage, Rijsbergen, Ulvenhout, Zundert.

Kring **Wagenberg**: Langeweg, Stuivezand, Terheijden, Wagenberg.

Kring **St. Willebrord**: Bosschenhoofd, Etten, Hoeven, Leur, Rucphen, St. Willebrord, Sprundel.

Kring **Oud Gastel**: Fijnaart, Klundert, Nispen, Noordhoek, Oudenbosch, Oud Gastel, Roosendaal, Standdaarbuiten.

Kring **Steenbergen**: De Heen, Dinteloord, Kruisland, Lepelstraat, Nieuw Vosmeer, Notendaal, Steenbergen, Welberg.

Kring **Bergen op Zoom**: Bergen op Zoom, Halsteren, Heerle, Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte, Wouw, Wouwsche Plantage.

Kring **Hulst**: Clinge, Graauw, Hengstdijk, Kloosterzande, Hulst, Lamswaarde, Nieuw Namen, Ossensisse, St. Jansteen, Stoppeldijk, Terhole.

Kring **Axel**: Axel, Boschkapelle, Koewacht, Philippine, Sas van Gent, Sluiskil, Terneuzen, Westdorpe, Zuiddorpe.

Kring **Oostburg**: Aardenburg, Biervliet, Groede, Hoofdplaat, Oostburg, Schoondijke, Sluis, IJzendijke.

Het vergelijkend overzicht over de jaren 1940 en 1945 van het aantal leden, geeft een duidelijk overzicht van de geleidelijke heropricting van de beweging. Het resultaat van het rusteloos werken van vele plaatselijke bestuurders vindt U hieronder in cijfers uitgedrukt.

Eind 1945 telde de Bond 86 afdelingen met 15240 leden.

Afdeling:	Per 31 Dec. 1940	Per 31 Dec. 1945
Aardenburg	65	41
Alphen	17	66
Axel	108	101
Baarle Nassau	32	52
Bavel	67	90
Beek	194	225
Bergen op Zoom	1184	1440
Biervliet	40	10
Boschkapelle	152	139
Bosschenhoofd	86	52
Breda	2468	2039
Chaam	31	44
Clinge	103	78
De Heen	90	99
Den Hout	50	67
Dinteloord	133	112
Dongen	632	667
Dorst	79	53
Driesprong	45	92
Etten	230	297
Fijnaart	166	93

Afdeling:	Per 31 Dec. 1940	Per 31 Dec. 1945
Gilze	277	269
Ginneken	275	158
Graauw	201	77
Groede	33	17
Halsteren	430	371
Heerle	118	112
Hengstdijk	39	35
Hoeven	285	198
Hoofdplaat	124	79
Hoogerheide	320	124
Hulst	169	67
Huijbergen	25	14
Kloosterzande	159	148
Klundert	48	67
Koewacht	68	18
Kruisland	171	106
Lamswaarde	130	100
Langeweg	85	102
Lepelstraat	196	113
Leur	103	131
Molenschot	10	Niet opgericht
Nieuw Namen	85	77
Nieuw Vosmeer	95	84
Nispen	91	44
Noordhoek	38	22
Oostburg	47	43
Oosteind	57	77
Oosterhout	975	967
Ossendrecht	245	151
Ossenisse	46	35
Oudenbosch	156	223
Oud Gastel	462	385
Philippine	92	5
Princenhage	351	275
Putte	53	110
Riel	14	13
Rijen	306	280
Rijsbergen	46	58
Roosendaal	1660	1826
Rucphen	35	73
Sas van Gent	170	92
Schoondijke	29	22
Sluis	50	44
Sluiskil	158	127
Standdaarbuiten	123	93
Steenbergen	175	177
St. Jansteen	131	48

Afdeling:	Per 31 Dec. 1940	Per 31 Dec. 1945
Stoppeldijk	128	75
Stuivezand	144	158
St. Willebrord	138	154
Sprundel	37	65
Terheijden	166	149
Terhole	59	36
Terneuzen	80	92
Teteringen	77	105
Ulvenhout	105	96
Wagenberg	94	111
Welberg	137	76
Westdorpe	220	144
Wouw	97	140
Wouwsche Plantage	23	57
Ijzendijke	105	77
Zegge	44	Niet opgericht
Zuiddorpe	116	41
Zundert	167	108
Notendaal	48	40

Katholieke arbeidersvrouwen (K. A. V.)

Reeds voor de oorlog vormde het vraagstuk van de vrouwenorganisatie, een onderwerp van voortdurend overleg en studie. Binnen het Verbond was destijds gevormd de Centrale Commissie voor de Vrouwenorganisatie. De Zeer-Eerwaarde Heer J. F. J. v. d. Maden had zitting in het dagelijks bestuur van deze Commissie. Meerdere adviezen werden door voornoemde Commissie uitgebracht aan het Verbondsbestuur.

Zoals we reeds eerder vermeldden verscheen tijdens de bezetting, na de liquidatie van de beweging, het rapport: „De vrouwenorganisatie na de oorlog”.

Na de oorlog werd door de Vrouwenraad van het Verbond, belangrijk werk verricht.

Algemeen werd aanvaard dat een gespecialiseerde werking voor de arbeidersvrouwen noodzakelijk was. Over de vorm bestond nog enig verschil van mening.

Eind 1945 bestond in het bisdom Breda geen aparte dienst of organisatie voor de arbeidersvrouwen, hoewel hierop werd aangedrongen door de Verbondsleiding. De behoefte voor een zodanige dienst of organisatie werd echter steeds meer gevoeld.

K. A. J. — Katholieke Arbeidersjeugd.

Voor het Verslag van de heroprichting van de Jonge Werkman en omzetting in Katholieke Arbeidersjeugd (K.A.J.) zie achter in dit boek.

V. K. A. J. — Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd.

Voor nadere bijzonderheden over de Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd (V.K.A.J.), zie eveneens achter in dit boek.

b. ALS INSTITUUT VOOR VORMING EN ONTWIKKELING.

Credo Pugno.

In de na-oorlogse periode was de vorming van beginselvaste katholieke arbeiders meer dan ooit noodzakelijk.

Er was een grote beroering onder het volk en onder het onschuldig uitzien uiterlijk van neutraliteit, werd een poging gedaan om het volk — vooral de arbeiders — te organiseren in verenigingen of bewegingen waarin de katholieke beginselen onvoldoende werden gerespecteerd of gewaarborgd. Al spoedig bleek zelf, dat vele van deze zogenaamde „neutrale” organisaties onder communistische invloed en leiding stonden.

Het was daarom een zeer gelukkig verschijnsel dat in vele plaatsen de Credo Pugno-clubs hun vormingswerk weer hervatten, om de leden kennis en inzicht bij te brengen ten aanzien van de actuele problemen. Om daardoor — zowel naar binnen als naar buiten — de positie van de katholieke arbeidersbeweging te kunnen versterken. Pater Paschasius, de centrale leider, schonk reeds onmiddellijk aandacht aan de nieuwe problemen, zoals duidelijk bleek uit een tweetal vormingsbrochures: „De vakbeweging in nieuwe banen” en „Eenheidsorganisatie en de communisten”. Mede aan de tijdige voorlichting van de leden is het te danken, dat de eenheidsorganisatie in ons bisdom geen grote resultaten kon bereiken.

Het maandschrift Credo Pugno — orgaan voor vorming, voorlichting en stuw-
wing naar activiteit — verscheen weer regelmatig zodra papiertoewijzing etc.
dit toeliet. Dit was vanaf 1 October 1945.

Retraitemerk.

Na de algehele bevrijding van Nederland kon de waardevolle traditie van het diocesaan retraitemerk weer worden hervat. Eind October 1945 kon het bondsbestuur reeds de verheugende mededeling doen, dat voor de winterperiode 1945—46 een negental retraites waren vastgesteld.

De eerste retraite na de bevrijding had plaats van 21 December—24 December 1945. De retraites hadden als volgt plaats. 4 voor mannen (K.A.B.) met 226 deelnemers, 1 voor vrouwen (K.A.V.) met 58 deelnemers, 2 voor jongens (K.A.J.) met 98 deelnemers, plus nog 136 Kajotterssoldaten en 2 voor meisjes (V.K.A.J.) met 126 deelnemers.

Recapitulatie:

1933—1941	111	retraites	6648	deelnemers(sters)
1945—1946	9	retraites	644	deelnemers(sters)
1933—1946	120	retraites	7292	deelnemers(sters)

H. Communiën, Tridua en Bedevaarten

De meeste afdelingen hielden bij bijzondere gelegenheden een gezamenlijke H. Communie voor de leden, bij voorbeeld op de dag van de jubilé-viering, op het Feest van de Arbeid, op het Christus Koningfeest, op de dag van een bedevaart, bij het overlijden van een lid enz.

Aan de Stille Omgang te Breda, maar vooral aan de bedevaarten naar Zuid-dorpe en Groede werd door veel leden deelgenomen.

In drie afdelingen werd een triduum gehouden.

Winterprogram

Een winterprogram — dat beoogde richting te geven aan het plaatselijk ontspannings- en ontwikkelingswerk — werd ontworpen en aan de plaatselijke afdelingen toegezonden. Voor de in dit program opgenomen onderwerpen voor ontwikkelings- en massa-avonden (bedrijfsgemeenschap, medezeggenschap, Christendom en Communisme) werd een lijst verstrekt van een veertigtal sprekers die bereid waren deze onderwerpen te behandelen.

In 18 afdelingen vonden in totaal 49 ontwikkelingsavonden plaats.

Een afdeling had een eigen harmonie, terwijl meerdere afdelingen beschikten over eigen zangclubs en/of toneelclubs.

Feest van de Arbeid.

Het Feest van de Arbeid werd in Mei 1945 in 40 afdelingen gevierd. In de meeste plaatsen werd dit feest alleen kerkelijk gevierd, waarbij de zegening van de werktuigen het hoogtepunt vormde. Enkele afdelingen vierden het feest ook buitenkerkelijk in een feestvergadering of openluchtbijeenkomst.

St. Nicolaasfeest.

De Katholieke Arbeidersbeweging legde na de bevrijding steeds meer het accent op het gezin. De St. Nicolaasfeesten in de afdelingen — die in het winterprogram werden gestimuleerd — waren daarvan een uiting. In vele afdelingen werd een St. Nicolaasfeest georganiseerd, waarop duizenden kinderen door St. Nicolaas met zijn knechten werden getraceerd.

Daarenboven werden in verschillende afdelingen de zorgen van de ouders verlicht, doordat er speelgoed werd gemaakt of gerepareerd.

De Volkskrant.

Een eigen dagblad is van verstrekkende betekenis voor de vorming en ontwikkeling van de lezers. Het was daarom wel bijzonder verheugend, dat de Volkskrant, juist in de na-oorlogse periode, uitgroeide tot het katholieke dagblad van Nederland. Bedroeg het aantal abonné's voor de liquidatie van de beweging 25000, op de Centrale Raadsvergadering van 6 October 1945 kon de bondsvoorzitter mededelen, dat het aantal abonné's de 75000 reeds was gepasseerd. Dit betekent, dat in 75000 gezinnen principiële voorlichting werd gegeven ten aanzien van de vele zeer uiteenlopende problemen die in Nederland naar voren kwamen, als nalatenschap van de oorlog.

Dit betekent, dat in dit uiterst roerig en onoverzichtelijk tijdperk, waarin tal van verkeerde stromingen invloed trachtten te verkrijgen bij het volk, het juiste inzicht werd verscherpt bij de grote lezerskring.

Dit betekent, dat de positieve opbouw van een betere gemeenschap, op doeltreffende wijze kon worden gesteund en gepropageerd.

Dit betekent, dat de noden en behoeften — speciaal van het arbeidende volk — op verantwoorde wijze werden kenbaar gemaakt aan geheel het Nederlandse volk.

Jammer, dat nog niet alle afdelingen en leden hiervan overtuigd waren.

Eind November waren er in het bisdom Breda totaal plus minus zestig agentschappen.

Herstel.

Even na de algehele bevrijding in Mei 1945 verscheen ons ledenblad „Herstel” voor geheel Nederland. De communicatie-middelen maakten het echter noodzakelijk, dat „Herstel voor Bevrijd Gebied” nog bleef uitkomen. Toen eind 1945 een en ander wat meer normaal kon lopen, hield de uitgave in „Bevrijd Gebied” op.

„Herstel” wat eigenlijk een weekblad is, kon echter maar om de veertien dagen verschijnen, vanwege de papiertoewijzingen. Het volbracht echter in deze moeilijke opbouwperiode zijn taak goed als bewegingsorgaan van vorming en voorlichting.

Zeer gelukkig was te noemen, dat „Herstel” nu voortaan in huis kwam bij alle leden, omdat het in de contributie was begrepen.

c. ALS CENTRALE VAN SOCIALE DIENSTEN.

Secretariaat van de Arbeid.

Het Secretariaat van de Arbeid kreeg al direct veel werk te verzetten. Zeer veel leden hadden te maken met kwesties, waarvoor zij hulp, voorlichting en advies vroegen. Ook hier waren de moeilijkheden aanvankelijk zeer groot. In de gewijzigde omstandigheden stelden zich talrijke nieuwe problemen en het vergde veel tijd om de diverse rechten en bepalingen grondig te leren kennen.

Wetboeken, voorlichtingsperiodieken e.d. ontbraken geheel of gedeeltelijk. Chaotische toestanden bestonden er in het maatschappelijk en staatkundig leven, hetgeen een grote handicap betekende bij de oplossing van diverse kwesties. Over nieuwe wettelijke bepalingen bestond nog geen jurisprudentie, hetgeen bij de behandeling van sommige zaken oorzaak was van teleurstelling zowel bij de leden als op het bondskantoor. We denken hierbij o.a. aan het verbod om de arbeidstijd, zonder toestemming, te bekorten tot minder dan 48 uur per week. En juist in de eerste moeilijke periode van het Secretariaat van de Arbeid moesten de ambtenaren bijna avond aan avond per fiets de afdelingen in, omdat geheel de beweging, ook organisatorisch, weer opnieuw moest worden opgebouwd.

En tenslotte: de nieuwe ambtenaren moesten zich voor het omvangrijke werk nog ervaring en routine verwerven. Eind 1945 werkte echter het secretariaat van de arbeid weer op volle kracht.

Dat er inmiddels reeds zeer vele leden geholpen waren in hun grote en kleine moeilijkheden strekt tot voldoening.

Zaken	Aantal		
Wet op het Arbeidscontract	132	Successiewet	9
Belastingen	30	Kostwinnersvergoedingen	13
Voogdij	4	Distributiekwesties	14
Kinderbijslagwet	80	Oorlogspensioenen-	
Invaliditeitswet	20	Commissie Voorziening evacuatie	24
Ongevallenwet	30	Oorlogsslachtoffers	3
Ziektewet	88	Deblokkering	1
Woning- Huurkwesties	30	Diverse kwesties	68
Strafzaken	12		558

Bij deze cijfers moet dan nog opgemerkt worden, dat het bijkantoor Sluiskil hierin slechts verwerkt is vanaf October t.e.m. December 1945. De cijfers van toen het bijkantoor nog in Hulst was, zijn niet opgenomen. Voorts zijn niet opgenomen de mondelinge adviezen: dat was niet doenbaar!, alsmede de bemoeiingen van de bestuurders in D.U.W.-kwesties, kwesties bij arbeiders in het munitietransport en vakbondskwesties, die werden opgenomen en doorgegeven.

Ten behoeve van ons Secretariaat van de Arbeid mochten we, zoals voor de oorlog, rechtskundig advies en raad ontvangen van mr. J. J. A. H. Houben te Breda.

Stichting Vakopleiding.

Bij het vele, dat na de bevrijding moest worden opgebouwd en heropgericht, kon niet alles ineens worden aangepakt. En zo kwam het, dat de Stichting Vakopleiding in het bisdom Breda nog niet voor juiste reorganisatie aan de orde kwam. Wel had deze instelling van de gezamenlijke diocesane standsorganisaties de bijzondere aandacht van Aalmoezenier Mouwen en Bondsvoorzitter Jan Mertens.

Kanunnik van Schaikfonds.

Een van de mooiste instellingen van de Ned. Katholieke Arbeidersbeweging is wel dit fonds, dat tot doel heeft onze leden geldelijke bijstand te verlenen in het bekostigen van de opleiding hunner kinderen tot het H. Priesterschap. De bezetter had het vrijwillig bijeengebrachte kapitaal van dit fonds in beslag genomen.

De bekende spaar-thermometers waren tijdens de bezetting verloren gegaan, en het aanmaken van nieuwe thermometers stuitte op grote moeilijkheden.

Binnen korte tijd kon geen voldoende aantal worden verstrekt. Zodoende beschikte het fonds niet over de middelen om zijn mooie taak uit te voeren.

Opdracht tot het aanmaken van thermometers was reeds gegeven en daarnaast overwoog men de uitgave van een album waarin opgenomen een overzicht van de plechtigheden in verband met de verheffing van onze Aartsbisschop tot Kardinaal.

Herwonnen Levenskracht.

Door oorlog en bezetting, met de daarmee gepaard gaande angst en ontbering, was het aantal t.b.c.-gevallen aanmerkelijk gestegen. Des te verheugender was daarom het feit, dat onmiddellijk begonnen kon worden met de uitzending van zieke leden en/of huisgenoten. Een actie voor vrijwillige bijdragen werd ingezet en hierbij bleek dat H.L. nog steeds kon rekenen op de grote sympathie en daadwerkelijke steun van de leden en van een groot deel van het katholieke volk.

Fonds Volksgezondheid.

De uitzending van zwakke kinderen naar het kleuterhuis „De Krabbebossen” had reeds spoedig de aandacht van het bondsbestuur. Met de directie werd overeengekomen, dat in 1946 weer een aantal plaatsen gereserveerd zouden worden voor door ons uit te zenden kinderen.

Tevens werd overeengekomen dat in 1945, op advies van de huisdokter, ernstige gevallen zouden worden opgenomen.

Begin September 1945 werden de afdelingen hiervan in kennis gesteld. De bijdragen door het Fonds in de verpleging werden door het bondsbestuur vastgesteld op f 1.50 per dag. In de regel kwam de verpleegprijs op f 2.50 per dag, zodat plaatselijk moest worden uitgezien naar middelen om de overblijvende kosten te voldoen.

Ziekenfonds O.Z.

Bij de opheffing van de beweging bestonden er binnen de Bredase Diocesane Werkliedenbond onderlinge fondsen voor verzekering tegen de kosten voor geneeskundige behandeling en -verpleging tijdens ziekte, terwijl er plannen bestonden om middels een Lourdesziekenfonds gratis bedevaarten naar Lourdes voor zieken mogelijk te maken.

De **Onderlinge Ziekteverzekering O.Z.** beperkte zich tot de geneeskundige behandeling, waaronder begrepen de medicamenten, terwijl het **Ziekenhuisverplegingsfonds Z.H.V.** verzekerde tegen de kosten van verpleging in een ziekenhuis, gebruik van operatiekamer e.d.

Tijdens de bezetting werd het Ziekenfondsbesluit uitgevaardigd, waarvan de uitvoering werd opgedragen aan algemene ziekenfondsen. De uitvoering van genoemd besluit stond onder toezicht van de Commissaris belast met het toezicht op het Ziekenfondswezen.

De **Onderlinge Ziekteverzekering O.Z.** — erkend als algemeen ziekenfonds — maakte juist tijdens de bezetting een ongekeerde groeiperiode door, waardoor het zelfs noodzakelijk werd, dat een bijkantoor werd gevestigd voor Zeeuws-Vlaanderen te Terneuzen.

Na de bevrijding was de positie deze. Het **Algemeen Ziekenfonds O.Z.** voerde de verplichte- en vrijwillige ziekenfondsverzekering uit. Doordat de rechten — waaronder o.a. het recht op verpleging in een ziekenhuis — door het Staatstoezicht werden vastgesteld, verloor het **Ziekenhuisverplegingsfonds Z.H.V.** zeer veel aan betekenis. Wel bestond er tijdens de bezetting reeds een grote behoefte aan een aanvullende verzekering, daar o.a. ten aanzien van de ziekenhuisverpleging slechts beperkte rechten konden worden ontleend. Bestond derhalve aan het ziekenhuisverplegingsfonds praktisch geen behoefte, het inmiddels gecreëerde **Aanvullingsfonds** werd van steeds grotere betekenis.

Tijdens de bezetting was ook het **Lourdesziekenfonds** — waarvoor reeds voor de opheffing van de beweging plannen bestonden — opgericht. Vanzelfsprekend kon echter nog niet deelgenomen worden aan Lourdesbedevaarten.

De premies of coupons voor al deze verzekeringen en fondsen werden geïnd door inmiddels vastaangestelde bodes van het Algemeen Ziekenfonds O.Z.

Het bestuur, genaamd de Deelnemersraad, van het Ziekenfonds O.Z., het Ziekenhuisverplegingsfonds Z.H.V. en het Aanvullingsfonds — waarvan de samenstelling tijdens de bezetting niet op normale wijze kon plaats vinden — bestond na de bevrijding uit:

Dré de Wolf te Oudenbosch, voorzitter;

L. Suijkerbuijk te Roosendaal, secretaris-penningmeester;

A. Kindt te Sas van Gent; Fr. v. d. Noort te Breda en J. Tempelaars te Oosterhout, leden.

Toen Dré de Wolf, na zijn benoeming tot verbondssecretaris, naar Utrecht verhuisde, kwam deze plaats vacant. Voor eind 1945 was deze vacature nog niet aangevuld.

De deelnemersraad benoemde tot zijn voorzitter L. Suijkerbuijk te Roosendaal. Directeur was oud-bondsvoorzitter A. P. Romsom te Breda.

Voor het Lourdesziekenfonds bestond geen bestuur, maar de gelden stonden onder beheer van een trustee.

De groei van ons ziekenfonds werd belemmerd door het zgn. „stopgebod”. In Axel, Chaam en Dongen kon O.Z. zich niet vestigen.

Centrale Volksbank.

Van onberekenbare betekenis voor onze stand en voor geheel ons volk, is de deugd van spaarzaamheid. In de bezettingsjaren en ook in de eerste na-oorlogse periode heeft de spaarzin van ons volk danig geleden. De schaarste aan noodzakelijke levensbehoeften, gepaard gaande met een overvloedige geldcirculatie, heeft zeker een en ander in de hand gewerkt. Toch blijft de spaarzin van grote betekenis voor onze arbeidersstand. Het is zelfs een eerste voorwaarde voor een zekere mate van welvaart. Aangepast aan de bijzondere omstandigheden waarin de arbeidersgezinnen leven, maakte de Centrale Volksbank het mogelijk bij vertrouwde agenten, met kleine bedragen te sparen. Het zegelsparen onder de jeugd was vooral van grote opvoedkundige waarde.

OVERZICHT VAN DE INLAGEN EN TERUGBETALINGEN VAN DE AGENTSCHAPPEN OVER 1944 — BISDOM BREDA

Agentschap	Aantal spaarders 1-1-1944	Aantal spaarders 31-12-1944	Totaal 1-1-1944	Inlagen	Terug- betalingen	Bijgeschreven rente	Totaal 31-12-1944
Axel	5	5	534,47	f 753,00	f	f 22,88	f 1310,35
Bavel	23	24	8088,30	6414,00	3109,00	246,94	11640,24
Beek N.Br.	66	67	7041,11	721,50	—	175,5	7937,66
Bergen op Zoom	26	17	11376,61	1786,38	1476,52	279,99	11966,46
Boschkapelle	13	33	5721,98	16041,00	103,71	311,77	21971,04
Breda H. Hart	125	70	36687,92	9886,49	2733,30	952,10	44793,21
" H. Sacrament	225	57	4694,50	12564,15	822,85	279,80	16715,60
" (Princenhage)	66	61	9585,64	2119,17	303,81	255,41	11656,41
Dinteloord	74	77	4352,08	2883,29	59,07	137,23	7313,53
Dongen	1100	1212	147917,09	61054,49	15743,04	4153,15	197381,69
Dorst	6	17	5631,00	9986,16	2500,25	206,97	13323,88
Fijnaart	17	18	3047,57	1756,00	130,00	94,32	4767,89
Gilze	307	298	53166,24	17062,62	10641,27	1366,15	60953,74
Halsteren	20	18	11320,41	1440,05	2745,12	258,82	10274,16
De Heen	102	100	14572,35	1857,50	15,25	376,46	16791,06
Hulst	17	24	90 0,46	13717,10	2467,91	327,46	20577,11
Kruisland	8	9	10741,14	730,00	—	268,93	11740,07
Langeweg	87	81	11862,23	8135,46	568,10	417,72	19847,31
Lepelstraat	26	26	1616,95	—	0,73	35,95	1652,17
Nieuw-Borgvliet	36	36	11235,39	2315,00	615,00	294,03	13229,42
Oosteind	14	15	4422,85	1992,91	50,00	136,81	6512,57
Oosterhout	190	189	48424,45	17466,28	2087,56	1285,65	65088,82
Oudenbosch	43	43	6169,63	3829,32	1392,01	182,34	8789,23
Oud-Gastel	84	84	3046,89	1748,00	—	102,30	4897,19
Rijen	39	35	6058,60	4311,00	66,25	225,33	10528,68
Roosendaal	43	28	16549,35	1287,00	1254,26	392,53	16915,02
Sas van Gent	8	12	2849,29	2248,75	30,00	96,06	5164,10
Sluiskil	21	23	10513,87	2599,00	—	280,65	13393,52
Steenbergen Centrum	1	—	93,68	—	94,59	0,91	—
" Hooijdijk	17	24	9229,42	3215,00	—	270,35	12714,77
Stoppeldijk	14	13	5388,46	857,00	187,61	136,73	6194,58
Terhole	2	3	4262,78	2100,00	0,15	127,69	6490,32
Ulvenhout	60	60	4602,87	1600,00	—	132,14	6335,01
Wagenberg	69	67	7279,63	2656,85	83,70	206,80	10059,58
Westdorpe	78	78	52558,24	4860,93	300,29	1333,19	58452,07
St. Willebrord	31	19	1427,58	156,50	84,73	34,80	1534,15
Totaal	3063	2943	551071,03	f 222151,90	f 49666,08	f 15405,81	f 738962,66

OVERZICHT VAN DE INLAGEN EN TERUGBETALINGEN VAN DE AGENTSCHAPPEN OVER 1945 — BISDOM BRED A

Agentschap	Aantal spaarders 1-1-1945	Aantal spaarders 31-12-1945	Totaal 1-1-1945	Inlagen	Terug- betalingen	Bijgeschreven rente	Totaal 31-12-1945
Axel	5	5	f 1310.35	f 940.00	f 210.98	f 34.15	f 2073.52
Bavel	24	47	11640.24	11843.97	2112.19	364.07	21736.09
Beek N.Br.	67	93	7937.66	20417.37	1561.00	256.81	27050.84
Bergen op Zoom	17	32	11966.46	8574.87	829.72	313.85	20025.46
Boschkapelle	33	83	21971.04	28243.10	7123.30	608.98	43699.82
Breda H. Hart	70	114	44793.21	50827.86	4990.86	1329.78	91959.99
" H. Sacrament	57	123	16715.60	22337.68	4215.01	505.48	35343.75
" (Princenhage)	61	82	11656.41	6315.50	1973.82	282.81	16280.90
Dinteloord	77	102	7313.53	20217.34	1688.83	308.50	26150.54
Dongen	1212	1387	197381.69	188185.20	42701.84	5268.91	348133.96
Dorst	17	46	13323.88	9833.24	460.50	361.22	23057.84
Fijnaart	18	33	4767.89	4080.12	206.50	130.84	8772.35
Gilze	298	358	60953.74	70707.66	18255.17	1701.77	115108.00
Halsteren	18	42	10274.16	10193.24	2540.73	255.52	18182.19
De Heen	100	131	16791.06	22129.68	3325.91	456.93	36051.76
Den Hout	—	3	—	2023.00	—	6.88	2029.88
Hulst	24	59	20577.11	28824.37	9309.83	598.27	40689.92
Kruisland	9	25	11740.07	8864.05	666.50	315.50	20253.12
Langeweg	81	101	19847.31	23922.21	9666.00	544.95	34648.47
Lepelstraat	26	26	1652.17	1938.50	—	40.63	3631.30
Nieuw-Borgvliet	36	40	13299.42	4270.00	356.00	308.75	17452.17
Oosteind	15	50	6502.57	11439.28	1102.21	222.89	17062.53
Oosterhout	189	240	65088.82	60506.50	7289.86	1774.68	120080.14
Oudenbosch	84	124	8789.28	21137.53	9146.60	273.94	21060.15
Oud-Gastel	43	52	4897.19	4834.00	200.49	134.38	9665.08
Rijen	35	57	10528.68	11168.47	1970.66	289.56	20016.05
Roosendaal	28	36	16975.02	8399.50	6169.75	369.66	19573.83
Sas van Gent	12	15	5164.10	2261.28	200.00	129.21	7354.59
Sluiskil	23	20	13393.52	15399.50	17795.51	368.94	11366.45
Steenbergen	24	33	12714.77	8101.25	3783.15	314.29	17347.16
Stoppeldijk	13	26	6194.58	9151.50	409.16	197.61	15134.53
Terhole	3	10	6490.32	4126.00	473.13	161.32	10304.51
Ulvenhout	60	59	6335.01	2167.00	1148.96	140.89	7493.94
Wagenberg	67	77	10059.58	16857.32	1859.71	304.29	25361.48
Westdorpe	78	137	58452.07	67486.99	1381.00	1690.25	126248.31
St. Willebrord	19	22	1534.15	675.50	13.75	37.04	2232.94
Zuiddorpe	—	7	—	2150.00	—	7.31	2157.31
Totaal	2943	3897	f 738962.66	f 790550.58	f 165138.63	f 20416.26	f 1384790.87

Concordia

Onze eigen levensverzekeringsmaatschappij stelt de belangen van de leden veilig op zo voordelig mogelijke wijze. In 1945 liepen er 555.679 polissen met een totaal bestand van f 74.591.287.75.

Uit de voorzorgskas werden bij gezinsvermeerdering de gratis f 5.— uitkeringen verstrekt, terwijl bij ziekte gedeeltelijke premievrijstelling werd verleend. Bovendien delen de verzekerden in de winst. En tenslotte weten de verzekerden dat de gelden, die ontvangen worden voor premies en inkoopsummen, op uiterst soliede wijze en veelal in het belang van de beweging en de arbeidersgezinnen worden belegd. Na de bevrijding vergrootte Concordia haar werkzaamheden, zoals later ook uit de resultaten zou blijken.

Nederlandse Kleinveeverzekering

Deze instelling werkte — sinds de fusie met de Kleinveeverzekering van de Bossche Diocesane Bond — nog steeds inter-diocesaan. De tijd na de bevrijding was niet gemakkelijk voor de varkenshouders. Voor velen was het onmogelijk een mest- of slachtvergunning te verkrijgen en bovendien werden voor de biggen zeer hoge prijzen bedongen. Zowel ten aanzien van de verzekering van biggen, als ten aanzien van de mest- en slachtvergunningen en biggenprijzen, behartigde de Kleinvee Centrale, in samenwerking met de diocesane bonden, de belangen van de verzekerden.

Coöperaties en Steenkolenverenigingen.

De plaatselijke verbruikscoöperaties en steenkolenverenigingen konden tijdens de bezetting hun werkzaamheden normaal voortzetten, zij het dan niet als instellingen van de beweging.

Eind 1945 was de verhouding tussen coöperatie en steenkolenverenigingen enerzijds en de diocesane bond anderzijds nog niet geregeld. Ditzelfde gold ook landelijk en plaatselijk.

d. ALS VERTEGENWOORDIGEND LICHAAM

Vertegenwoordiging in diverse organisaties en instanties

Belangrijk, doch veelal onopgemerkt werk wordt er verricht in de zogenaamde vertegenwoordigingen. Vertegenwoordigen betekent vòòr en nàmens iemand optreden. Onze vertegenwoordigers zitten namens de arbeidersstand, namens de arbeidersgezinnen, in verschillende organisaties en instanties. Zij moeten daar de belangen van de arbeiders en hun gezinnen verdedigen indien dit nodig is. Zij moeten daar samen met anderen, het goede trachten te bevorderen. Dit geldt zowel voor de plaatselijke als de diocesane, gewestelijke of landelijke vertegenwoordigingen.

Plaatselijk namen onze vertegenwoordigers — aangewezen door de plaatselijke afdelingen — zitting in comité's van Katholieke Actie, Raden van Overleg, Districtsraden voor het Consumentencrediet, Prijzencommissies, Werkgemeenschappen van Brabants Volksherstel, etc.

Het resultaat van hun werk is niet bij benadering vast te stellen. De diocesane bond werd vertegenwoordigd volgens onderstaand overzicht.

Bestuur K.A.J.: Aalmoezenier A. Mouwen, Jan Mertens.

Bestuur V.K.A.J.: Jan Mertens.
 Bestuur Ned. K.A.B.: Jan Mertens.
 Godsdienstig-Zedelijke Raad: Aalmoezenier A. Mouwen en Jan Mertens.
 Culturele Raad: Jan Mertens.
 Sociaal-Hygiënische Raad: C. v. d. Eeden.
 Sociaal-Economische Raad II: Hub. Broeders.
 Financiële Raad: A. P. Romsom.
 Vrouwenraad: Jan Mertens.
 Ziekenfonds O. Z.: Dré de Wolf tot vertrek naar Utrecht.
 R.K. Bond van Ziekenfondsen: A. P. Romsom.
 Centrale Volksbank: A. P. Romsom.
 Concordia: A. P. Romsom.
 Ned. Kleinvee Centrale: A. P. Romsom en C. v. d. Eeden.
 Diocesane Coop. Bond:
 Fed. Coop. Bonden:
 Huis en Haard: A. P. Romsom.
 Centrale Reiskas: A. P. Romsom.
 Diocesaan Maatschappelijk Comité (voorheen: Dioc. Commissie van Samenwerking): Aalmoezenier A. Mouwen, Jan Mertens en C. v. d. Eeden.
 Stichting Vakopleiding: Aalmoezenier A. Mouwen en Jan Mertens.
 Dioc. Comité St. Radboudstichting: A. P. Romsom.
 Raad van Arbeid: C. v. d. Eeden.
 Commissie Hulp in de Huishouding: Jan Mertens.
 Brabants Volksherstel: Jan Mertens.

NEDERLANDSE KATHOLIEKE ARBEIDERSBEWEGING.

Onmiddellijk na de bevrijding werd de ene ongedeelde katholieke arbeidersbeweging gepropageerd, zoals we reeds eerder in dit verslag weergaven.

Deze nieuwe vorm van de katholieke arbeidersbeweging, steunde op het tijdens de bezetting gereed gekomen rapport „De katholieke arbeidersbeweging in nieuwe banen” en het daarover met de bestuurders gevoerde overleg.

Op de eerste Verbondsvergadering na de bevrijding — de wetgevende vergadering van de landelijke centrale der katholieke arbeidersbeweging —, gehouden te Drakenburg van 19 tot en met 21 November 1945, werd de reconstructie behandeld en met algemene instemming aanvaard.

In de ene ongedeelde beweging werden alle krachten gebundeld, om zodoende te verkrijgen een nóg betere en alzijdiger belangenbehartiging voor de arbeiders en hun gezinnen dan in het verleden mogelijk was.

De belangen welke door de beweging behartigd moeten worden, kunnen als volgt worden ingedeeld:

- a) godsdienstig-zedelijke belangen;
- b) culturele belangen;
- c) sociaal-economische belangen;
- d) sociaal-hygiënische belangen;
- e) financiële belangen;
- f) belangen, die meer speciaal de vrouwen en meisjes betreffen;
- g) belangen, die meer speciaal de jeugd betreffen;

Diocesane bonden, vakbonden, centrale raden, diensten en instellingen, behartigden — binnen het raam van de beweging — al deze belangen.

De diocesane bonden, de vakbonden en sommige instellingen bleven organen met eigen rechtspersoonlijkheid en bepaalden zelf hun inrichting, bestuur en de wijze van behartiging van de hun toevertrouwde belangen, met inachtneming van het bepaalde in statuten, reglementen en wettig genomen besluiten van het Verbond.

Overeenkomstig de hierboven vermelde indeling van de te behartigen belangen, werden centrale raden gevormd, die op het desbetreffende terrein een adviserende, stimulerende en leidinggevende taak hadden.

In verschillende van den deze raden werd de vertegenwoordiging van onze diocesane bond gevraagd.

Met de nieuwe vorm werd op de eerste Verbondsvergadering ook de nieuwe naam „Nederlandse Katholieke Arbeidersbeweging” — voordien was dit R. K. Werkliedenverbond in Nederland — aanvaard.

In deze nieuwe naam kwamen drie kenmerken van de beweging duidelijk tot uitdrukking, namelijk:

- a) het nationale karakter (Nederlandse);
- b) de confessionele grondslag (katholieke);
- c) het dynamisch element (beweging inplaats van Verbond).

De algemeen, zowel plaatselijk, diocesaan als landelijk, aanvaarde afkorting is, de K.A.B.

In Memoriam †

Onze overleden vrienden.

Kort maar fel heeft ons volk geleden tijdens de oorlogsdagen in Mei 1940. Onze weerbare mannen vochten aan de fronten en in de stellingen tegen een Duitse overmacht. Onze burgers, vrouwen en kinderen vielen onder meedogenloze bombardementen of tijdens evacuaties. Veel en lang heeft ons volk geleden tijdens de oorlogs- en bezettingsjaren. Er scheen geen eind aan te komen.

Het Nederlandse volk leefde in ontberingen, angst en zorg om familieleden en dierbaren. De bezetter geholpen door een groep verraders uit ons eigen volk, oefende een ondraaglijke terreur uit. Duizenden jongens en mannen werden gedeporteerd naar Duitsland om daar de oorlogsindustrie mede op peil te houden.

Honderden Nederlanders werden door politie en Gestapo in gevangnissen en concentratiekampen opgesloten. Meestal was hun enige schuld, dat zij tot elke prijs trouw wilden blijven aan hun geloof en hun vaderland.

Velen van hen hebben hier op aarde de vrijheid niet meer gekend. Hun trouw aan kerk en vaderland betaalden ze met hun leven.

Zij gaven het beste wat zij bezaten in onze strijd om de vrijheid. De vrijheid die ons allen lief is, eiste bij zijn zegetocht nog talrijke doden. Want de dwingelandij en terreur ging niet vanzelf voorbij, maar in een moeizame strijd moest ons land worden heroverd. De vreugde om de vrijheid was vermengd met de bittere pijn om het verlies van vele dierbaren.

Zo veel was onze vrijheid waard, dat duizenden hun leven daarvoor moesten geven.

Zij zullen voor ons blijven een voorbeeld van onwrikbare trouw en plichtsbetrachting.

Zij zullen voor ons blijven een aansporing en een waarschuwing om onze duurgekochte vrijheid goed te gebruiken.

In waarheid, rechtvaardigheid en liefde zullen we meebouwen aan een nieuwe wereld.

Moge God allen die hun leven gaven in deze onmenselijke strijd om de vrijheid, opnemen in zijn hemel, waar zij allen in Gods Glorie in volmaakte vrede eeuwig zullen leven.

En moge Hij hun nabestaanden sterken.

Aan onze vrienden vragen wij, onze gevallen leden te gedenken in hun gebed.

Als een blijvende herinnering worden de namen van onze overleden vrienden uit onze diocesane bond hier opgetekend.

Gesneuvelden tijdens Meidagen 1940

MILITAIREN :

Bergen op Zoom:	H. Withagen
Bergen op Zoom:	V. Verdult
Breda:	C. Meeuwissen
Breda:	H. Baart
De Heen:	Leo Leijdekkers 8/12 '18
Gilze:	P. J. Paulussen 2/2 '13
Ginneken:	W. A. de Leeuw 3/12 '04
Halsteren:	P. Luijkx 22/3 '14
Nieuw-Namen:	E. v. Laere
Oosterhout:	Ant. Damen
Philippine:	A. Roegiest 19/9 '04
Princenhage:	C. A. Struijs
Roosendaal:	Fr. Herrijgers
Roosendaal:	J. Geers
Westdorpe:	J. de Frankrijker 31/1 '08
Wouw:	C. W. v. Dorst 11/10 '13
Zuiddorpe:	Fl. Wijngaardt

BURGERS :

Breda:	Fr. Andriessen
Etten:	Ant. Pertijs 17/5 '91
Etten:	W. v. Bedaf
Etten:	A. Dielemans 10/3 '03
Etten:	C. Konings
Etten:	P. v. Zundert 2/11 '07
Etten:	Jac. v. d. Beemt 27/11 '09
Etten:	Jac. Braspenning 1/3 '04
Etten:	Jac. v. Beers 5/5 '04
Etten:	A. v. Sundert 3/3 '24
Ginneken:	Corn. Laming 6/6 '78
Hoeven:	Adr. Koevoets
Hoogerheide:	W. A. Verzwijger 6/2 '18
Koewacht:	Arth. Wouters
Koewacht:	A. Wouters 8/3 '09
Nispen:	Arn. Kerstens 2/8 '99
Oosterhout:	J. Jansen
Princenhage:	Jac. Verstraten
Roosendaal:	M. v. Ginderen
Roosendaal:	H. Vogelaars
Rijsbergen:	Adr. Verschuren
Terneuzen:	Alb. de Bruin 6/10 '12
Wagenberg:	Fr. v. Groesen 12/5 '80
Welberg:	Alf. Gelders 2/7 '95
Westdorpe:	M. S. J. Kindt 11/2 '11
Zevenbergsehoek:	Ant. Beljaars

Gesneuvelden tijdens bezetting en bevrijding

Axel:	A. Lievens 20/6 '05
Axel:	H. Savoy 13/10 '03
Axel:	P. Tieleman 4/5 '94
Baarle Nassau:	G. J. v. Gestel 15/11 '02
Beek:	J. Bastiaansen 30/12 '14
Beek:	C. v. Zundert 31/12 '93
Bosschenhoofd:	Jan de Rooy 14/4 '03
Breda:	J. Bastiaansen 30/9 '14
Breda:	A. A. Pistorius 19/8 '20
Breda:	Jos. Moelands 30/3 '98
Breda:	W. H. de Wildt 27/9 '98
Breda:	W. Schouten 25/2 '85
Breda:	P. J. W. A. v. Pelt 26/12 '24
Breda:	H. v. Gastel 31/12 '03
Fijnaart:	C. Frijters
Fijnaart:	Mar. de Rooij
Gilze:	Ch. Klaassen 14/12 '97
Gilze:	A. A. Geerts 18/3 '08
Halsteren:	Kapelaan H. Mol 6/5 '14
Hoeven:	Ant. v. Baal
Hoeven:	Kapelaan A. Verhagen
Hoogerheide:	J. F. Augustein 17/6 '17
Hoogerheide:	P. M. v. d. Bussche 10/11 '83
Hoogerheide:	Ant Goossens 10/9 '11
Hoogerheide:	L. F. P. v. d. Linden 7/9 '96
Hoogerheide:	Th. Machiels 5/1 '16
Hoogerheide:	W. Theuns 14/11 '07
Hoogerheide:	J. A. Verbeek 13/6 '03
Koewacht:	C. de Schepper 11/9 '05
Kruisland:	P. Adriaansens 6/3 '08
Lamswaarde:	A. C. Platjouw 21/3 '23
Langeweg:	J. Kwaaitaal 20/7 '90
Langeweg:	C. Kwaaitaal 20/1 '25
Langeweg:	F. A. de Koning 23/1 '05
Langeweg:	H. C. Broere 14/7 '21
Langeweg:	C. H. Kommeren 3/12 '21
Langeweg:	G. C. Goossens 27/10 '14
Lepelstraat:	H. Petie 30/4 '23
Lepelstraat:	M. Luiks 27/12 '14
Oosterhout:	P. Hermans
Oosterhout:	Joh. v. Biezen
Oosterhout:	P. v. Baal

Oosterhout:	Ant. Roovers
Oosterhout:	C. v. Bavel
Oosterhout:	C. Hagenaars
Oosterhout:	Arn. Willart
Schoondijke:	E. B. Gernaert 22/5 '99
Schoondijke:	Aug. Gernaert 22/11 '00
Standdaarbuiten:	J. Verhulst 26/9 '87
Standdaarbuiten:	J. Willemsen
Stuivezand:	J. de Been 24/2 '19
Stuivezand:	A. Mutsaars 19/8 '12
Stuivezand:	Th. Norbart 13/6 '05
Terneuzen:	H. Moens 1/5 '07
Wagenberg:	H. Broeken 23/1 '20
Wagenberg:	A. Brensters 9/8 '80
Wagenberg:	A. v. Loon 6/11 '12
Wagenberg:	J. v. Gils 17/3 '89
Welberg:	Kapelaan H. Kock 1/9 '10
Welberg:	A. de Jong 23/6 '00
Welberg:	C. de Jong 22/11 '09
Welberg:	J. v. Hooydonk
Welberg:	P. Raats 22/7 '83
Welberg:	C. Smout 16/1 '04
Wouw:	A. van Geel 3/9 '02
IJzendijke:	Ko de Wilde
Zundert:	C. Huismans 19/9 '99
Zundert:	C. Bastiaansen 8/7 '17

† KO DE WILDE

Voor de ingewijden in het bondsleven valt één naam bijzonder op: Ko de Wilde uit IJzendijke in West-Zeeuws-Vlaanderen.

Zwaar werd dit deel van ons land bij de bevrijding geteisterd, maar tragisch zwaar werd daarbij het gezin de Wilde getroffen. Vader, zoon en dochter lieten het leven tijdens een bombardement, even voor de bevrijding van het stadje. Huis en inboedel werden totaal verwoest.

Ko was de organisatieman van West-Zeeuws-Vlaanderen, die met kop en schouders boven allen uitstak. Waarom? Omdat Ko alles over had voor een ander. Daarmee is hij ook ineens getekend. Dat kenmerkt de echte sociale werker.

West-Zeeuws-Vlaanderen is een moeilijk land voor het katholieke organisatieleven. Ook dus voor onze katholieke arbeidersbeweging. Ko is er de pionier geweest, de vriend en de steun van zijn mede-arbeiders. En Ko kon dit zijn met zijn diep-gelovig hart en met zijn groot vertrouwen op God.

Hij ruste in vrede.

† TOON VAN LOON

Hoewel niet gevallen tengevolge van een oorlogshandeling, past het toch in dit verslag een enkel woord te wijden aan het heengaan van Toon van Loon z.g. te Breda.

Toon was een van de eerste werkers voor De Jonge Werkman in ons Bisdom. Nadat hij reeds geruime tijd als plaatselijk voorzitter en als districtsleider, een belangrijke plaats had ingenomen in de jeugdstandsorganisatie van jonge arbeiders, werd hij benoemd tot diocesaan secretaris van De Jonge Werkman.

In 1939 volgde zijn benoeming tot beambte van de Bredase Diocesane Werkliedenbond.

Na de liquidatie van de beweging werkte hij enige tijd in het particulier bedrijfsleven, om daarna diocesaan medewerker te worden van de Katholieke Actie.

In voortdurend contact met Dré de Wolf en Jan Mertens, bereidde hij zich voor op de heroprichting van de beweging. Met zijn groot geloof, zijn strijdbare geest en zijn blijde levensopvatting, was hij een steun in moeilijke dagen. Deze eigenschappen, gepaard aan een gegeden kennis van de beweging, stempelden hem tot een der aangevozen leiders van de na-oorlogse beweging.

God beschikte echter anders.

Hij die zo vast geloofde in de komende vrijheid en in de belangrijke taak van de K.A.B. voor de opbouw van de Nieuwe Gemeenschap, heeft de bevrijding niet mee mogen maken.

Op 6 Mei 1944 overleed hij onder tragische omstandigheden, en vrouw en drie kleine kinderen achterlatend.

Allen die hem gekend hebben weten, dat hij een grote leegte achterliet in zijn gezin en ook in de beweging.

We vragen God, dat Hij hem schenke de eeuwige rust en dat Gods zegen moge zijn met zijn vrouw en kinderen.

Moge hij vanuit de hemel ons sterken bij ons werk.

* * *

Moge onze overleden medeleden door Uw Goddelijke Barmhartigheid in vrede rusten.

Afscheidswoord

Tussen twee merkwaardige Centrale Raadsvergaderingen van onze diocesane Bond, ligt het lief en leed van kapelaan tot deken v. d. Maden als Geestelijke Adviseur en als Aalmoezenier van de Arbeid van onze katholieke arbeidersbeweging.

Op 13 Juni 1924 werd kapelaan v. d. Maden van de H. Hartparochie te Breda benoemd tot Geestelijk Adviseur van de Bredase Diocesane Werkliedenbond. Tien dagen later — 23 Juni — maakte de nieuwe adviseur de eerste bondsbestuursvergadering mee, welke grotendeels gewijd was aan een zeer beroerd agendapunt. En op 13 December 1924 had die eerste merkwaardige „buitengewone Centrale Raad” plaats in het bondsgebouw van de werkliedenvereniging te Breda. Op deze centrale raadsvergadering werd de nieuwe adviseur officieel geïnstalleerd, maar aan dit feit alleen ontleende deze vergadering haar buitengewoon karakter niet. Er speelde na en af een ambtenarenkwestie, waarover figuurlijk én letterlijk gevochten werd. De nieuwe adviseur maakte kennis met de bond, die aan de grond zat. Ontslag van een ambtenaar en een treurige financiële positie....

Op Maandag 28 Juli 1941 werd Aalmoezenier v. d. Maden — drie dagen na de opheffing van de beweging — met zijn mede-aalmoezeniers en de leider van Credo Pugno op straat gezet door de contact-commissaris van Woudenberg. Een jaar later — 10 Juli 1942 — volgde de installatie tot Pastoor te Gilze. En op 6 October 1945 had die tweede merkwaardige Centrale Raad plaats in de bovenzaal van „De Beurs” te Breda. Op deze vergadering werd officieel afscheid genomen van onze oud-Geestelijk Adviseur en -Aalmoezenier Dekan v.d. Maden. Dit was de eerste Centrale Raadsvergadering na bezetting en bevrijding. Hier nam de oud-Adviseur afscheid van de bond, die nu aan het begin stond van een nieuwe periode in zijn geschiedenis....

In de kracht van zijn leven, ruim een-en-twintig jaren lang, heeft mijnheer v. d. Maden zich volledig gegeven aan het werk van de katholieke arbeidersbeweging in ons bisdom. Hij kwam toen hij 32 jaar werd en hij ging toen hij 53 jaar was. Wie over deze levensperiode geschiedenis zou willen schrijven, moet dan ook geschiedenis schrijven over onze diocesane bond, waarmee de bondsadviseur was vergroeid. En mijnheer v. d. Maden was er zodanig mee vergroeid, „dat er een wereldoorlog voor nodig was” om deze samengroei los te scheuren. Het is een plicht van dankbaarheid, dat in dit verslagboek een afscheidswoord wordt gewijd aan de oud-bondsadviseur en het past daarin, dat in grote trekken het lief en leed nog eens wordt opgehaald.

Wie, al is het oppervlakkig, de geschiedenis nagaat van de Bredase Dio-

HoogEerw. Heer Dekan
J. F. J. v. d. Maden
Pastoor te Gilze,
Oud-Aalmoezenier v. d. Arbeid
en Geestelijke Adviseur van
onze diocesane Bond

cesane Werkliedenbond van 1924—1945, kan constateren, dat alle belangen van de katholieke arbeiders en hun gezinnen in ons bisdom de aandacht hadden van bondsbestuur en bondsadviseur. Er was in het bondswerk geen terrein waarop de bondsadviseur de bestuurders niet terzijde stond met raad en daad.

De moeilijkheden en zorgen, die de bond intern had door te maken met name in de jaren 1924, 1925 en 1926, waren de moeilijkheden en zorgen ook van de geestelijke adviseur. Toen in 1927 de interne verhoudingen waren gesaneerd en toen Norbart z.g. tot bondsvoorzitter werd gekozen, was de innerlijke rust aanwezig voor grootse activiteit naar buiten.

Bondsvoorzitter en bondsadviseur waren op elkaar ingesteld. Zij hadden een diep respect voor elkaar. Kees Norbart zou „Norbart” worden voor de arbeiders, zoals hij nu nog voortleeft, dóór Aalmoezenier v. d. Maden.

Toen op 1 December 1929 — daags voor de eigenlijke feestdag — het koperen priesterfeest van de bondsadviseur met een huldiging op het bondskantoor werd gevierd, was mijnheer v. d. Maden nog kapelaan aan de Baronielaan. Maar op 1 Januari 1930 werd de bondsadviseur tevens Aalmoezenier van de Arbeid. Vanaf die dag kon hij zich volledig gaan wijden aan het bondswerk, de arbeiderszielzorg.

Van 31 October—1 November 1930 organiseerde het bondsbestuur studiedagen te Seppe, waarop de grote taak van de katholieke arbeidersstandsorganisatie nog eens grondig werd bestudeerd. Zij golden als een bezinning op het werk van de toekomst. Hier zat Aalmoezenier v. d. Maden achter, wat nog overduidelijk bleek uit enkele inleidingsonderwerpen. Rector Mommersteeg sprak over „De jonge werkman” en Aalmoezenier zelf sprak over „De jonge arbeider.”

Men moet de zorg van onze Bredase Bond kennen om de belangrijkheid van deze studieonderwerpen te begrijpen. Het ging om hun arbeidersjeugd en om een beweging van, voor en door deze arbeidersjeugd. Men zat in ons bisdom midden in de overgang van jeugdzorg naar jeugdbeweging, van patronaat naar K.J.V., terwijl in de bisdommen Roermond, Utrecht en Den Bosch en in België de arbeidersjeugdbeweging reeds met vrucht werd toegepast en bevorderd.

In 1931 tufte Aalmoezenier v. d. Maden met zijn fordje — N 27247 — avond aan avond het bisdom door voor het geven van Jonge-Werkman-cursussen. 31 Januari 1932 werd de Bredase Diocesane bond „De Jonge Werkman” opgericht met de installatie van 120 J.W.-leiders! Aalmoezenier van der Maden werd de diocesane Directeur-Voorzitter.

De Jonge Werkman werd stevig uitgebouwd; de directeur-voorzitter vormde persoonlijk het nodige aantal leiders.

Intussen werd de zorg voor de arbeidersmeisjes en -vrouwen niet vergeten. Voor deze kwestie zat de Aalmoezenier in een permanente verbondscommissie en in het bondsbestuur werd de gang van zaken in ons diocees bijgehouden. Beleidvol werd overleg gepleegd en geduld beoefend. Op 19 Augustus 1934 — tijdens de jubilé-meeting — kon de bondsvoorzitter meedelen, dat ten aanzien van de Katholieke Arbeidsters Jeugd-vereniging een stap in de goede richting was bereikt en deze thans bij de katholieke arbeidersbeweging was ingeschakeld.

Aan Aalmoezenier van der Maden is het te danken, dat het retraitswerk een meer speciale plaats kreeg in onze bond. In de Centrale Raad van 30 April 1932 werd het diocesane retraitsfonds gesticht, dat nu nog steeds zijn zegenrijk werk doet. Van 1933—1945/46: 120 retraites met 7292 deelnemers(sters)! In de Centrale Raad van 12 Mei 1934 werd het kernvormingsinstituut Credo Pugno gesticht om in de afdelingen kernmannen te kweken, die als arbeiders gelovige strijders en strijdende gelovigen zouden zijn. De Aalmoezenier kende beter dan wie ook de behoefte hieraan.

Maar het was niet alleen het vormende werk, zoals het is genoemd, dat de belangstelling had van de Aalmoezenier, maar schier alles wat er in de beweging reilde en zeilde. Overal was hij bij en bemoedigde zijn mannen om aan te pakken en vol te houden.

Was het wonder, dat Aalmoezenier van der Maden door iedereen in en buiten de beweging gekend en bemind werd, dat hij bij oud en jong respect afdwong. Dit bleek wel bij de viering van zijn koperen adviseursschap op Zondag 13 Dec. 1936, toen het bondskantoor te klein was om alle vrienden bij deze feestelijkheid te ontvangen, alhoewel het geen officiële receptie was.

Er is misschien niemand die het verlies van bondsvoorzitter Norbart dieper heeft gevoeld en begrepen dan mijnheer van der Maden. De kringvergaderingen van de Jonge Werkman in Zeeuwsch-Vlaanderen liet hij gaan — hoe was het mogelijk! — en hij stuurde zijn J.W.-leiders alleen op pad, omdat Norbart zo ernstig ziek was. Op 13 Februari 1939 stierf Norbart.

Moest dit de eerste scheiding zijn van twee vrienden in hetzelfde levenswerk, die gevolgd zou worden door een scheiding van het levenswerk zelf? Oorlog, bezetting, evacuatie en opheffing van de beweging op 25 Juli 1941. Drie dagen daarna werd de Aalmoezenier van het bondskantoor gejaagd door een handlanger van de bezetter. Een grievende en schrijnende belediging, maar er was toen nog de hoop, dat de bezetter spoedig zou worden verdreven.

Aalmoezenier bleef vrijgesteld voor het ondergrondse bewegingswerk, voor bijzondere noden. Het duurde kort, want de Sicherheitspolitzei zette de Aalmoezenier in de gevangenis te 's-Hertogenbosch van 21 November tot 19 December 1941. Daarna was uiterste voorzichtigheid geboden en werd de Aalmoezenier tot werkloosheid gedoemd. Het afwachten was voor hem meer dan verschrikkelijk. Hoe lang nog....

Zijne Hoogwaardige Excellentie de Bisschop loste deze moeilijkheid op. Monseigneur Hopmans benoemde de Aalmoezenier tot Pastoor te Gilze. Op Vrijdag 10 Juli 1942 werd Pastoor van der Maden geïnstalleerd en op Maandag 13 Juli werd de nieuwe pastoor wederom door de Sicherheitspolitzei opgepakt en in het concentratiekamp geplaatst. De gevangenschap in de kampen te Haaren en St. Michielsgestel duurde bijna tot aan de bevrijding.

Bezetting en bevrijding verwoestten kerk en pastorie.

Na de bevrijding, bij de heroprichting van de beweging, werd nog eenmaal gesuggereerd de terugkomst van Pastoor-Deken van der Maden als Aalmoezenier van de Arbeid. De Deken zelf wees deze suggestie van de hand: „Als ik mijn gevoel zou laten spreken, zou ik terug willen naar de bond. Maar ik heb ook een verstand gekregen van Onze Lieve Heer en dat zegt mij, dat ik als Pastoor getrouwd ben aan de parochie.” Gedane zaken nemen geen keer.

Op 6 October 1945 kwam het officiële afscheid bij gelegenheid van de eerste

Centrale Raad na de bevrijding.... Dit afscheid scheen onwerkelijk. En nog altijd ligt bij hen, die met en onder leiding van mijnheer van der Maden mochten werken, de aanspreking „Aalmoezenier” gemakkelijker op de lippen, dan „Mijnheer de Deken”.

* * *

Aan de hand van de opgesomde data en feiten is dan in grote trekken het lief en leed aangehaald van de Oud-Aalmoezenier en van de bond tijdens het adviseurschap van mijnheer van der Maden. De data en feiten zijn herinneringspunten, waarachter dat grote stuk arbeiderspriesterleven ligt verscholen, maar dat door dit alles te noemen klaar naar voren treedt.

Als wij, diocesane bestuurders en afdelingsbestuursleden, Credo Pugno-mannen en actieve K.A.B.-ers, pioniers en iongeren, oud-districts-leiders en -leiders van de Jonge Werkman dit alles weer eens lezen en overdenken, dan zien wij U, mijnheer de Deken, weer voor ons als Aalmoezenier Van der Maden. Dan zien we U weer komen naar onze vergaderingen en bijeenkomsten, naar onze meetings en aannemingen, naar onze cursussen en lessen; dan zien we U weer bidden in kerken en kapellen, op bedevaarten en Stille Omgang; dan zien we U weer rijden rustig en snel, in Uw Ford V 8, 's zomers en 's winters, 's morgens, 's middags, 's avonds en 's nachts. Dan horen we U weer spreken en lesgeven, vertellen en confereren, uitleggen en telefoneren. Dan voelen we weer hoeveel U van ons eiste om ons bestwil en om onze mede-arbeiders, om onze arbeidersstand en om de maatschappij, om de Kerk en tenslotte om Onze Lieve Heer. Dan voelen we weer het ontzagelijke vertrouwen, dat U ons, arbeiders, hebt geschonken. Dan zien, horen en voelen we weer het levende voorbeeld van Uw eigen persoonlijkheid, dat zijn stempel drukte op gans Uw werk.

Maar dan weten we geen woorden te vinden om U te danken, persoonlijk en namens de duizenden arbeiders is ons bisdóm. Dan weten we alleen dat we U dank verschuldigd zijn, U en onze geëerbiedigde Bisschop, onze Moeder de H. Kerk en Onze Lieve Heer. Dan weten we wat de H. Kerk doet voor de arbeiders en hoe Zij in deze tijd door Haar priesters nog altijd waar maakt het woord van Christus: „Ik heb medelijden met de scharen”, met de massa van het volk, de arbeiders.

Mijnheer de Deken, wij danken U van harte! Wij zullen Uw gegeven voorbeeld volgen en Uw werk voortzetten!

Onze allerbeste wensen zijn met U en met Uw verdere levenswerk,

De Jonge Werkman

JAARVERSLAG OVER 1940

Sinds 1930 is het traditie, dat het jaarverslag van onze jonge arbeidersbeweging — De Jonge Werkman — in extenso wordt opgenomen in het bondsverslagboek. 1930: plannen voor de oprichting; 1931: de voorbereidende werkzaamheden; 1932: oprichting, eerste jaarverslag, en zo tot 1939.

Over 1940 is geen jaarverslag van de werkliedenbond uitgekomen, terwijl het jaarverslag over 1940 van de J.W. wel in de druk verscheen.

Om de traditie getrouw te blijven, drukken wij dit jaarverslag, zij het wat ingekort, in dit bondsverslagboek af.

* * *

In dit veelbewogen jaar hebben we de weg als J.W.-ers en J.W.-beweging kunnen voortzetten, dank zij de hulp van God en Moeder Maria. Daarvoor zijn we dankbaar. Offers werden er gevraagd van onze jonge kerels. Onze gedachten gaan terug naar de mooiste maand van het jaar: de Meimaand. Honderdvijftig van onze mannen vochten mee aan de Grebbelinie, Rotterdam, in de Peel, Den Haag of Zeeland.

Twee van onze vrienden brachten het offer van hun leven: Jos Hendriks uit Roosendaal en Jan de Kroon uit Wagenberg. Biddend vragen wij aan God of Hij onze vrienden, die de dood vonden bij strijd en geweld, zal schenken een leven van vrede en rust; hoog in de Hemel, ons een voorbeeld blijvend van offerbereidheid.

Het verlangen naar een nieuwe, betere gemeenschap is temidden van het onmenselijk leed rondom ons, des te sterker opgevlamd. Ons doel als arbeiders-jeugd-beweging: het vormen van betere arbeiders in de volle zin van het woord, is scherper omlijnd geworden. De noodzakelijkheid daarvan is overduidelijk aangetoond.

Dat we daaraan mochten meewerken stemt ons dankbaar. De terugblik op het jaar 1940 moge zijn een oriëntering, nodig voor een verdere voortgang en een aansporing tot onbaatzuchtige activiteit.

ORGANISATORISCH EN VERTEGENWOORDIGEND

Diocesane Jaarvergadering.

De kringvergaderingen — nu elf in getal — die altijd worden gehouden als voorbereiding op de jaarvergadering, begonnen half Februari en daarmee liep de maand zowat uit: het diocesaan bestuur elke avond op stap. Ze waren goed bezocht en minder goed: half om half. Alleen het verloop had bij vele beter gekund: de dioc. leiding moest praktisch de meeste avonden „volpraten.”

De jaarvergadering! Op 2 en 3 Maart! Te Seppe!

Altijd een aantrekkelijke bijeenkomst, ook nu weer.

De geest van de nieuwe gemeenschap waaide twee dagen over de klis van verzamelde vrienden als een lentewind, fris en met geuren van een komende zomer.

Verbandsvoorzitter van de katholieke arbeidersbeweging, A. C. de Bruijn, zaaide zaad in onze jeugdige harten voor het klimop van apostolaat en voor dennen van idealisme en hoop. „Wij ouderen, zei hij, hebben de taak, aan de jongeren een ideaal te geven.” Dat ideaal is de nieuwe gemeenschap waaraan we mogen werken.

De visie was concreet: hernieuwing van de instellingen.

Grote dichters en denkers openbaarden het verlangen naar en de komst van een nieuwe gemeenschap in mooie liederen en verzen. Rector Scheermakers liet ons hiervan proeven. 't Was voedende kost voor hongerige magen, maar voor magen die iets hartelijks konden verdragen. Rinus Broere uit Roosendaal hielp de rector als koksmaat en Cresendo van de afd. Dongen concerteerde daarbij lichte kost: diner met lunchmuziek!

Hiermee en met wat normale „vergaderlijke” kost verliep de Zaterdagavond. De Zondag gaf ons de rest van de lentebries.

Nationaal onder-voorzitter Nico zette ons voor de gerechten waarmee we ons apostolaat, idealisme en verlangen konden levendig houden en doen gedijen: onze taak als J.W.'ers bij de actie naar de nieuwe gemeenschap.

Aldus ontdaan van elk materialisme namen we een begroting aan met een tekort van 400 pop. Zorgeloze jeugd met zorgzame ouders.

Het democratisch element in onze beweging redeneerde „alles in één hand is niet goed” — en terecht: Jan Mertens mocht dioc. secretaris blijven, maar moest z'n onder-voorzitterschap overgeven aan Gerrit Poncin. Gerrit schoof op en zijn plaats werd ingenomen door Jan Schoormans uit Dongen.

De Zeeuwen stopten Jos. de Cock uit Lamswaarde in de opengevallen plaats van Albert Kindt.

Verder werd het bestuur nog statuair-volledig gemaakt met Rinus Machielse uit Roosendaal. Zo kon de bond verder marcheren met nieuwe gezichten aan de kop.

Diocesaan Bestuur.

De formatie van de diocesane top voor 1940 was dus als volgt:

Aalmoezenier J. F. J. van der Maden, Directeur.

Aalmoezenier Fr. Maas, Directeur-Voorzitter.

Gerard Poncin, Onder-Voorzitter.

Jan Mertens, Secretaris-Penningmeester (ambtenaar).

A. P. Romsom, toegev. bestuurslid Bred. Dioc. Werkl. Bond.

Dré de Wolf, toegev. bestuurslid Bred. Dioc. Werkl. Bond.

Jos. de Cock, Bestuurslid.

Jan Schoormans, Bestuurslid.

Jan Berkers, Bestuurslid.

M. Machielse, Bestuurslid.

De levenswet van „komen en gaan” komt voortdurend in onze J.W. tot uitdrukking: dat is een gezond levensteken. Men komt, geeft en ontvangt en gaat weer verder. Wat men gegeven heeft wordt gewaardeerd en we zijn er

dankbaar voor; wat men ontvangen heeft gaat men weer doorgeven op de plaats waar men verder komt. Aldus kwam ook Albert Kindt uit Clinge en ging hij nu weer over naar de ouderenbeweging plaatselijk, waar hij doorwerkt. Marinus Machielse verliet ons op het einde van 1940. Dat komen en gaan is van boven tot onder.

Districten en districtsleiders.

Dit jaar gingen Toon van Loon en Karel Koekkoek van ons heen als twee pioniers. Van het begin tot het einde volhouders en doorzetters, voor ieder opvolger een voorbeeld.

Toon sloot een blijvend verbond op 2 April en Karel op 1 Mei: twee kernen voor een nieuwe gemeenschap.

In de praktische leiding van de districten kwam weinig verandering. Na de demobilisatie bezetten onze leiders, die wegens militaire dienst hun functie niet hadden kunnen vervullen, hun posten weer. Van de overige leiders gingen er — jammer genoeg — enkele heen.

Ter versterking van het districtsleiderscorps werden enkele nieuwe kerels gerecruteerd uit de plaatselijke leiders om als assistent te fungeren. 'n Nieuwe opleidingscursus werd begonnen, waarover we onder de rubriek cursussen iets meer zullen zeggen.

De districtsindeling met leiders zag er als volgt uit:

Jan Schoormans, Bertus Broeders en Kees van den Hout, voor de afdelingen Dongen, Rijen, Gilze, Oosterhout en Oosteind.

Jan Mertens, Kees Hendriks en Nico Zopfi, voor de afdelingen Breda, Driesprong en Princenhage.

Hein Beljaars, Nol van Loon en George Hulskramer, voor de afdelingen Terheijden, Wagenberg en Langeweg.

Gerard Poncin en Kees van Oers, voor de afdelingen Beek, Leur, St. Willebrord, Sprundel en Hoeven.

Marinus van Oosterbosch en Dré de Wolf, voor de vier afdelingen in Roosendaal en Rucphen.

Gerrit Ribbens, voor de afdelingen Kruisland, Oud-Gastel, Stampersgat en Oudenbosch.

Lou Magielse, voor de afdelingen Standaardbuiten, Klundert, Fijnaart en Noordhoek.

M. Machielse en Jan Berkers, voor de drie afdelingen in Bergen op Zoom, Nieuw-Borgvliet en Halsteren.

M. de Jong, voor de afdelingen Dinteloord, Steenberg, Welberg en Nieuw-Vosmeer.

In Zeeuwsch-Vlaanderen hadden we de kring Lamswaarde, Terhole en Kloosterzande en de kring Hulst, St. Jansteen, Koewacht, Clinge en Nieuw-Namen. De afdeling Sluiskil ligt buiten elk kringverband.

Voor October kon Zeeuwsch-Vlaanderen regelmatig worden bezocht door den Dioc. Directeur, Gerard Poncin en Jan Mertens. Nadien werd het beroerder en momenteel is Z.-Vl. praktisch onbereikbaar. Voorzover mogelijk werd ons werk in dit gewest overgenomen door Jos. de Cock en René de Waal, beide uit Lamswaarde.

In opleiding zijn onze vrienden Nol de Bruijn, Ko Musters, Piet Govaerts en

Wim Verdult uit Bergen op Zoom, Toon van der Horst uit Noordhoek, Frans Elst uit Nieuw-Borgvliet en Marinus Braspenning uit Hoeven, waarvan er al enkele assisteren in de kringen.

Moet er een dankwoord geschreven worden aan het adres van onze districtsleiders? Och, we weten het allemaal, bij het stellen van iedere goede daad wordt meteen al dankbaarheid geoogst. Het vertrouwen en van het diocesaan bestuur en van onze plaatselijke mensen zegt reeds voldoende. De waardering ligt daarin opgesloten.

Het afdelingskader en de afdelingen.

In de afdelingen wordt misschien wel het moeizaamste werk verricht. Het zijn dikwijls dezelfde mensen waar altijd een beroep op wordt gedaan. Hier demonstreert zich het gebrek aan leiders en goede bestuursleden wel het duidelijkst. Maar de mannen die er zich eenmaal „opgegooid” hebben, houden vol!

De opleiding van plaatselijke leiders is daarom ook wel de grootste zorg in onze beweging. In het afgelopen jaar is er in ieder geval flink aan gewerkt. Daarover echter meer onder de titel „cursussen.”

En de afdelingen?

Officieel is het aantal — 47 — hetzelfde gebleven: Etten werd opgeheven en Sprundel kwam in de rij.

Pogingen tot oprichting werden aangewend in Axel, Sas van Gent, Stoppeldijk en Grauw. Allen in Zeeuwsch-Vlaanderen.

Axel is geslaagd en zal de rij openen in 1941; Stoppeldijk zal zeker volgen; in Sas van Gent en Grauw is het voorlopig nog niet mogelijk. 't Had vlotter gelopen als Zeeuwsch-Vlaanderen geen kustgebied was: we mogen er niet naar toe.

Verder werd nog geprobeerd te Nispen, dat goede hoop geeft voor volgend jaar. We houden vast en zetten door!

Beek (bij Breda)

Bergen op Zoom, Fort

Bergen op Zoom, Markt

Bergen op Zoom, H. Martelaren

Breda

Clinge

Dinteloord

Dongen

Driesprong

Fijnaart

Gilze

Halsteren

Hoeven

Hulst

Kloosterzande

Klundert

Koewacht

Kruisland

Noordhoek

Oosterhout

Oosteind

Oudenbosch

Oud-Gastel

Princenhage

Rijen

Roosendaal St. Ant.

Roosendaal, St. Corn.

Roosendaal, St. Jan.

Roosendaal, St. Jos.

Rucphen

Sprundel (opgericht)

Stampersgat

Standdaarbuiten

Steenbergen

St. Willebrord

St. Jansteen

Lamswaarde
Langeweg
Leur
Nieuw-Borgvliet
Nieuw-Namen
Nieuw-Vosmeer

Sluiskil
Terheijden
Terhole
Wagenberg
Welberg

Het diocesaan secretariaat.

Onwillekeurig denken we nu aan het dioc. secretariaat. Het is voor de dioc. secretaris onmogelijk een jaarverslag samen te stellen zonder hulp van de plaatselijke functionarissen. Dat is trouwens zo voor de gehele dioc. werking.

Over het algemeen is het verkeer goed. De richtlijnen welke diocesaan worden gegeven in de vorm van correspondentie en circulaires, worden gevolgd.

De betekenis van het secretariaat is niet gelegen in het aantal brieven dat uitgaat of binnenkomt, of in de hoeveelheid circulaires die uitgezonden zijn. Dat alles is niet eens vermeldenswaardig. De betekenis van het secretariaat is centrale te zijn en knooppunt. De Centrale van waaruit de bewegingsgeest stroomt, het knooppunt voor de verbinding en uitwisseling van plaatselijke activiteiten. Er is wisselwerking tussen de diocesane leiding en de afdelingen en het resultaat is van beide afhankelijk.

We mogen hierbij dan zeker onze afdelingsfunctionarissen danken voor de verleende medewerking om de wisselwerking goed te doen zijn. Daarnaast voelen we het ook als een plicht te wijzen op de nalatigheid van sommige afdelingsbestuursleden, secretarissen of penningmeesters. „Er met de pet naar gooien” is een zonde tegen uzelf en tegen uw afdeling, waarvan ge de vertrouwensman bent.

Het aantal leden.

Vorig jaar hebben we een telfout gemaakt. We schreven toen dat we 1060 leden hadden. Bij natelling bleek dit 1059 te zijn, dus 1 minder. Het staatje waarop de ledentallen toen stonden vermeld werd door het „duiveltje uit de letterzetterij” in „pastei” gegoooid en de zetter die het moest opknappen heeft van schrik de juiste volgorde en wat copy zoek gemaakt. 't Stond niet allemaal meer op het rijtje.

1059 leden telde dus onze bond op 31 December 1939. Op 31 December 1940 was dit getal gestegen tot 1114. We mogen dus een winst van 55 leden boeken.

Gezien de tijdsomstandigheden is dit gunstig. Toetsend aan ons verlangen is dit „gaat nogal”. En met „wat we zouden willen” stemt het niet!

Er is geen reden tot klagen. Het geeft geen aanleiding om „zo maar aan te doen.” Het verbiedt ons om bij de pakken neer te zitten.

We moeten doorzetten: iedere jonge werkman moet ondervinden dat „De Jonge Werkman” van hem, vóór hem en door hem is.

Hier en daar is er nog een afdeling waar leden jonger dan 16 jaar worden opgenomen. 'n Negentig jongens zijn op die manier nog ondergebracht. Heel juist is dit niet, maar de schuld ligt niet bij ons. Dat is bekend.

We kwamen bijeen.

Vergaderingen is een gevaarlijk en lelijk woord voor onze J.W. We komen niet alleen bij elkaar voor bespreken en beraadslagen. Neen! We komen bij elkaar om de vormingspunten in te zuigen, om lessen te bestuderen, activiteiten te ontwikkelen, zelfwerkzaamheid te practiseren, muziek, zang, toneel enz. te beoefenen, vriendschapsbanden te smeden, diensten uit te voeren en om ons te ontspannen.

Diocesaan kwam het bestuur zesmaal bijeen: resultaat van de wijziging in het bondsbestuur kan men misschien zeggen.

De districtsleiders kwamen vrij regelmatig, maar niet altijd op dezelfde plaats, bijeen op de eerste Zondag van de maand. Op deze dagen worden de kringwerkzaamheden besproken van de afgelopen maand en de plannen overwogen en opgezet voor de volgende werkperiode.

Op de eerste-Zondag-bijeenkomsten volgden dan de tweede-Zondags-vergaderingen in de kringen. De plaatselijke kaders zijn daar tegenwoordig. Niet altijd loopt dit even goed. 't Kan in ieder geval een stuk beter!

In Zeeuws-Vlaanderen kunnen deze bijeenkomsten niet gehouden worden. We beschikken daar over geen districtsleiders. Door het diocesaan bestuur werd Z.-VI. in 1940 zesmaal bezocht.

De vergaderingen in de afdelingen zijn uiterst belangrijk. Niet alleen het **aantal** keren dat we bijeenkomen, maar ook **en** vooral, de **geest** van de bijeenkomsten. Iedere vergadering moet tot en met voorbereid zijn: vlotte en tijdige uitnodiging, 'n vooraf opgezette agenda, 'n keurig vormingspunt, muziek en zang, iets ter afwisseling, orde, netheid en tucht! We kennen afdelingen die er keurig werk van maken.

Onze ouderen en wij.

Het spreekt voor zichzelf dat de verhouding tussen de beweging van ouderen en van jongeren goed moet zijn. Op die verhouding zijn beide organisaties gebouwd. We zouden bijna durven zeggen, dat we hieraan ons bestaansrecht en -reden ontleen als Jonge Werkman. Wat heeft eigenlijk onze J.W. voor zin, als wij niet opvoeden voor de standsorganisatie van onze oudere standsbroeders. Als dit niet is behoeven we geen jonge werkman te heten en geen jonge werkman te organiseren.

In de meeste afdelingen is de verhouding goed. In enkele afdelingen, waar men nog niet tot wederzijdse vertegenwoordiging is gekomen, wordt in die richting gewerkt. Dit wordt ook van bovenaf gestimuleerd.

Onze Directeur heeft op de kringvergaderingen van de Bredase Diocesane Werkliedenbond de gelegenheid gekregen en benut om overal onze J.W. nog eens warm aan te bevelen. En wat het typische was: hij sprak ook voor veel oud-J.W.-ers, die hun jonge schouders hebben gezet onder het werk van de ouderen. Dat is „je”...!

Waar in we vertegenwoordigd waren.

Vertegenwoordigd waren we als diocesane beweging in het afgelopen jaar als volgt in: Nationaal Verbond De Jonge Werkman in Nederland, Bredase Diocesane Werkliedenbond, Diocesane Raad van Kath. Actie in ons Bisdom, Dio-

cesane Commissie voor Kamp- en Internaatwerk. Commissie voor het massablad „Alarm”.

Op tal van bijeenkomsten was het diocesaan bestuur tegenwoordig ofwel vertegenwoordigd. Ondoenlijk om alles op te sommen.

VORMEND EN ONTWIKKELEND

Ieder dient opgeleid en gevormd te worden voor de taak, welke hem wacht en waarvoor hij verantwoordelijk is. Daarop moet dus ook onze vorming en ontwikkeling gericht zijn.

Het kan geen kwaad er nog eens op te wijzen, dat de vorming in onze J.W.-beweging gericht moet zijn op ons Katholiek-zijn, ons Nederlander-zijn, ons arbeider-zijn en ons jong-zijn. Wij moeten immers opgevoed worden tot volbloed katholieken, tot goede vaderlanders, tot degelijke arbeiders, tot gezonde mensen.

Is onze opvoeding inderdaad zo? Dit kunnen we bevestigend beantwoorden, daarmee geenszins beweerend dat alles „100 procent” is: wát is er volmaakt onder de zon? We zijn helemaal niet van plan onze Katholieke arbeidersjeugdbeweging voor iets minder te houden dan ze is. 'n Juiste zelfwaardering! Laat anderen — plotseling na 10 Mei — van mening zijn dat we één nationale jeugdbeweging moeten hebben, vooraleer met vrucht kan worden gewerkt — intussen voor niets tellend wat reeds op het gebied der jeugdbeweging werd tot stand gebracht — wij zijn nog volledig overtuigd van de noodzakelijkheid van een eigen vrije katholieke jeugdstandsorganisatie al dan niet ingeschakeld bij een nationale eenheid. 't Een is onontbeerlijk voor het ander. Er dienen volwaardige mensen gevormd te worden voor gezin en Kerk, voor staat en stand. Opvoeden in nationale geest alléén is niet voldoende: de mens maakt deel uit van meerdere gemeenschappen.

Aan dit alles werd bij ons aandacht besteed. We denken onwillekeurig aan de vormingsprogramma's van jaren terug.

Het programma van dit jaar.

Zoals ieder jaar hebben we ook nu weer te maken met de laatste helft van het oude jaarprogramma en de eerste helft van het nieuwe. We sloten „Katholiek Familieleven” af en we begonnen aan „De arbeid in de katholieke levensbeschouwing.”

Nog even voor de oorlog — een week — hebben we mede dit nieuwe jaarprogramma in interdiocesane kring bestudeerd en opgezet. Dioc. Directeur en Secretaris namen aan deze studiedagen deel. Op de laatste dag ook onze districtsleiders. 't Was te Bouvigne.

Voor het klaar-maken van dit programma voor onze J.W. hadden we een diocesaan studie-weekend te Seppe op 6 en 7 Juli met 35 deelnemers.

Jos Veldman en Nico Schuurmans hielden een inleiding en Bep van Kooten maakte de spieren wat losser.

Naar we weten wordt het jaarprogramma in alle afdelingen als het grote programma doorgewerkt. Dit jaar ligt het ons bijzonder.

J.W. en Katholieke Actie

Katholieke Actie — deelname van de leek aan het hiërarchisch apostolaat van de Kerk — meehelpen om Christus' Rijk uit te breiden in de wereld.

De priester kan niet alle gelovigen en overal meer bereiken. Uit de leken kiest hij zich daartoe medewerkers. Het ligt dan voor de hand dat de priester in de parochie gebruik maakt van de bestaande organen, zeker wanneer deze zich reeds bewegen op godsdienstig-zedelijk terrein. Om zijn parochianen-boeren te bereiken zal hij dit doen via hun vereniging, voor de parochianen-arbeiders via de vereniging van arbeiders. Moet de jeugd bereikt worden — juist de jeugd heeft de leiding van de H. Kerk het hardste nodig — dan via de jeugdverenigingen.

In deze gedachtengang kunnen we het best begrijpen waarom onzen Bisschop ons als Jonge Werkman opriep en de zending gaf om in de parochies apostel te zijn onder de jonge arbeiders. Dat is ons aangewezen terrein om te zijn „net licht der wereld” en „het zout der aarde.”

Allemaal heel mooi om met grote woorden te zeggen dat men apostel wil zijn, en niet moeilijk om dit te getuigen op meetings en demonstraties, maar... apostel te zijn daar waar men staat, — in de fabriek, op het kantoor, in de werkplaats, onder kameraden, in het ontspanningsleven, in het werkmidden... — daar komt het op aan! Daar kan het ware apostolaat uitgeoefend worden. Men kan zich toch moeilijk voorstellen, dat een jonge arbeider apostel kan zijn, als hij zich schaamt arbeider te zijn.

We hebben dit even vooraf willen zeggen: Katholieke Actie — Jonge Werkman — Propagandisten, hoe goed ook bedoeld, leidt wel eens tot misvattingen. In het afgelopen jaar is de Kath. Actie-gedachte opnieuw opgelaaide en onderstreept in de propagandistenwerking. Daarmee is echter niets nieuws tot stand gekomen. De propagandistengroep in de parochie is immers niets anders dan een werkgroep van het comité van Katholieke Actie, samengesteld uit de beste leden van de jeugdorganisaties. Het Comité van K.A. zelf is het samenstel van vertegenwoordigers uit de jeugdorganisaties.

Zeker, we kunnen ons indenken, dat in een parochie waar b.v. geen Jonge Middenstand bestaat, een goede kerel uit die stand wordt opgenomen in de propagandistengroep. Maar dan alleen als er geen K.J.M.V. bestaat, terwijl hij tevens door toetreding de verplichting op zich neemt allereerst te streven naar de oprichting van een K.J.M.V. Want eerst dan zal hij met succes kunnen werken: daar ligt zijn apostolaatterrein.

Veel van de samenwerking tussen Katholieke Actie en J.W. komt tot uiting in de diverse rubrieken.

Noemen we terloops nog even de Mei-actie voor de vrede, de Dodenherdenking, het Christus-Koningfeest, de Kerstactie en de jeugdregistratie welke we in samenwerking diocesaan opzetten en plaatselijk uitvoerden.

Onze godsdienstige vorming

Onze echte katholieke actie komt naar voren bij de algemene H. Communies en het lidmaatschap van de godsdienstige vereniging.

De dagelijkse vertegenwoordiging in de H. Mis geeft een minder gunstig beeld. In enkele afdelingen bestaat deze. Een aanbevelend actiepunt voor het nieuwe jaar. — Komen verder onze retraiten.

Op retraite !

In 1940 hadden we twee retraiten, n.l. van 19—22 October en van 23—26 November. 132 J.W.-ers waren drie dagen te gast bij de eerw. Paters te Seppe. Met plezier zullen ze aan deze dagen terugdenken: dankbaar tegenover God, Die hen dit geluk schonk, tegenover de Paters, die hen zo dicht bij O. L. Heer brachten en tegenover de beweging voor deze fijne tijd van geestelijke en lichamelijke rust. Als ze mogen, gaan ze nog eens! Daaruit mogen de Paters weten „dat het goed was.”

Van onze J.W.-ers-militairen gingen er nog 19 in Seppe hun bovennatuurlijke wapenrusting aanvullen: 'n Goed wapenmagazijn, vonden ze!

De Omgang in stilte.....

...en gebed. Kort na de hevige oorlogsdagen, op Zondag 23 Juni.

'n Scherpe tegenstelling: de wereld in rep en roer van oorlogsgeweld en een stil-biddende stoet van mensen God smekend om herstel van de vrede over de gehele wereld.

Op deze bijeenkomst vonden we elkaar in het vurig gebed voor hetzelfde doel en als J.W.-ers weer na die bange oorlogsweken. De Aalmoezeniers die terug waren van de evacuatie, kerels die terug waren uit dienst, lui die elkaar in geen weken gezien en veel te vertellen hadden.

Dat was een echte bij-een-komst. Druk als altijd: 'n 350 man!

Acties en feesten.

De Goede Vrijdag- en Paas-actie bestond in het verspreiden van affiches en kaarten om de één-minuut stilte op Goede Vrijdag en het vervullen van de Paasplichten.

In vele fabrieken en werkplaatsen is het heilig moment van Christus' dood herdacht: indruk- en dankbaarheidwekkend.

Het feest van de arbeid, waarvoor de richtlijnen nog zijn uitgegeven, is in de war gelopen door... 10 Mei. Het een is jammer en het ander droevig.

Het feest van Christus Koning bepaalde zich in de meeste plaatsen tot een kerkelijke viering: zalen door bezetters bezet of teveel lichtgevend.

In de maand November was het de bedoeling onze gevallen vrienden te herdenken. Hiervoor werd een hele bundel stof uitgegeven. Er is in vele gevallen volstaan met een H. Mis, tot deze intentie opgedragen.

De St. Nicolaas- en Kerstactie werd door veel afdelingen ter hand genomen, terwijl ook het Kerstfeest in vele plaatsen is gevierd en in enkele plaatsen met een adventsviering vooraf.

Op het eind van het jaar werd een begin gemaakt met de registratie-actie. Deze actie had tot doel na te gaan de stand van de jeugd in de parochie ten aanzien van jeugdbeweging, vakorganisatie en godsdienstige vereniging. Gegevens verzamelen om straks met succes een wervingsactie te kunnen voeren voor jeugdbeweging, vakbeweging en godsdienstige vereniging.

De samenwerking met andere jeugdorganisaties is, vooral bij laatstgenoemde actie, gegroeid in goede richting.

Onze bladen en blaadjes

„Zolang ge kunt lezen, staat de wetenschap voor u open.” Het lezen is voor ons, jonge arbeiders, wel „de” bron voor ontwikkeling. En niet alleen voor ontwikkeling van belang, maar ook voor de vorming. Er is een spreekwoord dat zegt: „Zeg mij wat gij leest en ik zal zeggen wie ge zijt”.

Het aantal abonnementen op onze J.W.-Gids is van 31 December 1939 tot 31 December 1940 gebracht van 201 op 220. Ons Maandblad liep in de zelfde tijd van 1277 op 1296.

Onze „Klok” hield het maandelijks contact met dioc. bestuur, districts-leiders en afdelingen in een oplage van ruim 200 exemplaren.

„Alarm” — ons massablad — kwam tweemaal uit en werd verspreid in ons diocees in de aantallen 3500 en 5250. Met ons massablad hebben we contact met de massa. Dat moeten we behouden. 'n Paar afdelingen lieten dit middel links liggen. Waarom...?

Verschillende cursussen

Met het uitbreiden van ons districts-leiders-corps is tevens een tweede Beaufortcursus begonnen in Roosendaal. Momenteel loopt dus Breda en Roosendaal. De vakken zijn dezelfde: godsdienst, algemene geschiedenis, sociologie, Ned. taal en letterkunde, economie, staatsinrichting en geschiedenis van arbeidersbeweging. Een knobbel voor drie jaar. Rector Scheermakers en Broeder Crescentianus worden voor de cursus Roosendaal vervangen door de herenleraren Akkermans en Van der Sande. Aalmoezenier Mouwen en Directeur Maas doceren voor beide cursussen.

Namens onze districts-leiders een hartelijk woord van dank aan onze leraren! Het totaal aantal cursisten bedraagt twintig: 11 in Breda en 9 in Roosendaal. Het aantal deelnemers te Roosendaal is ongeveer met de helft geslonken. Dit is op zich al erg, maar nóg erger als men bedenkt, dat dit niet aan de cursus maar aan de leerlingen ligt.

Voelt men zo weinig voor ontwikkeling, ziet men zo tegen de moeite op? O, laten we hopen dat dit niet kan gelden als maatstaf voor de weetgierigheid en offervaardigheid onder al onze jonge vrienden. Die gebleven zijn, zullen langer blijven en... zullen blijven volhouden. Dat geeft moed en troost: beter 10 helen dan 20 halven.

Op Zondag 4 Augustus werd de vorig jaar begonnen cursus voor plaatselijke leiders gesloten met een bijeenkomst op de Campagna te Seppes.

Dit is een van de mooiste bijeenkomsten geweest in het voorbije jaar. Een dag met prcht-weer, J.W.-geest en blij idealisme! 125 kerels, waarvan 110 cursisten, kwamen bijeen in kameraadschap met lach en lied, zon en blijheid. Er is geluisterd, gestudeerd en vooral veel enthousiasme ingenomen. Zó moeten we het meer doen.

Er staat nu weer een nieuwe leiderscursus op stapel, die vormingscursus zal heten en zal zijn voor de jonge leiders. Kerels hebben we nodig.

Zowat in alle afdelingen heeft een groen-front-cursus gelopen en een aanname plaats gehad. Dit moet minstens zo blijven. Beter nog: in iedere afdeling moet doorlopend een groen-front-cursus lopen. Van de een in de ander.

Dan is de groei gedurig en de actie daaraan gelijk: groen-front — actie-front!

In de vorm van ontwikkelingsavonden zijn hier en daar cursussen gegeven. Daaronder valt ook de deelname aan de ontwikkelingsavonden van de R.K.W.V. Een groot gebruik schijnt men hiervan niet gemaakt te hebben ofwel er zijn weinig ontwikkelingsavonden georganiseerd. Wat er van zij: geen enkele gelegenheid mogen we in deze laten voorbijgaan.

De excursies geven geen rooskleurig beeld. Waar zit hier de moeilijkheid: geen gelegenheid, geen richtlijnen of geen „fit” genoeg om er opuit te trekken? Dit kan beter. Het samenstellen van een zomerprogramma is het begin en dan... „makkers op!”

Culturele en lichamelijke vorming?

Deze mode-titel mag wel in ons jaarverslag gebruikt worden: 't maakt indruk. Toch blijven we ons de spreuk indachtig: „duizend woorden geleerdheid zijn goedkoper dan tien woorden van verstand.”

Zit de cultuur van de geest en van het lichaam in een speciaal apparaat dat hiervoor wordt aangewend of in het uittrekken van een bepaalde post die hiervoor kan worden opgesnoept? Och neen... De cultuur zit verweven in alle goede dingen. Ons cursuswerk, onze acties en activiteiten zouden we hieronder kunnen rangschikken. Daarover werd reeds voldoende gezegd. Onder deze titel zij nog eens even de aandacht gevestigd op de toneel-, muziek-, zang- en huisvlijtclubs in onze afdelingen en willen we nog eens onze sport in gedachten roepen.

Met wat voor povere middelen en in armzalige gelegenheden moeten dikwijls onze toneelclubs, onze muziek- en zangclubs tot hun repertoire en onze huisvlijtclubs tot hun „kunststukken” komen. Het feit alleen van doen en doorzetten is van grote vormende waarde en cultiverende invloed. Er wordt op die manier „gedaan” aan cultuur zonder gezwam erover.

Het is heel gemakkelijk het aantal clubs met leden statistisch te laten zien, maar daarmee is nog geen beeld gegeven van het moeizame en toch prettige werk, dat in deze clubs wordt verricht: dan zouden we novellen moeten schrijven van iedere zang-, muziek- en toneelrepetitie en van iedere werkavond. Ieder van onze kerels heeft daaraan prettige herinneringen.

En de lichamelijke vorming?

Is het absoluut nodig dat ge iedere dag op het vastgestelde uur een zekere hoeveelheid lichaamsbewegingen — op commando — moet maken om werkelijk aan lichamelijke vorming te doen?

Neen, dat is overdreven. Wel moet de nodige zorg besteed worden aan het lichaam, omdat... ja om zoveel redenen en uit die vele redenen mag wel eens speciaal genoemd worden... omdat ons lichaam is een tempel van den H. Geest.

Een gezonde ziel in een gezond lichaam. En mocht er soms de keuze zijn uit één van de twee, dan is het altijd nog beter een zuiver-gezonde ziel te hebben in een wrakkig lichaam, dan een kerngezond lichaam waarin een zieke ziel huist.

We hebben aan lichamelijke vorming gedaan dit jaar, vorig jaar en het jaar daarvoor. En dat was het eerste jaar ook nog niet. Dit jaar hebben we er iets meer de nadruk op gelegd: er kon en er kan namelijk in deze nog veel verbeterd worden. We zijn op de goede weg. Er zal een systematische oplei-

ding van sportleiders komen, waarvoor een begin is gemaakt. Uit bijna alle afdelingen werden hiervoor deelnemers opgegeven. Drie cursussen zullen waarschijnlijk gaan draaien.

In verschillende afdelingen is men overgegaan tot het oprichten van sportclubs en het organiseren van sportavonden met alzijdige sportbeoefening. De sportbeoefening mag echter niet terug gedrongen worden tot een groepje sportlievende lui: al onze J.W.-ers moeten over de nodige sportiviteit beschikken. Dat op dit gebied nog wel iets te verbeteren is, bewezen onze kring-sportavonden: nog te veel vrienden die graag zien sporten, inplaats van zich zelf eens los te maken uit de leunstoel van gemakzucht.

Wandeltocht 1940

Als georganiseerde katholieke mannelijke jeugd hebben we dit jaar een wandeltocht georganiseerd op 21 Juli. De dag mag geslaagd heten: om de opkomst, om het mooie weer — bij het begin — om de verbroedering tussen de verschillende jeugdorganisaties en om het begin dat daarmee gemaakt is. Want alle begin is moeilijk en een goed begin is het halve werk. Een 30 km. route werd getippeld: Seppe (Campagna), Rucphen, Sprundel, Etten, Leur, Etten, Hoeven, Oudenbosch, Seppe. We zongen, we musiceerden, we dropen en we liepen over het algemeen veel te snel. Dat druipen moeten we volgend jaar zien te voorkomen door tussen de druppels door te wandelen. Het veel te snel lopen zal de jury straks terug brengen tot wandelen: het is immers een wandeltocht en geen snelheidsmars! De dag werd besloten met enkele pittige woorden, een kersentractatie en het voornemen het volgend jaar nog eens over te doen. Daar houden we het met onze 100 J.W.-ers op, die eraan deelnamen. Alleen moeten we dan nog wat meer makkers meebrengen: hoe meer zielen, hoe meer vreugd!

Ons Zomersportfeest

We hebben dit jaar ons zomersportfeest gesplitst: Brabant en Zeeuwsch-Vlaanderen. Vanwege de moeilijke reisgelegenheden konden onze Zeeuwsche broeders moeilijk naar Brabant komen. Voor het Brabantse gedeelte had het feest plaats te Seppe op Zondag 11 Augustus, voor Zeeuwsch-Vlaanderen op Zondag 18 Augustus te Clinge.

Op verschillende plaatsen hebben we de lof van ons zomersportfeest dit jaar al bezongen. Kort samenvattend kunnen we zeggen: dat het geweldig was: opkomst overweldigend, deelname niet om te verwerken, stemming feestelijk en blij. De zomerzon heeft ons van het begin tot het einde vergezeld en in Seppe en in Clinge, onze vrienden hebben spontaan gehoor gegeven aan de oproepende circulaire en onze sportenden hebben hun beste krachten gegeven. 'n Zevenhonderd man is in beweging geweest: 600 te Seppe en 100 te Clinge, bezoekers en deelnemers. Hiervan maakten de deelnemers het getal 400 vol. Als andere jaren ging het om de wimpel: welke afdeling zou deze in de wacht slepen? Verder waren door Aalmoezenier v. d. Maden twee medailles beschikbaar gesteld voor de 4x80 m. hardlopen op beide plaatsen.

Buiten dit hardlopen werd er gekampt in 80 m. hardlopen, verspringen, hoogspringen en 1500 m. hardlopen.

Gilze moest in Breda de meerdere erkennen en de wimpel afgeven; dit symbool van sportiviteit, orde, tucht en geest is naar de stad verhuisd. Breda heeft de wimpel waardig gewonnen: 44.5 punten. Gilze haalde er 39.5.

Bergen op Zoom (Fort) heeft de medaille van Seppe en Nieuw-Namen die van Clinge mee naar huis genomen. Op de 4x80 m. estafetteloop liepen zij resp. 41.1 en 43.6 sec.

We zijn er van overtuigd dat ons Zomersportfeest nog met tal van verbeteringen kan worden toegerust: we moeten hogerop, ook in de beoefening van de sport. Doorzetten is de enige methode.

Tot zover de rubriek „vormend en ontwikkelend”. Wat nu verder volgt zou ook hieronder te rangschikken zijn: ook met te helpen en te dienen vormen en ontwikkelen we onszelf. We nemen het apart omdat het iets weergeeft van onze verhouding tot anderen: het sociale element in onze beweging.

HELPEND EN DIENEND

Onze J.W. is niet alleen een school voor vorming en ontwikkeling voor ons, als J.W.-ers. Onze J.W. moet ook zijn een dienst voor anderen, voor alle jonge arbeiders. We mogen nooit tevreden zijn als we niet alle katholieke jonge werkers tot de onzen kunnen rekenen. En dan nog zijn we er niet. Onze J.W. is ook bedoeld als een instelling van sociaal dienstbetoon voor Kerk en gezin, voor volk en stand. M.a.w. we hebben als J.W. te dienen en te helpen onze kerkgemeenschap, onze gezinsgemeenschap, onze volksgemeenschap en onze standsgemeenschap. Vanzelsprekend brengt dit met zich mee dat we ook in materieel opzicht onze handen uit de mouwen dienen te steken. In dit raam mag gezegd worden dat het voor een J.W.-er een plicht is lid te zijn van zijn vakbond.

Vakbondslidmaatschap

Men moet ziende blind zijn om de heilzame werking op materieel gebied van de vakbeweging niet te constateren. 'n Klein beetje geschiedenis van de vakbeweging is reeds voldoende om eenieder te overtuigen: de feiten tonen het onweerlegbaar aan.

Maar als dit zo is — en het is zo — waarom blijven we dan buiten de vakbeweging en waarom laten we het anderen dan maar opknappen?

Och, ja, daar zijn verschillende bezwaren aan te voeren. Maar alle bezwaren vinden hun oorzaak in deze zelfbeschuldiging: ik ben nog niet sociaal genoeg... Voor het komende jaar is een actie voor de vakbeweging te verwachten en dan krijgt ieder de gelegenheid een gewetensonderzoek te houden over zichzelf en een aandeel in de activiteit om anderen te overtuigen. Dat we dan onze handen 'ns extra aan de ploeg slaan zal nodig zijn; we hebben in deze nog wel een en ander goed te maken.

30 pCt. J.W.-ers lid van hun vakbond is een blamage — 100 pCt. lidmaatschap en propagandistische ijver kunnen dit goed maken!

Onze werkloze jongeren

Een zeer klein percentage van onze J.W.-ers is werkloos. Dat is vrijwel zo gevreesd het hele jaar door. Wanneer we er navraag naar deden waren er over

het algemeen maar enkele afdelingen waar een paar werkloze leden waren. Door hen werd ook vrij goed deelgenomen aan het kampwerk: wanneer we 'n bezoek brachten aan het kamp, troffen we er J.W.-ers aan.

Ijverig werd door onze beweging gewerkt voor het kampwerk: we propageerden het en brachten gelden bijeen.

Toen ons Nederlandse leger werd gedemobiliseerd liet het zich aanzien dat het leger van onze jeugdige werklozen omvangrijker zou worden met al de gevolgen van dien, die er door omstandigheden niet gunstiger op werden. Met de nodige propaganda hebben we toen op de kampen gewezen: Oost-West—Thuis Best!

Zoals uit de vragenlijsten blijkt, zijn weinig van onze J.W.-ers in de Opbouw-dienst gebleven; ook het aantal dat in het buitenland werkt is niet groot.

De Kwartjesloterij

Gelden ten bate van het kampwerk werden bijeengebracht door de Kwartjesloterij. Deze actie werd reeds voor Mei ingezet ter vervanging van de z.g. gebruikelijke Mei-inzameling.

Alles werd uitgezet: circulaires, folders en loten! Met de verkoop van loten werd begonnen. Toen dreigde de oorlog ook deze actie tot mislukking te doemen. Toen de rust was weergekeerd, werd opnieuw met de nodige activiteit begonnen nog eens loten verkopen. Een bruto-bedrag van f 3479.32 werd bijeengegaard.

In verschillende plaatsen werd deze actie gezamenlijk georganiseerd. Door de meisjes van de kampen te Bouvigne werd tevens een flink aandeel geleverd. Met dit werk hebben we in ieder geval onze dienstbaarheid getoond.

De zorg voor onze J.W.-ers militairen

Vorig jaar schreven we in het jaarverslag dat hiervoor door de dioc. werkliedenbond een aparte dienst in het leven werd geroepen, waaraan ook wij deel hadden. Toen deze dienst eigenlijk pas kon gaan werken, was het overbodig: er waren geen militairen meer. Wat zonder deze dienst werd gedaan werd tot het laatst toe volgehouden: het voeren van correspondentie, het opzenden van lectuur, het verzamelen van lectuur, het sturen van verrassingen. Alle afdelingen melden iets in deze geest, volgehouden tot en na 10 Mei. Schitterende staaltjes van kameraadschap en dienstvaardigheid zijn door de J.W.-ers-militairen verricht.

Burgerlijke diensten

Met een enkel woord kan het even gezegd worden. We behoeven alleen maar te denken aan Burgerwacht, Luchtbeschermingsdienst, Eerste-Hulp-Bij-Onge-lukken, alle mogelijke collecten etc. Het typische is dat al deze karweitjes meestal worden opgeknapt door de mensen uit onze jeugdbeweging. Ook onze J.W. staat in deze niet achteraan.

Onze zieke vrienden

Heel het jaar door wordt aan hen gedacht: in de vereniging, op de bijeenkomsten en in het persoonlijk leven. We willen voor hen bidden en ons hartelijk meeleven met hen betuigen. Tevens willen we in hen grote krachten

zien voor onze beweging, want er wordt immers niet geleden om niet. God geeft alles zijn bedoeling en betekenis: het ziek-zijn heeft een belangrijke plaats in het Verlossingswerk van Christus. Wie weet hebben we de zegen van God over ons werk in onze beweging niet te danken aan de stille offers van onze zieke medeleden.

Diensten en Clubs

Bij de diensten en clubs met een uitgesproken sociaal karakter mogen we zeker niet vergeten te wijzen op de huisvlijtclubs, de spaarclubs en de ontspanningsavonden.

Hoe dikwijls worden de producten van onze huisvlijtclubs niet aangewend voor St. Nicolaas- en Kerstacties of voor tentoonstellingen? Bijna altijd. De werkzaamheid in deze clubs is sociale werkzaamheid. Dat hebben we wederom uit de verslagen van onze afdelingen kunnen opmaken.

In bijna alle afdelingen waar een spaarclub bestaat is deze aangesloten bij de Centrale Volksbank. Daarmee steunen we een eigen instelling en de belegging is safe. Het is moeilijk een beeld te geven van de spaarzaamheid die op deze manier wordt aangekweekt.

De ontspanningsavonden bieden dikwijls voor vele jonge mensen een geschikte gelegenheid tot het goed doorbrengen van ettelijke vrije uren. Dat op zich is al een voordeel. Toch moet in deze heel veel verbeteren: de biljart, de stok kaarten en de sjoelbak beginnen al heel oud te worden. Langzaam moet ook op dit terrein het bewustzijn groeien, dat we zijn „van koninklijke afkomst” en in de nieuwe gemeenschap moeten gaan leven als koningskinderen. En... koningskinderen spelen op z'n minst „schaak.”

Onze Verkoop-Centrale

Op het einde van het jaar komt telkens 'n rekening-en-verantwoording van onze verkoop-centrale, voor wat de centen betref. Wàt eigenlijk onze „winkel” van de J.W. allemaal aan de man brengt, wordt niet verantwoord. Liberaal gereeder.eerd zouden we zeggen: zegt ook niets, als er maar winst gemaakt wordt.

Voor ons is het winstmaken geen doel. Doel is: levering van de nodige materialen voor onze J.W.-ers en J.W.-afdelingen en het verspreiden van goede en bruikbare lectuur; dus sociale instelling zijn.

Flinke aantallen van de volgende boeken en brochurtjes werden verkocht: J.W.-kerkboeken, Encyclieken, Grondslagen voor een Nieuwe Gemeenschap, Petrus-Canisius-Bijbeltjes en propaganda-pakketten, welke bestonden uit: Klokken & Sirenen, cursus Opvoedkunde, Sociologie, Godsdienst en Instellingen van de Arbeidersbeweging, Zangbundels Wide Wied en Ons Lied.

* * *

WE MOETEN ALTIJD VOORUIT!

Even hebben we stil gestaan bij de overweging van ons werk in het afgelopen jaar. Niet omdat we weifelen verder te gaan. Neen, ons besluit staat vast: we gaan, neen we moeten altijd vooruit. We zijn jong en een heel leven ligt nog voor ons.

De omstandigheden waaronder wij naar de volwassenheid en de toekomst groeien schijnen niet gunstig te zijn: revolutie, oorlog, terreur, onzekerheid en leed bij velen. Maar... „aan de doorntak groeit de roos, zo ook groeien de schoonste levensbloemen aan de doorntak der beproeving.”

Herinneren we ons op dit moment hoe uit het smartelijkste en hardste lijden van Christus, het schoonste leven voor ons openbloede. Het lidmaatschap van die nieuwe bovennatuurlijke gemeenschap voor het eeuwige leven vroeg het bitterste leed en het pijnlijkste lijden van den meest-onschuldigen Mens ter wereld. Opgaan zullen wij naar een nieuwe gemeenschap als deze met de nodige offers is verdiend en opgebouwd.

We staan voor de keuze van twee houdingen ten opzichte van de beroerde wereld waarin wij leven: we kunnen alles afwachten, beroerd vinden, kankeren en klagen en daardoor anderen en onszelf het leven onmogelijk maken; we kunnen ook meebouwen, meeoferen in blijheid en edelmoedigheid, de zon zoeken voor anderen en voor onszelf.

Los van deze houdingen staan we toch als jonge mensen voor het feit, dat we er doorheen moeten, ondanks alles! We zijn jonge mensen van deze tijd en moeten leven in deze tijd! Dit feit wordt tevens nog begeleid met een grote verantwoordelijkheid: de jeugd van nu leidt en beheerst de maatschappij van de toekomst! Van de gezamenlijke jeugd van nu hangt de toekomst af. Elke jeugdige moet daartoe bijdragen: ieder op de plaats welke hem door God aangewezen wordt.

We moeten altijd vooruit: in deugd en degelijkheid! Elkaar helpend en aanvullend en met groot vertrouwen op den Enigen Waren Leider: God!

Zo zetten we ons J.W.-werk voort.

Voor ons als jonge arbeiders is De Jonge Werkman een van de geschikste middelen om onszelf klaar te maken voor het dragen van onze verantwoordelijkheid ten opzichte van al die gemeenschappen waartoe wij krachtens ons katholiek-zijn, ons Nederlander-zijn, ons arbeider-zijn en ons jong-zijn behoren. Want daarop is de vorming en de ontwikkeling in onze J.W. ingesteld: de opvoeding van de totale mens.

We staan daarbij niet alleen.

We hebben onze diocesane en plaatselijke directeuren, die we bij deze danken voor hun moeizaam en rusteloos werken! Zij kunnen op ons rekenen!

We hebben onze beweging van ouderen en diocesaan en plaatselijk die we danken voor de financiële en morele steun, maar vooral voor hun voorbereidend werk op de nieuwe gemeenschap! Wij zetten hun werk voort!

We hebben onze vele andere leiders; diocesaan en plaatselijk, die we eveneens dankbaar zijn voor hun ploeteren en sjouwen! Met hen werken we samen verder!

We moeten altijd: vooruit!

Van Jonge Werkman naar K. A. J.

INLEIDING

In wat nu onder deze titel volgt, ligt de geschiedenis vervat van 1941 tot en met 1945 van onze diocesane bond „De Jonge Werkman”, die daartussen is omgezet in Katholieke Arbeidersjeugd — K.A.J. — in het bisdom Breda. Om deze geschiedenis af te ronden, wordt op het eind even gegrepen naar begin 1946.

Het laatste stuk geschreven geschiedenis van De Jonge Werkman in het Bisdom Breda ligt vervat in het nog in druk verschenen jaarverslag over 1940. Daaruit kan men zich een beeld vormen van de positie van de diocesane J.W. in het eerste oorlogsjaar.

De geschiedenis van de Jonge Werkman is de opgetekende levensgang van onze jonge arbeidersbeweging en het is van waarde, dat deze levensgang altijd door is en wordt opgetekend. De jonge arbeiders kunnen eruit leren hoe hun beweging groeide en voor de jonge arbeiders, die deze geschiedenis mee maakten, blijft het een dierbare herinnering.

Indien de periode van 1941 tot en met 1945 door oorlog, bezetting en bevrijding uitermate bewogen is geweest, uitermate bewogen was deze periode ook voor de jonge arbeidersbeweging. Daarom temeer is de beschrijving ervan van waarde voor „het nageslacht” en hen die deze bewogenheid meemaakten.

Als oud-leiders willen we er ons toe zetten om nog een verslag te maken over de jaren 1941 tot en met 1945. En at zijn in deze jaren de meest belangrijke gebeurtenissen gepasseerd in het leven van onze jonge arbeiders beweging, het kan slechts een beknopt verslag zijn.

Door tal van omstandigheden is het onmogelijk om uit te weiden op tal van interessante detailpunten en het is ongewenst af te wijken van de grote lijn. Vandaar een verslag dat aansluit bij het J.W.-verslag over 1940 en dat een begin is voor de K.A.J.-verslagen die nog zullen volgen.

Indien we erin slagen om de grote lijn vast te leggen van Jonge Werkman naar K.A.J., zoals deze getrokken is via ondergronds werk door bezetting, opheffing en bevrijding, dan is onze moeite meer dan beloond. Dan hebben we tenminste bereikt, dat in de levensgang van de jonge arbeidersbeweging de K.A.J. onafscheidelijk verbonden is met de Jonge Werkman, die ons lief was en waaruit de K.A.J. is geboren.

DE JONGE WERKMAN OVER 1941

Waren we als jeugd-leiders ietwat pessimistisch gestemd bij het uitbreken van de oorlog voor het doorbestaan van onze Katholieke jeugdbewegingen in Nederland en voor het doorbestaan van onze Jonge Werkman, op eind 1940 en begin 1941 waren we, — als argeloze kinderen — weer volop optimist.

We schreven: „We zetten door! 1941 wordt het jaar der grote wervingsactie. We gaan het tien-jarig bestaan van ons Verbond herdenken

en we bereiden ons voor op de 3e lustrumviering van onze Diocesane bond in 1942."

Voor alle jonge arbeiders, die in de Jonge Werkman hun levensideaal gevonden hadden en voor wie het een stuk van hun leven geworden was, was het ondenkbaar dat die Jonge Werkman zou worden weggevaagd.

Daar kwam nog bij, dat het goed ging. Waren we in ons diocees voor de oorlog nooit verder kunnen komen dan 1000 leden, in ettelijke maanden in 1941 liep het ledental over de 1200.

Maar toch, ondanks ons optimisme, werden we getroffen door het reële woord van Directeur v. d. Maden, op onze diocesane jaarvergadering, die plaats vond op 19 en 20 April 1941. Aalmoezenier zei, dat 1941 het beslissende jaar zou worden en dat het gevaar geweken zou zijn indien we volgend jaar weerom een jaarvergadering, een wapenschouw zouden kunnen houden. Hij spoorde ons aan om, ondanks alles, de mensen te blijven van „Breng eens een zonnetje onder de mensen". Zonnedragers, Christus-dragers onder onze medearbeiders en op elk gebied van ons leven.

De Aalmoezenier voorzag, dat de organisatorische vormen zouden worden afgebroken, maar rekende op de geest die zou blijven leven, vooral onder de leiders. Onze directeur zag juist en misrekende zich niet.

De J. W. werd als organisatie ontbonden, maar de J. W.-geest, de ziel bleef leven! De geest is vernieuwd gaan leven en heeft zich een nieuwe vorm gekozen: De K.A.J.

Diocesane Jaarvergadering

Vanaf eind Maart tot half April hadden we onze kringvergaderingen. Daarop werd de diocesane jaarvergadering voorbereid. Ter opluistering moesten de afdelingen een omlijsting verzorgen.

De diocesane jaarvergadering vond plaats te Seppe op Zaterdag 19 en Zondag 20 April. Het was de negende.

Een weekend vol afwisseling, maar de lijn van de vergaderingsagenda bleef toch doorlopen: Opening, openingswoord, mededelingen, notulen, jaarverslag, finantieel verslag, afdelingsverslagen, verslag van de controle-commissie en aanwijzing van een nieuw lid, bestuursverkiezing, voorstellen, begroting, rondvraag en slotwoorden.

De afwisseling bestond uit de liederen en declamaties, uit de spreekbeurten van Br. Crescentianus, Nico Schuurmans en Jos. Veldman, en uit een zangavond onder leiding van Joop Schouten.

Op deze wetgevende vergadering spraken vervolgens nog Directeur-voorzitter F. Maas, Directeur J. F. J. v. d. Maden, Aalmoezenier A. Mouwen en Dré de Wolf.

Diocesaan Bestuur

Dit zag er na de bestuursverkiezing als volgt uit:

Aalmoezenier J. F. J. v. d. Maden, Breda Directeur;

Aalmoezenier Fr. Maas, Breda, Directeur-voorzitter;

G. Poncin, Breda, Ondervoorzitter;

Jan Mertens, Dongen, Secretaris-penningmeester (ambtenaar);

A. P. Romsom, Breda, toegev. bestuurslid Bred. Dioc. Werkl. Bond.	
Dré de Wolf, Oudenbosch,	idem.
Jos. de Cock, Lamswaarde,	Bestuurslid
J. Schoormans, Dongen,	"
J. Berkers, Roosendaal,	"
C. Ribbens, Hoeven,	"

Districten en Districtsleiders

Jan Schoormans, Dongen; H. Broeders, Dongen; C. v. d. Hout, Gilze; voor de afdelingen Dongen, Rijen, Gilze, Oosterhout en Oosteind.

Jan Mertens, Dongen; G. Hulskramer, Breda; Jo Rijpert, Breda; voor de afdelingen Breda, Driesprong en Princenhage.

H. Beljaars, Langeweg; Nol van Loon, Wagenberg; voor de afdelingen Wagenberg en Langeweg.

G. Poncin, Breda; C. van Oers, Breda; C. Hendriks, Beek; voor de afdelingen Leur, Beek, Hoeven, Sprundel en St. Willebrord.

Dré de Wolf, Oudenbosch; M. v. Oosterbosch, Rucphen; de vier afdelingen in Roosendaal en Rucphen.

G. Ribbens, Hoeven; M. Braspenning, Hoeven; voor de afdelingen Kruisland, Oud-Gastel, Stampersgat en Oudenbosch.

Lou Magielse, Standdaarbuiten; Ant. v. d. Horst, Noordhoek; voor de afdelingen Standdaarbuiten, Klundert, Fijnaart en Noordhoek.

Jan Berkers, Roosendaal; Fr. Elst, Nieuw-Borgvliet, Nol de Bruijn en Jac. Musters, Bergen op Zoom; voor de drie afdelingen in Bergen op Zoom, Nieuw-Borgvliet, Halsteren en Huijbergen.

M. de Jong, Dinteloord; voor de afdelingen Dinteloord, Steenberg, Welberg en Nieuw-Vossemeer.

Jos. de Cock en René de Waal te Lamswaarde bedienden de twee districten in Zeeuwsch-Vlaanderen n.l. 1) de afdelingen Lamswaarde, Terhole, Kloosterzande, Axel, Sluiskil, Stoppeldijk en 2) de afdelingen Hulst, St. Jansteen, Koewacht, Clinge en Nieuw-Namen.

De opleiding van de districtsleiders vond plaats in de zgn. Beaufortcursus te Breda. Waren er aanvankelijk twee van deze cursussen n.l. te Breda en te Roosendaal, deze twee cursussen werden samengetrokken te Breda. De lesgevers waren: Directeur Fr. Maas, Aalmoezenier A. Mouwen, Rector A. Scheermakers en Broeder Crescentianus.

Verder hadden we de zgn. eerste Zondag-bijeenkomsten. Het afdelingskader kwam regelmatig bijeen op tweede Zondag van de maand onder leiding van de districtsleiders.

Afdelingen en ledental

We hadden 50 afdelingen toen onze J.W. werd opgeheven en het ledental was de 1200 ruim gepasseerd. De juiste cijfers zijn echter niet meer te geven, omdat het archief daarover niet meer aanwezig is.

Drie afdelingen waren we rijker geworden n.l. Axel, Huijbergen en Stoppeldijk. De stand van de afdelingen was als volgt:

Axel; Beek bij Breda; Bergen op Zoom; (Fort, Markt en H. Hart); Breda;

Clinge; Dinteloord; Dongen; Driesprong; Fijnaart; Gilze; Halsteren; Hoeven; Hulst; Huijbergen; Kloosterzande; Klundert; Koewacht; Kruisland; Lamswaarde; Langeweg; Leur; Nieuw-Borgvliet; Nieuw Namen; Nieuw-Vosmeer; Noordhoek; Oosterhout; Oosteind; Oudenbosch; Oud-Gastel; Princenhage; Rijen; Roosendaal (St. Jan, St. Ant., St. Corn., St. Jos.); Rucphen; Sprundel; Stampersgat; Standdaarbuiten; Steenberg; St. Willebrord; St. Jansteen; Stoppeldijk; Sluiskil; Terheijden; Terhole; Wagenberg; Welberg.

Vertegenwoordiging

Als diocesane J. W. waren we vertegenwoordigd in:

Nat. Verbond De Jonge Werkman; Bredase Diocesane Werkliedenbond; Diocesane Raad van Katholieke Actie; Dioc. Commissie voor kamp- en internaatswerk; Commissie massablad „Alarm”.

In vogelvlucht

Na het organisatorisch overzicht over de eerste helft van 1941, volgen hier in vogelvlucht de voornaamste gebeurtenissen en activiteiten over dezelfde periode.

* * *

De aandacht van onze J. W. was reeds gevestigd op de jonge arbeiders die gingen of moesten gaan werken in Duitsland en Frankrijk. Hun adressen werden doorgegeven aan de „Actie voor God”, die zorgde voor inlichtingenformulieren in de vreemde talen.

* * *

Gaande was een registratie-actie met als slot een jongerenavond. Hieraan was een wervingsactie verbonden met het oog op het jubilé van het Nat. Verbond De J. W.

* * *

Met het oog op de bezetting ging de Katholieke Actie onder de mannelijke jeugd haar werkzaamheden vergroten. Het ging met voorbedachte rade. Indien de jeugdbewegingen zouden worden opgegeven, zouden zij opgevangen worden in de Katholieke Actie, die een zuiver kerkelijke organisatie was en veiliger stond tegenover de bezettende macht.

*

In de maand Januari gingen de leden van de Diocesane Raad van Katholieke Actie op bezoek bij de parochiële comité's om het organisatorisch apparaat goed op te zetten en te vernieuwen. Onze vertegenwoordigers van de J. W. werkten mee in de voorste gelederen.

*

Voor de maanden Februari, Maart en April gaf de Katholieke Actie haar Mededelingen uit in de vorm van een drie-maanden-program voor Vastentijd en Pasen en nog andere activiteiten.

*

Voor Mei kwamen de mededelingen voor een Mei-actie voor de vrede. In en door Katholieke Actie waren we paraat om een schok op te vangen. Er dreigde gevaren voor onze jeugd-organisaties.

* * *

In Februari zetten we een serie cursussen in voor plaatselijke J. W. leiders. De cursussen werden districtsgewijze gegeven te Rijen, Breda, Roosendaal, Standdaarbuiten, Terheijden, St. Willebrord, Welberg en in Zeeuwsch-Vlaanderen.

* * *

23—24 Februari 1941. 10-jarig bestaan van het Nationaal Verbond De Jonge Werkman in Nederland.

In de afdelingen werd dit jubilé gevierd met een H. Mis met gezamenlijke H. Communie op Zondagmorgen 23 Februari en 's avonds feestavond met uitreiking van St. Jozeftegels.

Nationaal werd dit 2e lustrum gevierd op 23 Februari met een feestmiddag te Berg-en-Bosch in Bilthoven en een feestavond te Utrecht in de parochie Zuilen. Op Maandag 24 Februari vond de plechtige H. Mis plaats en daarna de verdere feestviering.

Jos. Veldman, die 10 jaar nationaal secretaris was, werd gehuldigd. Diocesaan Bestuur en Districtsleiders namen aan de jubilé-viering van het Nationaal Verbond deel.

Een feest met een ongelooflijk enthousiasme!

* * *

Eind Maart en begin April kringvergaderingen in elf kringen en op 19—20 April Dioc. Jaarvergadering te Seppe.

* * *

Beëindigd werden cursussen in lichamelijke opvoeding „Stoere Toekomst” te Breda en Roosendaal voor plaatselijke leiders.

* * *

11 Mei Dodenherdenking aan de Grebbeberg. Ook onze bond zond een deputatie.

* * *

De lentetocht hat plaats op 25 Mei. Aan deze wandeldag werd door vele J.W.-ers en J.W.-afdelingen deelgenomen.

* * *

Het Feest van de Arbeid werd aangekondigd als het jaarlijkse feest, waaraan dit jaar verbonden zou zijn een „jubilé-actie! — donder-actie!”, speciaal voor werving van jeugdige leden voor de vakbonden.

* * *

Op stapel stond het Zomersportfeest op Zondag 27 Juli....

DE OPHEFFING

Als de slimme kinderen van de duisternis zijn de Duitsers, de heidense nationaal-socialisten, ons land binnengevallen onder voorwendsel van bescherming. Op een even sluwe wijze hebben zij zich trachten meester te maken van de geest van ons volk. Meesterlijk camouflerend hebben zij stelselmatig de ene Katholieke vereniging of instelling na de andere opgeheven, ontbonden of vernietigd.

In 1941 tastten zij de jeugd- en sociale bewegingen aan. Eerst vielen de Katholieke Verkenner, toen Jonge Wacht en Kruisvaart.

Maar op 25 Juli 1941 vergrepen zij zich aan de Katholieke Arbeidersbeweging in Nederland. Fatale en tevens glorieuse datum in de geschiedenis van ons vaderland, in het katholieke leven van ons vaderland.

Fataal, omdat een bolwerk van Katholiek-sociale arbeid in Nederland in elkaar werd getrapt.

Glorieus, omdat toen de grote Katholieke arbeidersleiders openlijk hebben getuigd voor hun geloof en geweigerd hebben hun persoon in dienst te stellen van het nationaal-socialisme.

Glorieus, omdat toen bijna tweehonderd duizend katholiek-georganiseerde arbeiders, ouderen en jongeren dit stoere voorbeeld hebben gevolgd.

Glorieus vooral, omdat toen onze kerkelijke Overheid, onze geëerbiedigde Bisschoppen, zonder gevaar te vrezen dit katholieke verzet openlijk heeft geleid.

Ons Episcopaat heeft zich toen openbaar aan het hoofd gesteld van de eerste massale katholieke verzetsbeweging in ons land.

Met smart en met vreugde denken wij terug aan 25 Juli 1941 en aan Zondag 3 Augustus van dat jaar, toen dat droeve doch fiere herderlijke schrijven in onze kerken werd voorgelezen.

Hulde aan onze Bisschoppen, aan leiders en leden van onze Katholieke Arbeidersbeweging.

Onze Jonge Werkman, die ook een deel was van de Katholieke Arbeidersbeweging, werd eveneens op die datum opgeheven.

Wij herinneren ons hoe 's avonds van die bewuste Vrijdag het bericht ons in Breda bereikte. Hoe de voorzitter van de Bredase Werkliedenbond, recht gekomen van de opheffingszitting te Utrecht, ons bij Aalmoezenier v. d. Maden kwam inlichten en hoe hij de gestencilde antwoorden van Verbondsvoorzitter De Bruijn, Schutte en Kuijper bij zich had.

De leiding van de Bredase Bond, zowel van jong als van oud, nam haar maatregelen en 's anderendaags werden de verzetsplannen uitgevoerd.

In alle vroegte werden de officiële verklaringen gestencild op het Bondskantoor en toen de aangewezen contactcommissaris Ouwerling zich kwam aandienen, moest Directeur Maas in allerijl met de geheime stukken de vlucht nemen buiten het kantoor.

Na de koele ontvangst en de koude kennismaking met de handlanger van Woudenberg, werden, toen deze weer verdwenen was, de plannen uitgevoerd.

Ambtenaren, kantoorpersoneel, propagandisten en districtsleiders van de Werkliedenbond en de J. W. werden met de bevestigende stukken het bisdom ingestuurd om de bestuurders en leiders van plaatselijke afdelingen in te lichten. En het resultaat was als verwacht. Binnen enkele dagen rolden de lidmaatschapsbedankjes met honderden binnen. De zo moeizaam opgebouwde beweging werd, nu het ging om de christelijke beginselen, tot de grond toe afgebroken. Ook de Jonge Werkman.

Zondag 27 Juli 1941 zou te Seppe het diocesane zomerfeest plaats vinden waar 800 tot 1000 J.W.-ers verwacht werden. Werd de J.W. Vrijdag opgeheven, Zondag bleven de sportterreinen leeg, behoudens enkele vrienden uit naburige plaatsen die nieuwsgierig een kijkje namen of de opzet volmaakt gelukt zou zijn. Zij konden tevreden zijn.

Aldus de opheffing van het organisatorisch verband, doch de geest van de J.W. bleef leven. En die geest werd gevoerd door de overtuiging dat onze

eigen zelfstandige jonge arbeidersbeweging zou herrijzen, zoals ook ons vaderland zou herrijzen.

VAN ONDERDUIKING TOT BEVRIJDING

Bovengronds werk

Het opheffen van de Jonge Werkman betekende geenszins het wegnemen van de verantwoordelijkheid bij J.W.-ers en J.W.-leiders voor de arbeidersjeugd. Neen, het betekende dat het dragen van die verantwoordelijkheid moeilijker zou worden. Dit bewustzijn werd niet verloren, en zeker niet door onze diocesane directeuren. Het werd een zoeken naar de vorm waarin dit direct of indirect kon gebeuren. De wondere constellatie en opbouw van de Katholieke Actie in ons Bisdом bood een mogelijkheid, die zonder meer en enthousiast werd aangegrepen.

Bestond de Katholieke Actie Mannelijke Jeugd in ons Bisdом uit het samenstel van Kath. Jeugd- en Jeugdstandsorganisaties, op het eind van 1940 werd deze vorm formeel losgelaten en kon men lid of aangesloten lid zijn los van genoemde organisaties.

De Katholieke Actie was nu, als kerkelijke organisatie, het orgaan waarbinnen men min of meer beveiligd tijdens de bezetting kon werken. Binnen de Katholieke Actie kon gewerkt worden aan de godsdienstige-zedelijke en culturele verheffing ook van de arbeidersstand.

Was het eerste gevolg van het opheffen dat onze geestelijke leiders, onze directeuren als misdadigers van het bondskantoor werden gejaagd, zij richtten zich op 7 Augustus met circulaires tot hun vertrouwensmannen in de beweging. Zij dankten voor toegewijd en offerbereid werken in de beweging. Zij vroegen die dank te willen overbrengen aan alle vrienden. Maar speciaal vroegen zij onze medewerking aan het werk van de Katholieke Actie.

Hun verzoek was ons heilig en de oud-districtsleiders en -leiders, alsook talloze leden hebben zich sindsdien met hart en ziel gegeven aan het lekenapostolaat in de Katholieke Actie.

Dat onze geëerbiedigde Bisschop, alsook de Directeuren van Katholieke Actie, onze medewerking gaarne aanvaardden en op hoge prijs stelden, kan afgeleid worden uit het feit, dat vele van onze J.W.-ers propagandist werden in de parochie, vele van onze leiders parochiaal lekenleider en onze kring- en diocesane leiders in de kring- en diocesane leiding van de Katholieke Actie werden ingeschakeld.

Toen op Zondag 21 December 1941 Z.H. Exc. de Bisschop aan meer dan 1000 Katholieke Actie-propagandisten de Kerkelijke Zending verleende in de H. Sacramentskerk te Breda, ontmoetten honderden leden en leiders van de J. W. elkaar bij deze uitverkiezing.

Het zou te ver voeren om hier een verslag te geven over de Katholieke Actie onder de Mannelijke Jeugd tijdens de bezetting. Het is bekend, dat wij ons aandeel in het werk ruim geschonken hebben. Enkele lijnen mogen getrokken worden, waaruit onze deelname en stimulatie voldoende blijken.

Als gevolg van de bezettingsomstandigheden bleef het werk in de Katholieke Actie vrij algemeen, ingesteld op de parochie en op de jeugd zonder meer, zij

het met enige onderscheiding tussen rijpere en rijpende jeugd. Men aarzelde te specialiseren om het gevaar, dat de Katholieke Actie bij een jeugd- en maatschappelijke specialisatie voor een gecamoufleerde doorzetting voor de opheven jeugdbeweging zou worden aangezien en verboden. Heel verklaarbaar, vooral voor degene, die wist dat de Katholieke Actie niet aan het spiedend oog van de Gestapo was onttrokken. Zelfs de oud-aalmoezenier en werkers in de sociale- en jeugdbeweging bleven aan de controlerende zorgen van de Gestapo toevertrouwd.

In verband hiermede zij opgemerkt, dat Aalmoezenier v. d. Maden, juist voor de zendingsplechtigheid in December 1941 was vrijgekomen van een maand gevangenisstraf te Den Bosch voor mogelijk ondergronds werk in de sociale beweging.

Het algemeen werk in de Katholieke Actie, alhoewel zeer verdienstelijk en heilzaam, bevredigde ons J.W.-ers en J.W.-leiders maar ten dele.

In ons is nu eenmaal vlees en bloed geworden de overtuiging dat de beste apostelen onder de jonge arbeiders, de jonge arbeiders zelf zijn, m.a.w. dat ook voor het werk in de Katholieke Actie, dus in het lekenapostelaat een zelfstandige jonge arbeiders-groep met eigen vorming en actie noodzakelijk is. Vele oud-J.W.-leiders practiseerden dit dan gewoonweg en handhaafden hun J.W.-verband in de Katholieke Actie.

Bij de districts- en diocesane-leiders stelde zich deze kwestie als een probleem voor de oplossing waarvan zij gedurig door gevochten hebben in alle mogelijke en tot in de hoogste kringen van ons land.

Dit inzicht van noodzakelijkheid hebben zij met hand en tand verdedigd en dit werd nog gevoed door de herinnering aan de J. W., de zelfstandige Katholieke jonge arbeidersbeweging.

Maar door voor dit ene te vechten, werd het andere — het algemene, geconcentreerde en samenwerkende werk — niet verwaarloosd. Want er werd aan alle programma's van Katholieke Actie, aan de propagandistenvorming, aan vormingsweken, cursussen „Tot inleiding op het volle leven” en de parochiële acties van „Het leven roept” hard meegewerkt.

Ook werd met alle kracht meegewerkt aan de totstandkoming van de diocesane Kaderschool voor Katholieke Actie. Het grootste aantal deelnemers en kerels die deze tweejarige school met succes voleinden bestond uit jonge arbeiders, oud-J.W.-leiders. De cursus zelf was gemodelleerd naar de 3-jarige Beaufortcursus van de Jonger Werkman.

De propagandistenscholen in de districten tot vorming van het districtskader werd grotendeels mede bevolkt door oud-J.W.-leiders. Ook zijn verschillende van deze cursussen die twee jaar lang liepen, geleid door onze mannen.

Ditzelfde zou ook gezegd kunnen zijn van de parochiële propagandistencursussen, die wel samengesteld, doch niet meer massaal zijn gegeven.

Denkende aan de Kaderschool van de Katholieke Actie en de Beaufortcursus van de J. W. voor de districtsleiders, moet vermeld worden, dat de eerstgenoemde onder druk van de tweede geboren werd.

Toen onze J. W. werd opgeheven liepen er twee Beaufortcursussen, die na de opheffing nog ruim een half jaar gecombineerd hebben doorgelopen. Toen werd het te gevaarlijk en op Zondag 1 Maart 1942 werd feestelijk en plechtig afscheid genomen van onze leraren: Aalmoezenier Mouwen, Directeur Maas,

Rector Scheermaakers en Broeder Crescentianus in tegenwoordigheid van Aalmoezenier v. d. Maden en Pater S. Stokman O.F.M. In Mei van dat jaar ving de Kaderschool aan met ongeveer dezelfde leraren.

Ondergronds werk

Hadden we aanvankelijk de gedachte, dat de oorlog gauw afgelopen zou zijn, de feitelijkheid bewees anders. Werd enerzijds het werk ook in de Katholieke Actie moeilijker en gevaarvoller, anderzijds werd onze durf versterkt. Ook aan gevaar raakt men gewend.

Het is hier niet de plaats om over illegaal bevrijdingswerk te spreken, want dit werd niet specifiek in de Katholieke Actie gevoerd. Maar wij zouden niet graag de kerels tellen uit de Katholieke Actie, die in de illegaliteit hun man hebben gestaan en hun aandeel hebben gegeven.

Doch ons werk tegen deportatie en de gevolgen daarvan vooral op gebied van het godsdienstige - zedelijke leven, mag met een enkel woord in herinnering worden gebracht. Denk aan de actie voor de werkers in de vreemde, aan de pakketten, aan de vademecums, aan de pastoorsbrieven en biechtspiegels. Dank aan het werk van onze vrienden in de vreemde.

Over ondergronds werk sprekend, denken we hier voornamelijk aan de doorzetting van het gespecialiseerde werk van de Katholieke Actie. Want hoewel in het begin overwegend algemeen werk, groeide toch de drang naar specialisatie, naar apostolaat in het maatschappelijk leven. Langzaam aan groeide de zgn. werkgemeenschappen naar stand. En bij de bevrijding hadden de werkgemeenschappen al aardig de vorm gekregen van o.a. de Jonge Werkman, zelfs diocesaan.

Hieraan lagen bijzondere factoren ten grondslag, die als het specifieke ondergrondse J.W.-werk mogen worden gezien.

Als hoofdfactor blijft staan, die innige overtuiging bij alle oud-J.W.-leiders, dat een eigen jonge arbeidersbeweging als levensschool voor vorming en ontwikkeling, als hulpcentrale voor noden en in tekorten en voor alle jonge arbeiders optredend vertegenwoordigster voor de jonge arbeiders, onontbeerlijk is. Deze is nodig om de waardigheid van de jonge arbeider als mens weer tot zijn recht te laten komen en hem te leren fier zelfbewust-zijn en verantwoordelijkheid in het leven. Dat dus voorop.

Maar vervolgens, de herinnering aan de J.W. en aan de J.W.-directeuren, die de jonge arbeider hebben begrepen.

Op Dinsdag 2 Juni 1942 vierde Aalmoezenier v. d. Maden zijn zilveren priesterfeest. En het was pijnlijk voor ons hem niet als J. W. te kunnen huldigen voor het grote stuk priesterleven, dat hij daaraan als diocesaan Directeur had gegeven. In de kring van districtsleiders kwam men daarom tot het besluit aan Aalmoezenier v. d. Maden een album aan te bieden, dat nog niet klaar zou zijn. En wel om de volgende redenen. Ten eerste, het moest een J.W.-album worden, waarin de diocenaane beweging zou weerspiegeld zijn. Ten tweede, het moest klaar worden gemaakt met behulp van alle oud-J.W.-ers uit het bisdom om de gedachten aan de J.W. levend te houden.

Ten derde, het moest een belofte van trouw uitdrukken aan de eigen Katholieke jonge arbeidersbeweging, die door ons toedoen zou herrijzen.

Dit zou de beste dank en hulde zijn.

Aldus is geschied en het heeft danig meegeholpen aan de wederopbouw van de J.W. in betere vorm.

Als derde factor in de geschiedenis van het ondergrondse werk moet genoemd worden, het contact dat bewaard is gebleven tussen de nationale voormannen in de J.W., tussen priesters en leken. Het schriftelijk contact kan in deze nog buiten beschouwing gelaten worden, voor zover we elkaar nationaal op de hoogte hielden met de gang van zaken. Alle diocesane leiders werkten op eigen wijze in de omstandigheden waaronder zij leefden. Dat wij in ons bisdom, vanwege de Katholieke Actie, in vrij gunstige omstandigheden leefden moet worden vermeld.

De contactbijeenkomsten, die we als nationale leiders van de J. W. hebben gehad, zijn van bijzondere betekenis geweest. Om ze allemaal met datum, naam en plaats te vermelden is overbodig. We kunnen volstaan met te zeggen dat wij bijeenkwamen voor vergaderingen, dagbijeenkomsten en weekends te Den Bosch, te Nijmegen, te Utrecht, te Eindhoven en te Maastricht. En dat verschillende keren. Het gezelschap bestond gewoonlijk uit de Directeuren v. d. Bergh, v. d. Maden, Klaassen, Roumen, Pater Colsen, Rector Jansen en een enkele keer met pater Stokman en prof. Cornelissen. De leiders waren: Jos Veldman, Nico Schuurmans, Dré de Wolf, Toon van Loon, Theo van Steen, Dolf Kuipers, Jan Dubach, Huub de la Brassine en Jan Mertens. Dat deze bijeenkomsten stonden in het teken van „De J.W. sterft nooit”, laat zich verklaren. In zoverre waren we het steeds met elkaar eens. Doch wanneer we bespraken het hoe van de J. W. na de oorlog, was er nog al eens verschil van mening en werd er danig met de vuist op tafel geslagen.

De meest belangrijke bijeenkomst moet wel beschouwd worden die van Zaterdag 13 en Zondag 14 Maart 1943 in Maastricht. Niet omdat we daar, toen we vooraf onze boterham opaten in een café, gewaarschuwd werden door een ober, oud-lid van de beweging, voor de luister-spionnage van de Gestapo in dat café. We spraken blijkbaar te luid over onze zaken. Neen, maar omdat we daar in Maastricht spijkers met koppen geslagen hebben. Katholieke Jonge Arbeidersbeweging over héél Nederland! was het besluit en daarom contact met de St. Jozefgezellen. En het tweede besluit: aansluiting bij de wereld-K.A.J. en daarom contact met België! Dat we daar zo plotseling dachten aan de K.A.J. in België is deels de schuld van onze vriend Piet Nieuwlaat, die als oud-districtsleider van de J. W. in Esschen wonend, ons in Breda enthousiast inlichtte over de K.A.J. in België, die niet opgeheven was en ontzaglijk werkte. De vergadering in Maastricht gaf ons, Dré de Wolf en Jan Mertens, een concrete opdracht. Jullie in Breda wonen dicht bij de Belgische grens en moeten dit clandestien maar in orde maken. Volledige volmachten.

Nu kwam het internationale ondergrondse werk: Piet Nieuwlaat werd erbij gehaald; de plannen gingen naar Brussel; op een andere afspraak werd gewacht. Bericht uit Brussel: de broedergroeten en van harte welkom; komen jullie maar naar Antwerpen, het is voor jullie minder gevaarlijk om in België te komen dan voor ons om in Nederland te geraken.

Op Vrijdagavond 12 November 1943 — een donkere regenachtige dag — vertrokken we gedrieën, na de goedkeuring van Aalmoezenier Mouwen, naar de grens nabij Esschen. En laat in de avond zaten wij in de huiselijke haard bij onze tochtgenoot Piet Nieuwlaat Belgische shag te roken.

In de donkere vroege morgen van Zaterdag bolden we met de trein naar Antwerpen. In het gebouw van Sociale Werken aan de Nationalestraat begroetten ons Jef Deschuijffeleer en Pater Willem van de Nieuwenhuis, die inmiddels door een V-1-bom is gesneuveld.

We reikten elkaar de hand, we brachten wederkerig de broedergroet en we rookten uit een gemeenschappelijke doos.

De stukken ter bespreking lagen netjes getikt ter tafel en vooraf stelde Jef ons de vragen om te weten of wij in Nederland de ware K.A.J. wilden.

— Jullie verbinding met de beweging van volwassenen is stevig, doch jullie wensen zelfstandig te zijn, zonder patronage of voorgedij?

— Natuurlijk!

— Houdt ge vast aan de verplichte aansluiting van jullie leden bij de syndicaten?

— Wezenlijk niet, doch wij wensen een sterke drang uit te oefenen, wanneer onze leden een zekere leeftijd bereikt hebben. 19—20 of 21 jaar.

— Wenst ge te zijn van Katholieke Actie, zo, dat de K.A.J. het aangewezen orgaan is van deelname aan het Hiërarchisch-apostolaat onder de jonge arbeiders?

— Dat willen we ja, doch er is verschil van opvatting over Katholieke Actie in de verschillende bisdommen bij ons.

— Awel, natuurlijk, Ge moet U aanpassen bij de toestanden in Uw land. Ge moet natuurlijk een Nederlandse K.A.J. zijn. Awel zulle, dan zijn we accord! En op dat tijdstip — 13 November 1943 — lag de aansluiting bij de wereld-K.A.J.

De hele dag hebben we verder nog geboomd en 's avonds zijn we enthousiast over de K.A.J. en gesterkt in onze plannen naar Esschen gegaan, om Zondags weer over de grens te wippen, naar Nederland om de J. W. te doen herrijzen als K.A.J.

Na deze tocht hebben we op verschillende bijeenkomsten in de top verslag uitgebracht en doorgevochten voor de ene Katholieke Jonge Arbeidersbeweging in Nederland.

In eigen kring was daarover geen verschil van mening meer, zodat we na de bevrijding zijn gestart met de K.A.J.

In andere kringen hadden we van begin af aan niet zoveel succes.

En juist de tegenkanting die we gedurig ondervonden, mag als een factor worden beschouwd voor de herrijzing van de zelfstandige Katholieke Arbeiders Jeugdbeweging.

Heel de bezettingstijd door hebben we contact en samenspraak gehouden met de diocesane en nationale leiders van onze andere Katholieke Jeugd- en Jeugdstandsorganisaties. Waarom, we weten het niet, maar als leiders uit het Bredase waren we overal bij, zaten we voortdurend met onze neuzen bij het vuur. We hebben ons wel eens afgevraagd waaraan we dit verdiend hadden. De contacten interstands lagen gewoonlijk op studiedagen, die genoemd werden studiedagen voor Katholieke Actie-werkgemeenschappen. We ontmoetten dan elkaar als leiders uit onze opgeheven jeugdorganisaties.

Zo regelmatig en stabiel was dit contact, dat de traditie van gemeenschappelijke jaarprograms gewoon is blijven doorlopen.

Werden we opgeheven toen het jaarprogram over „De Arbeid” ten einde liep,

voor 1941-'42 hadden we „Betere Gemeenschap”, 1942-'43 „Persoonlijkheidsvorming”, 1943-'44 het „Plichtenprogram”, terwijl de studiedagen voor het „Saamhorigheidsprogram” in Augustus 1944 nog gehouden zijn.

Het was op en na zulke studiedagen dat de meningen botsten en dat de strijd voor de herrijzing van de eigen Katholieke Arbeiders Jeugdbeweging gevoerd werd.

Op de laatste studiedagen voor de bevrijding werden de studie-genoten voorgelicht door inleidingen over: ten 1e noodzakelijkheid van zelfstandige jeugdstandsorganisaties en ten 2e de eenheid in een jongerenbeweging.

Uit dit factorenrelaas is wel af te leiden dat om de terugkomst van de Jonge Werkman, die vorm kreeg in de K.A.J., gevochten is. Doch strijd houdt mobiel en levend en zo kon de herinnering aan wat vroeger was, niet vervagen.

De geest bleef fit van in de top van onze diocesane leiding via onze kring- en plaatselijke leiders tot in de parochies. Er bestond geen uitgesproken organisatorisch verband tijdens de bezetting om via clandestiene J.W.-samenkomsten te werken, doch de geest werd gespuid overal en op alle contactpunten.

Eén contact-punt mag in dit verband genoemd worden om te danken hen die het leeuwenaandeel leverden.

We denken aan Toon van Loon z.g., aan Aalmoezenier van der Maden, Aalmoezenier Mouwen en Dré de Wolf en aan Aalmoezenier Maas en Jan Mertens.

Vanwaar kwam het wonderlijke contact, dat drie achtereenvolgende J. W.-secretarissen — Dré, Toon en Jan — samenbracht en samenbond?

In het huis van Toon van Loon te Breda — P.C. Hooftstraat 12 — kwamen zij gedriën gedurig bij elkaar om verslag uit te brengen, om plannen te bespreken, om mogelijkheden te bekijken en om elkaar warm en moedig te houden. Vandaar uit werd om raad en leiding gegaan bij de oud-aalmoezeniers met name bij Aalmoezenier Mouwen.

Alzo werd ondergronds gewerkt tot aan de bevrijding, die gekomen is anders dan we ons hadden voorgesteld, en tot aan de heroprichting, die zich anders ontwikkelde dan wij die ons hadden gedacht.

Toon van Loon heeft een bevrijding en de herrijzing niet meer mogen beleven. Hij ontviel ons door een tragisch ongeluk op 6 Mei 1944. Hij liet achter zijn goede vrouw en zijn drie lieve kinderen. Hij liet ook achter zijn vrienden met wie hij werkte en de plannen besprak voor een katholieke arbeidersbeweging en katholieke arbeidersjeugdbeweging voor na de bevrijding.

Nu is hij de voorspreker bij Onze Lieve Heer.

Hij moge rusten in vrede.

Toen de bevrijding kwam

Het is van belang nog even na te gaan hoe de verhoudingen lagen in de Katholieke Actie voor de Mannelijke Jeugd in ons diocees toen de bevrijding kwam. Want mede vanuit deze verhoudingen is onze Katholieke Arbeiders Jeugd, onze K.A.J. heropgericht.

Het intensieve Katholieke Actiewerk onder de mannelijke jeugd maakte als vanzelf specialisatie noodzakelijk. Dit werd nog bevorderd door de verschillende jeugdleiders, die in de Katholieke Actie waren ondergebracht. Van de jongere

jeugd waren dit de Jonge Wacht- en Verkennersleiders; van de oudere jeugd waren dit de leiders van Jonge Werkman, Jonge Boeren, Jonge Middenstand, Jong Studenten en Jonge Werkgevers. Onder de jongere jeugd werd gewerkt met werkgroepen en onder de oudere jeugd met werkgemeenschappen naar stand.

Voor de werkgemeenschappen — waarop we wat verder ingaan — golden de nog steeds doorlopende jaarprogramma's van de opgeheven jeugdbewegingen.

In Juli 1943, bij het begin van het jaarprogramma 1943—1944 „Persoonlijkheidsvorming”, werd het werk van de werkgemeenschappen geperfectioneerd. De werkwijze werd aangegeven en iedere maand nadien verscheen een bundel samengesteld werkmateriaal, welke aan de werkgemeenschappen werd verstrekt. Er ontbrak nog maar een diocesane binding voor elke tak van werkgemeenschappen, een diocesane leider voor elk van deze takken en een eigen districtswerking. Maar ook deze kwam en wel het jaar daarop.

Op Zondag 25 Juli 1944 had de feestelijke sluiting plaats van de 2-jarige diocesane Kaderschool voor Katholieke Actie. Op deze plechtige bijeenkomst was tegenwoordig Zijne Hoogwaardige Excellentie Mgr. Hopmans, onze geëerbiedigde Bisschop. Bij deze gelegenheid verleende Monseigneur de kerkelijke zending tot Katholieke Actie aan de diocesane- en districtsleiders van Katholieke Actie, werkgemeenschappen en werkgroepen. Tevens benoemde Monseigneur de diocesane- en districtsleiders van Katholieke Actie en Directeur Van Campen, de diocesane directeur, benoemde de diocesane leiders voor de werkgemeenschappen en werkgroepen.

Jan Mertens werd bij die gelegenheid benoemd tot Diocesane Lekenleider van Katholieke Actie onder de Mannelijke Jeugd; Dré de Wolf tot Diocesane Leider voor de werkgemeenschappen van jonge arbeiders.

De diocesane leiding zag er nu als volgt uit. **Katholieke Actie Mannelijke Jeugd** (Algemeen): Z.E. Heer Jos van Campen, Diocesaan Directeur; Jan Mertens, Diocesaan Lekenleider; Jos Rouleau, Diocesaan Secretaris. Daaronder de districtsleiders.

Katholieke Actie Mannelijke Jeugd (Gespecialiseerd):

Werkgemeenschappen:

Z.E. Heer P. Asselbergs, Diocesaan Directeur; Dré de Wolf, Diocesaan Leider voor jonge arbeiders; Jan van Lisdonk, Diocesaan Leider voor jonge middenstand; Piet Evers, Diocesaan leider voor jonge boeren; J. v. d. Pluym en Ant. Onrust, Diocesane leiders voor jonge studenten; Ad. van Boxtel, Diocesaan Contactman voor jonge werkgevers. Daaronder de districtsleiders.

Werkgroepen:

Z.E. Heer J. Klep, Diocesaan Directeur; Jos Rouleau, diocesaan leider voor de jongere jeugd. Daaronder de districtsleiders.

Dit betrof dus de diocesane leiding van de gehele Katholieke Actie onder de Mannelijke Jeugd (van 12—17 en van 17—30 jaar) in ons diocees.

Voor ons doel volgen we weer de werkgemeenschappen voor jonge arbeiders. Er werd van meet af aan flink aangepakt. Dré zette er vaart achter. Georganiseerd werden twee centrale bijeenkomsten voor plaatselijke leiders van werkgemeenschappen, waarop de te volgen weg zou worden besproken en uitgestippeld.

De eerste had reeds plaats op Zondag 23 Juli 1944 in de K.A.-Centrale te Ginneken. Deze gold voor de Werkgemeenschappen te Breda en verdere omgeving. De tweede had plaats op Zondag 30 Juli te Roosendaal voor de werkgemeenschappen te Roosendaal en verdere omgeving.

Op deze bijeenkomsten werden de volgende kringen (districten) geformeerd en de kringleiders benoemd.

Kring Breda: Parochies van Breda, Beek en Zundert met de kringleiders G. Hulskamer, Breda en P. Meeuwissen, Wagenberg.

Kring Wagenberg: Wagenberg, Terheijden, Langeweg, Stuivezand en Den Hout met de kringleiders Jo Rijpert en G. de Jong te Breda.

Kring Dongen: Dongen, Oosteind, Rijen en Oosterhout met de kringleiders H. Broeders en J. Schoormans te Dongen.

Kring Standdaarbuiten: Oudenbosch, Standdaarbuiten, Noordhoek, Fijnaart en Klundert met de kringleiders C. v. Oosterhout, Oudenbosch en P. Nagtzaam, Fijnaart.

Kring Roosendaal: Parochies van Roosendaal, Oud-Gastel en Hoeven met de kringleiders M. Heeren, Roosendaal en M. Braspenning, Hoeven.

Kring Bergen op Zoom: Parochies van Bergen op Zoom en Halsteren met de kringleiders Nol de Bruijn, Bergen op Zoom en P. v. d. Watering, Halsteren.

Kring Steenbergen: Steenbergen, Welberg, Dinteloord en Nieuw-Vosmeer met de kringleiders M. Schillemans, Dinteloord en C. Verbeek, Steenbergen.

Kring Ossendrecht: Parochies oader Bergen op Zoom met kringleider B. Bolders, Ossendrecht.

Kring Gilze: Gilze, Alphen en Baarle Nassau, nog zonder kringleider.
Zeeuwsch Vlaanderen was niet te bereiken.

Begin September 1944 verscheen gestencild een leidergids met de naam „De Brug„. Deze naam drukte uitgesproken in het voorwoord de bedoeling uit om met de werkgemeenschappen de vooroorlogse tijd te overbruggen met de naoorlogse. De K.A.J. werd voorbereid.

„De Brug” kwam in de werkgemeenschappen toen Dolle Dinsdag ons veraste. De duisers trokken terug, we hoorden het geschut van de geallieerden, maar ons geduld werd op de proef gesteld.

Toen kwam, eind October, de bevrijding....

DE HEROPRICHTING

De bevrijding

De bevrijdingsstemming was er toen de B.B.C. — de Engelse zender — in de nacht van 4 op 5 September 1944 had medegedeeld, dat een der legerspitsen Breda bereikt had. Deze stemming laaide op toen op Dinsdag, 5 September, de Duitsers met hun gammele materiaal op terugtocht sloegen. Maar dit was de bevrijding nog niet. De geallieerde opmars bleef steken in Noord-België.

Op Zondag 18 September stootte een legerspits door via Valkenswaard, Eindhoven, Veghel, Nijmegen naar Arnhem. En we zagen op deze Zondag en de dagen daaropvolgend het luchtlandingsleger, de duizenden transport- en zweefvliegtuigen voor de slag om Arnhem. We dansten om de verlossing, maar nog kwam de bevrijding niet.

Het werd eind October alvorens ons diocees werd gezuiverd van de bezetters. Tegen het einde van October kwamen de geallieerden langs alle kanten doorbreken. De Engelsen kwamen via Tilburg naar Dongen; de Polen kwamen via Baarle Nassau en Wernhout naar Alphen en Zundert, naar Chaam en Rijsbergen, naar Gilze-Rijen en Breda en omstreken; de Engelsen kwamen via Esschen en omgeving naar Nispen, Wouw, Roosendaal, Rucphen en verderop; de Canadezen kwamen via Putte, Ossendrecht, Hoogerheide, Woensdrecht naar Bergen op Zoom, na hevige strijd bij de Kreekkrakdam; de Polen hadden reeds eerder Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen bevrijd; de Canadezen namen meter voor meter West-Zeeuwsch-Vlaanderen aan de mond van de Schelde.

De bevrijding kwam.... daarover zouden hoofdstukken te schrijven zijn. We moeten terugkeren tot ons onderwerp.

Op het moment van de bevrijding waren Rector Fr. Maas en Jan Mertens, resp. de ex-diocesane directeur en de ex-diocesane secretaris van de Jonge Werkman in Dongen. Dongen werd bevrijd op Maandag 30 October 1944. Op Zondag 5 November, toen het hen mogelijk was met een Rode Kruis-opdracht Dongen te verlaten, togen zij naar Breda om aldaar contact op te nemen met de diocesane vrienden om alzo een begin te maken met de heroprichting van de Jonge Werkman.

Rector Maas ging naar Z. H. Exc. Mgr. Hopmans om te vragen of met de heroprichting van de Jonge Werkman als zelfstandige jeugdstandsorganisatie, zoals voor de opheffing, mocht worden begonnen. Monseigneur gaf ten antwoord, dat diende te worden heropgericht wat vanwege de bezetting was opgeheven.

Jan Mertens poogde inmiddels contact te krijgen met de voorzitter van de Diocesane Werkliedenbond, wat hem toen niet gelukte. Hij besprak met Directeur Van Campen, de diocesane Directeur van Katholieke Actie, de gewijzigde situatie en verkreeg volledige vrijheid om zich te wijden aan de Jonge Werkman en de Katholieke Arbeidersbeweging.

Rector Maas en Jan Mertens hadden overigens deze dag nog nodig om bij de militaire autoriteiten — Militair Gezag en Civil Affaire Office — de nodige papieren te verkrijgen voor bewegingsvrijheid in het hele diocees Breda. Na drie dagen gelukte hen dit.

Voor de week van 5—12 November verscheen in Dongen voor de Jonge Werkman aldaar de eerste weekagenda op oranje papier als bevrijdingsteken.

Na enkele dagen had Jan Mertens contact met Aalmoezenier Mouwen en Dré de Wolf en de groep bestuurders van vak- en standsorganisaties in het Bredase diocees. Met deze groep — die wekelijks in Breda samenkwam — werd nadien het bisdom ingetrokken en doorkruist voor de heroprichting van werkliedenverenigingen, vakafdelingen en afdelingen van de Jonge Werkman.

Op Zaterdag 25 November had te Breda de eerste vergadering plaats met oud-dioceesaan bestuursleden en districtleiders. Aanwezig waren: Rector Maas, G. Poncin, Dré de Wolf, Jan Berkers, Jan Schoormans, Lou Magielse, C. v. d. Hout, Nol van Loon, H. Broeders, P. Meeuwissen, Karel Koekoek, Jo Rijpert en Jan Mertens.

De vrienden werden ingelicht over de gang van zaken en de te volgen weg werd uitgestippeld.

Met een eerste circulaire, die via de districtsleiders werd bezorgd in de heropgerichte afdelingen en de K. A.-werkgemeenschappen van jonge arbeiders, werd officieel contact opgenomen vanuit het dioceesaan verband met de afdelingen. Gepubliceerd werden de belangrijkste mededelingen en richtlijnen, o.a. over de wederopbouw van de Katholieke Arbeidersbeweging, het blad „Herstel”, de verhouding tot Katholieke Actie en omzetting van de werkgemeenschappen, de nieuwe naam K.A.J., de contributie en het contact met de districtsleiders en het actie-werk.

Tevens werd in die eerste circulaire, gedateerd 27 November 1944, medege-deeld, dat contact was gelegd met de diocesane leiding van de Bossche Jonge Werkman en met Nico Schuurmans, de verbondsondervoorzitter. Met het „R.K. Werkliedenverbond in bevrijd gebied” was tevens gesticht het „Nationaal Verbond de Jonge Werkman in bevrijd gebied.”

Voorts werd er in vermeld, dat Aalmoezenier Mouwen, die door Monseigneur was benoemd tot Aalmoezenier van de Arbeid, tevens was belast met het diocesane directeurschap van de Jonge Werkman. Rector Maas was immers rector bij de Catechisten in Dongen en kon daarbij bezwaarlijk dioce-saan directeur van de J. W. zijn. Zoals vroeger bleef het directorium van de J. W. bij de Aalmoezenier van de Arbeid.

De tweede bijeenkomst met dioceesaan bestuursleden en districtsleiders had plaats op Zaterdag 17 December te Breda. Wederom waren de meeste vrienden present. Geregeld werden de verdere heroprichtingswerkzaamheden. Besproken werd de uitgave van een manifest van de K.A.J. over heel bevrijd gebied, de uitgave van een leidersgids, de districtsindeling en het verdere werkplan.

Medegedeeld werd, dat Dré de Wolt en Jan Mertens op 13 December te Oudenbosch internationaal contact hadden met een Engelse militair, een leider uit Birmingham van de Young Catholiek Works (Y.C.W. oftewel K.A.J.) Half Januari 1945 verschenen in duizenden exemplaren de K.A.J.-manifesten met hun rood-wit-blauwe banden. Tevens verscheen nummer één van de K.A.J.-Gids voor de afdelingsleiders. Dit alles werd met een begeleidende circulaire bezorgd in de afdelingen.

De diocesane bestuursleden en districtsleiders, die voor de derde maal samen kwamen te Breda op Zondag 14 Januari 1945, toen voor het eerst in het bondskantoor, namen dit alles mee.

Jan Mertens toog na 14 dagen, 29 Januari, naar Zeeuws Vlaanderen om daar het eerste contact te leggen.

Op 14 Januari 1945 werd Jan Mertens door het bondsbestuur van de K.A.B. benoemd tot bestuurder. Hij bleef diocesaan secretaris van de K.A.J., maar hij kreeg hulp van Rinus Braspenning, die inmiddels in tijdelijke dienst bij de K.A.J. was gekomen, sinds half December 1944.

In Februari niet, maar in Maart, April en zo vervolgens had iedere eerste of tweede Zondag van de maand een districtsleidersvergadering plaats te Breda. De oude traditie was hersteld al was het een tasten en zoeken en een vechten tegen de beginmoeilijkheden.

Het moeilijke begin.

Zo in een verslag lijkt het, dat het allemaal vlot liep. Maar groot, enorm groot waren aanvankelijk de moeilijkheden.

Ons bisdom kende drie zones: het directe frontgebied, het spergebied en het vrije gebied. Het strijdende gedeelte van de bevrijdende legers zat hier maandenlang opgeperst. Duizenden soldaten wachtten op het doorstootsein; eindeloze rijen tanks en gevechtswagens rolden op en neer; ontelbare vrachtcouloons reden af en aan; langs kilometers lange wegen werden munitievoorraden open en bloot opgestapeld. Men moet het gezien en meegemaakt hebben om het te kunnen begrijpen. En dan door alles heen het dagenlange dreunen van kanonnen en artilleriegeschut met nachten van vuurwerk van het steeds opflikkerend oorlogsvuur. De voedselpositie was gebrekkiger dan ooit tevoren; geen licht, geen stook, geen gebouwen; overal puin en scherven; geen vervoersgelegenheid. Met fietsen op volle banden moest het gebied worden bewerkt. Eind December kwamen daar nog bij akelig-angstige vliegende bommen, die afgeschoten werden op de haven van Antwerpen en de Schelde. Eenieder leefde in voortdurend levensgevaar.

Het was onder deze omstandigheden dat de bestuurders van de Katholieke Arbeidersbeweging en de leiders van de K.A.J. het bisdom doorkruisten om de beweging van oud en jong in de plaatsen op te richten, om steun en leiding te geven. Ook de districtsleiders van de K.A.J. kwamen onder deze omstandigheden in de afdelingen van hun district en naar de diocesane bijeenkomsten. Via al deze werkzame mannen werd Herstel, de K.A.J.-Gids en

de manifesten verspreid, de circulaires verzonden en de post bezorgd. Er waren geen andere communicatie-middelen.

Voorts dunde de vaderlandsliefde de rijen van leiders. Er werden stoottroepen en oorlogsvrijwilligers gevraagd en tal van leiders meldden zich, ook districtsleiders.

Maar in het leger groeide de K.A.J.-werking, waarop de militaire diensten in de afdelingen aansloten.

In de afdelingen werd gewerkt met de primitiefste middelen. Men kwam bijeen in ruïnes van gebouwen, in barakken en keten, op zolders en in hutten. De regelmaat, de vaste lijn, ontbrak nog volkomen. De K.A.J.-Gids kwam in Januari, maar was eind Februari pas in de afdelingen. Het Februari-Maart-nummer kwam in-een uit; het April Mei-nummer idem. Toen ging de redactie over en daartussen kwam in Mei de gehele bevrijding van ons land. Het bevrijdingsnummer gold voor Juni-Juli. Toen moest de regelmaat worden gebroken door de Stichting van de K.A.J. in Nederland. Nog eenmaal verscheen dan een September-October-nummer, om daarna de K.A.J.-Gids te zien opgaan in de Leidersgids voor de Nederlandse Katholieke Jongerenbeweging.

Een ledenblad kon niet verschijnen. Geen geld, geen papier! Eerst bood „Herstel” gastvrijheid, maar dit voldeed niet voldoende. Er verscheen 1 plaatselijke bladen o.a. De Lichtkogel, de Voltreffer, de Stormklok e.a. Gestencild en gedrukt. In November verscheen het eerste nummer van het landelijke ledenblad „De Kajotter”.

Het districtsleiderscorps wijzigde zich voortdurend. Het was op korte tijd een komen en gaan. Leiders, die in militaire dienst waren gegaan moesten worden vervangen. Oude en getrouwde leiders namen afscheid en moesten opgevolgd worden door nieuwe en jonge.

Op de districtsleidersvergadering van Zondag 10 Juni werd afscheid genomen van Dré de Wolf, Karel Koekkoek, Lou Magielse, Kees van den Hout, Jan Schoormans, Frans Elst, Gerrit Ribbens, Jo Rijpert, Gerard Poncin en Nol de Bruijn.

De gekomen en komende nieuwe districtsleiders moesten worden ingewerkt. Zij kwamen nieuw in een voor hen nieuwe beweging. Aalmoezenier Mouwen zag wat af met zijn districtsleiderscorps, dat gevormd was uit nog ongevormde leiders met critiek op alles. Maar zij allen bedoelden het goed. Er was enthousiasme en werklust om de mede-jonge arbeiders te winnen en te helpen. Er was geestdrift om een eigen Katholieke Jonge Arbeidersbeweging op te bouwen.

Het materiaal van de Belgische K.A.J., dat in ruime mate naar Nederland en in ons diocees kwam, was een steun bij het moeilijke begin van onze K.A.J.

Op laatstgenoemde districtsleidersvergadering werd door de diocesane Aalmoezenier benoemd tot gesalarieerd leider in dienst van de diocesane K.A.J. Marinus Braspenning uit Hoeven. Zijn eerste dienstverband was van tijdelijke aard geweest. Hij werd nu secretaris-penningmeester. Jan Mertens zou tot aan de jaarvergadering het diocesane voorzitterschap op zich nemen, op-

dat alsdan een nieuwe diocesane voorzitter, alsook een diocesaan bestuur, normaal zou kunnen worden gekozen.

De diocesane leiding bestond dus uit:

Aalmoezenier A. Mouwen, diocesaan directeur;

Jan Mertens, diocesaan voorzitter;

M. Braspenning, diocesaan secr.-penningmeester.

De diocesane leiding werd bijgestaan door het districtsleiderscorps.

K. A. J. in bevrijd gebied.

Toen op 24 November 1944 te Tilburg het R.K. Werkliedenverbond in bevrijd gebied werd opgericht, werd tevens opgericht het Verbond De Jonge Werkman oftewel de K.A.J. in bevrijd gebied. Op deze bestuurdersbijeenkomst van de katholieke arbeidersbeweging waren tevens aanwezig, naast de diocesane directeuren, Nico Schuurmans van het Nationaal Verbond, Jan Dubach, de secretaris van de Jonge Werkman in het Bossche diocees en Jan Mertens, de secretaris, in het Bredase diocees.

Na 24 November kwamen deze oud-J.W.-leiders praktisch iedere Vrijdag te Tilburg bijeen om de heroprichting van de J. W. (K.A.J.) te bespreken en te regelen.

De dagelijkse leiding van de K.A.J. in bevrijd gebied werd gevormd door:

Rector G. Klaassen, directeur;

Nico Schuurmans, voorzitter;

Jan Dubach, secretaris Bossche K.A.J.;

Jan Mertens, secretaris Bredase K.A.J.

Bij de vele opbouwmoeilijkheden had deze leiding vooral te kampen met gebrek aan geld. In het Bredase lenigde Z.H.Exc. de Bisschop deze nood belangrijk door een gift van 1000 gulden. In het Bossche kwam het Bisdom ook belangrijk tegemoet aan de financiële nood. Met een dankbaar hart zij hiervan melding gemaakt. Op Zondag 29 April 1945 had te Tilburg een bijeenkomst plaats met alle kring- (districts- en gewest) leiders van de K.A.J. in bevrijd gebied, benevens de dagelijkse besturen van de grote afdelingen.

Rector Klaassen hield een kort inleidingswoord. Nico Schuurmans, die de leiding had van de vergadering, besprak de financiën (gangmakers-actie) en de inrichting van de Nationale K.A.J. Jan Dubach behandelde acties en organisatorische punten en Jan Mertens deed verslag van de Belgische K.A.J. naar aanleiding van bezochte studiedagen.

Nadien werd begonnen met de gangmakersactie en werd een verkoopcentrale ingericht, terwijl de organisatorische punten in de diocesen werden uitgewerkt. Allemaal zo goed en zo kwaad als dat ging. De K.A.J. werd steeds verder uitgebouwd en verstevigd. De K.A.J. richtte zich op als zelfstandige jeugdstandsorganisatie verbonden met de organisatie der volwassenen. Dit getuigde van innerlijke kracht en overtuiging. De jonge arbeiders-leiders trokken zich niets aan van de eenheidsstrevingen, die ook en soms fel merkbaar waren op het gebied van de jeugdbeweging. Zij wisten zich met behulp van Onze Lieve

Heer de beste apostelen onder de jonge arbeiders om deze te winnen en te behouden voor Christus.

Internationaal Contact.

Reeds in het begin van 1945 werd het wenselijk geoordeeld om hernieuwd contact op te nemen met de leiding van de Belgische K.A.J. Dré de Wolf wist via zijn broer die in België studeerde inlichtingen en een uitnodiging voor een bezoek in Brussel te bekomen. In de week voor Pasen 1945 trok Dré op de fiets naar België. Hij kreeg contact met Z.E.H. Kanunnik Cardijn en de leiders van de landsbond der K.A.J. Hij kwam terug met veel enthousiasme — materiaal en een uitnodiging voor Nederlandse leiders voor de K.A.J.-studiedagen in Melle (bij Gent) van 2—7 April.

En die eerste nationale studiedagen der Belgische K.A.J. werden bezocht door een afvaardiging van de Nederlandse K.A.J. Jan Mertens en Geert Simons vormden de Nederlandse deputatie. Andere leiders konden geen grenspassen krijgen.

Deze Belgische studiedagen werden ook bezocht door een Canadese Aalmoezenier en door Poolse jonge arbeiders. Jan Mertens sprak er namens de Nederlandse K.A.J.

Het onderwerp van deze studiedagen was: „Naar een volledige en ware revolutie!” over het probleem van de massa.!

Na dit contact voorzag de Belgische K.A.J. ons volledig van materiaal, zodat we een verkoop-centrale konden opzetten van K.A.J.-uitgaven: boeken, brochures, gidsen, speldjes e.d.

Begin Augustus 1945 bereikte Dré de Wolf een uitnodiging van Kanunnik Cardijn om met een Nederlandse deputatie deel te nemen aan: 1e) het nationale Studiecongres op 25 Aug.; 2e) de Jubeldag van het 20-jarig bestaan op 26 Augustus en 3e) de Internationale Studiedagen op 27 en 28 Augustus te Brussel. Hier zou voltrokken worden de aansluiting bij de Wereld-K.A.J., waarvoor de Nederlandse K.A.J. zich inmiddels uitgesproken had.

Aan deze internationale contactbijeenkomsten werd deelgenomen door Aalmoezenier Mouwen, Theo van Steen, Leo Fober, Marinus Braspenning, Jan Mertens en Mej. M. Voorbraak (V.K.A.J.) Theo van Steen voerde op deze bijeenkomsten het woord namens de Nederlandse K.A.J.

De verwantschap tussen Belgische en Nederlandse Katholieke Jonge Arbeidersbewegingen werd verstevigd en hoog laaide op het idealisme en het apostelvuur om de jonge arbeiders te redden.

De leden van de Nederlandse delegatie hebben bij die gelegenheid het ganse Vlaanderen doorkruist om in de gewestbijeenkomsten van de jubilerende Belgische K.A.J. de broedergroet te brengen van de Nederlandse K.A.J.

Wederkerig kwamen de vrienden van de Belgische K.A.J. naar Nederland. Op het eerste congres van de Nederlandse K.A.J. na de bevrijding — op Zondag

30 September te Den Bosch — zou aanvankelijk Kanunnik Cardijn komen. Plotse-ling was de „Generaal der Wereld-K.A.J.” verhinderd, doch hij werd ver-vangen door niet minder dan de oud-landsbondsvoorzitter en de landsbonds-voorzitter, Jef Deschuiffeleer en Marcel Vanderwiele. Deze vrienden brachten de broedergroet van alle Belgische Kajotters. Hiermede werd de band tussen jonge arbeiders van twee broedervolken verstevigd.

K. A. J. in Nederland

Direct na de bevrijding van geheel Nederland, op 5 Mei 1945, werd door de leiding van de K.A.J. in bevrijd gebied gepoogd contact te krijgen met de leiding in Utrecht. Dit was uiteraard verbazend moeilijk, omdat het pas be-vrijde Noorden door de militaire autoriteiten gesloten werd gehouden.

Op 5 Juli 1945 kwam de eerste circulaire uit Utrecht naar de diocesane bonden der K.A.J. Toen was postverbinding weer regelmatig mogelijk. Deze eerste circulaire meldde dat het Nationale Dagelijkse Bestuur — Directeur H. v. d. Berg, Jos Veldman en Nico Schuurmans — zich in goede welstand bevond. Er had reeds een bijeenkomst in Den Bosch plaats gevonden ter oriëntatie van de algemene toestand met betrekking tot de organisatie der katholieke arbeiders-jeugd. Er werd vervolgens in medegedeeld, dat spoedig nader schriftelijk con-tact zou volgen vanuit het landelijk secretariaat, Oudenoord 12 te Utrecht. Het secretariaat had zich dus gevestigd, zoals voorheen, in het Huis van de Arbeid v. d. katholieke arbeidersbeweging in Nederland. Verzocht werd een exemplaar van alle geschriften, circulaire en manifesten — uitgegeven na de bevrijding — te willen toezenden, alsmede inlichtingen over ledentallen, afdelingen en financiën.

Op 6 Juli volgde reeds een tweede circulaire met mededelingen over de situatie met betrekking tot de organisatie der katholieke rijpere mannelijke jeugd in Nederland. Er had een bijeenkomst plaats gehad van de Bisschoppe-lijke Adviescommissie en van de Jeugdstandsorganisatie-commissie 1939. Op deze bijeenkomst hadden vertegenwoordigers van de Jonge Werkman en van de St. Jozefgezellen verklaard, dat deze organisaties niet meer als zodanig zouden terugkeren, dat van naam en vorm afstand werd gedaan en dat tezamen zou worden gesticht een Nationaal Verbond van de Katholieke Arbeiders Jeugd K.A.J. met sterke centrale leiding, ledenregister, jeugdleidersvorming enz. Beslo-ten werd, dat de oprichtingsvergadering zou worden gehouden te Den Bosch op Zaterdag 21 en Zondag 22 Juli 1945.

Op 21 en 22 Juli 1945 had inderdaad te Den Bosch de oprichtingsvergadering plaats van de K.A.J. in Nederland. Op deze vergadering waren aanwezig de ver-teenwoordigers van de St. Jozefgezellen, van het Nationaal Verbond de Jonge Werkman en van de diocesane bonden der J. W. Namens onze diocesane bond waren aanwezig Aalmoezenier A. Mouwen, Jan Mertens en Rinus Bras-penning. Aalmoezenier Mouwen en Rinus Braspenning namen zitting in het Nationaal Bestuur.

Benoemd werd een voorlopig Nationaal Bestuur, dat zou gaan uitwerken de statuten, de methodiek, het program en het vormings- en actieprogram voor

de eerstkomende winter. Beloten werd een afvaardiging te zenden naar het Kajotterscongres en Internationale Studiedagen te Brussel van 25—28 Augustus en voorts, dat het te organiseren congres in Den Bosch op 30 September zou gelden als het eerste K.A.J.-congres in Nederland.

Ten aanzien van het Leidersblad moest nog overeenstemming bereikt worden met de andere jeugdstandsorganisaties in ons land.

Alzo was de K.A.J.-vlag officieel geplant in Nederland en was daarmee een begin gemaakt met de ene ongedeelde katholieke jonge-arbeiders-beweging, met als voorlopig dagelijks bestuur: H. van den Berg, Aalmoezenier, Jos Veldman, voorzitter en Nico Schuurmans, secretaris.

K. A. J. Congres Den Bosch

Achteraf nog moet men verbaasd staan van het feit, dat op Zondag 30 September 1945 5000 Kajotters bijeen waren gekomen te Den Bosch om te congresseren, om te getuigen van hun idealen en om hun nieuwe beweging te propageren. Het was voor het eerst in Nederland dat de Ned. Spoorwegen de benaming K.A.J. moest gebruiken voor richtingwijzers en door de microfoons.

Onze jonge arbeiders, ze waren gekomen met goederentreinen, autobussen, vrachtwagens, fietsen en te voet. Iedere afdeling moest zelf maar zien op een of andere wijze in Den Bosch te komen. Maar ze waren gekomen, de 5000 jonge arbeiders uit overwegend de Zuidelijke bisdommen.

's Morgens een glorieuse H. Mis in de St. Jan met toewijding van de gehele arbeidersjeugd aan de Zoete Lieve Vrouw van Den Bosch.

's Middags een geweldige mars door de stad met defilé voor de burgerlijke autoriteiten, keurig en ordelijk!

In de namiddag congres op de Parade, waar het enthousiasme hoog oplaaide en de ontroering zich meester maakte van allen.

Na het welkomstwoord van Antoon Koppens, kwam kapelaan van Haaren de nood schilderen van de arbeidersjeugd.

Onder doodse stilte besteeg Mgr. Doktor Poels het podium. Het gejuich barstte daarna los om de aanwezigheid van deze grote stoere arbeiderspriester, de stichter van Jonge Werkman in Nederland. Deze reus kon van ontroering maar amper spreken en een ontroering van diep ontzag en dankbaarheid voer door de aanwezige jonge arbeiders. Een moment om nooit meer te vergeten. De geestdrift brak bij allen los toen Marcel Vanderwiele namens de Belgische K.A.J. sprak of liever acteerde.

De Ghesellen van de Spelewei verzorgden een stemmige dodenherdenking.

Het was een indrukwekkende Kajottersdag!

* * *

ONZE DIOCESANE K. A. J. OVER 1945

Ter afsluiting

Het is duidelijk, dat onder de titel „Heroprichting” reeds veel gezegd is over de K.A.J. in ons bisdom, onze diocesane bond. Hier nog eens een jaarverslag te schrijven over 1945 is niet de bedoeling. Ter afsluiting van het geheel is het echter goed nog eens een globaal beeld te geven van onze diocesane K.A.J., zoals dit was eind 1945 — begin 1946. We trekken dit beeld vanuit de eerste diocesane jaarvergadering na de bevrijding op 19—20 Januari 1946. Vanaf dat moment zijn de normale organisatorische verhoudingen weergekeerd.

ORGANISATORISCH EN VERTEGENWOORDIGEND

Diocesane Jaarvergadering

Deze eerste diocesane samenkomst was een combinatie van wetgevende vergadering en studiebijeenkomst. Het was te Seppe in het retraitshuis, dat deze historische gebeurtenis plaats vond op Zaterdag 19 en Zondag 20 Januari 1946. Hier lag de formele heroprichting van de diocesane bond de Jonge Werkmán, omgezet in Katholieke Arbeiders Jeugd — K.A.J. — in het Bisdom Breda. Het wetgevende deel van deze bijeenkomst werd gevormd door de verslagen, de behandeling van de voorstellen, de bestuursverkiezing, de voorzittersverkiezing, de behandeling van de rekening-en-verantwoording en de begroting. Na het plechtig H. Lof ter opening, werd het begin der vergadering gewijd aan een dodenherdenking. Herdacht werden de overleden directeuren en leden en in het bijzonder vriend Toon van Loon. Zij mogen rusten in vrede bij Onze Lieve Heer.

De sluiting bestond uit een hartelijk afscheid van Deken J. F. J. v. d. Maden en Rector Fr. Maas, als diocesane directeuren. Aan Deken van der Maden werden aangeboden die merkwaardige en prachtige albums met foto's, gemaakt tijdens de bezetting als een uiting van trouw en dankbaarheid. Aan Rector Maas werden aangeboden een Franciscusbeeld en een ets van Breda, daarmee ook tot uiting brengend de dankbaarheid.

Ter studie behandelde Jef Deschuijffeleer van de Belgische K.A.J. de onderwerpen K.A.J.-massawerking en K.A.J.-kernvorming.

Het waren twee prachtdagen voor jong en oud, voor blijvenden en scheidenden in onze diocesane K.A.J.

Diocesaan Bestuur

Na de eerste jaarvergadering was de samenstelling van het diocesaan bestuur als volgt.

Aalmoezenier A. Mouwen, Breda, Aalmoezenier;
Jan v. d. Goor, Roosendaal, voorzitter;
M. Braspenning, Hoeven, Secretaris-Penningmeester (propagandist);
Jan Mertens, Breda (namens diocesaan bestuur K.A.B.);
H. v. Dongen, Breda;
P. v. Dorst, Sprundel;
G. Simons, Breda;
Ed. Verdurmen, Lamswaarde.

Gewesten, kringen en leiders

Om uniformiteit te verkrijgen in indeling en benaming had men de districten omgezet in gewesten en kringen.

Het diocees was ingedeeld in vier gewesten n.l. Breda, Roosendaal, Bergen op Zoom en Zeeuwsch Vlaanderen. De gewestleiders waren respectievelijk M. Braspenning te Breda, M. Heeren te Roosendaal, Ko Musters te Bergen op Zoom en Eug. van Assche te Sas van Gent.

De gewesten waren ingedeeld in kringen, waarover een kringleider stond, en deze waren de volgende.

Gewest Breda:

Kring Breda: H. v. Dongen te Breda voor de afdelingen in Breda en Driesprong.

Kring Bavel: L. Sprangers te Ulvenhout voor de afdelingen Bavel, Ulvenhout en Teteringen.

Kring Gilze: Jan Evers en Adr. Ijpelaar te Dongen voor de afdelingen Gilze, Alphen, Baarle Nassau.

Kring Dongen: Jos van Coenen te Rijen voor de afdelingen Dongen, Rijen en Dorst.

Kring Oosterhout: B. Pastoors te Oosterhout voor de afdelingen in Oosterhout en Oosteind.

Kring Wagenberg: B. v. Gils te Wagenberg, Terheijden, Langeweg, Stuivezand en Den Hout.

Kring Etten: J. v. Zundert te Beek voor de afdelingen Etten, Leur en Beek.

Gewest Roosendaal:

Kring Roosendaal: Chr. Nuijts te Roosendaal voor de afdelingen in Roosendaal en Nispen.

Kring St. Willebrord: M. v. Oosterbosch te Rucphen en P. v. Dorst te Sprundel voor de afdelingen St. Willebrord, Sprundel, Rucphen en Hoeven.

Kring Oudenbosch: M. Lambregts en M. Buijs te Oudenbosch voor de afdelingen Oudenbosch, Oud Gastel, Bosschenhoofd, Stampersgat en Kruisland.

Kring Standdaarbuiten: M. Nagtzaam en M. de Jong te Standdaarbuiten voor de afdelingen Standdaarbuiten, Noordhoek, Fijnaart en Klundert.

Kring Wouw: Jan van der Goor te Roosendaal voor de afdelingen Wouw, Wouwse Plantage en Heerle.

Gewest Bergen op Zoom.

Kring Bergen op Zoom: L. Clarijs en Jac. Musters te Bergen op Zoom voor de afdelingen in Bergen op Zoom, Nieuw Borgvliet en Halsteren.

Kring Ossendrecht: Fr. Dietvorst en C. Musters te Bergen op Zoom voor de afdelingen Ossendrecht, Hoogerheide en Putte.

Kring Steenberg: C. Verbeek, te Steenberg en J. Brocatus te Heense Molen voor de afdelingen Steenberg, Welberg, Dinteloord, De Heen, Heense Molen, Nieuw Vosmeer en Lepelstraat.

Gewest Zeeuwsch Vlaanderen.

Een juiste kringafbakening was hier nog niet vast te stellen. Als leiders waren hier werkzaam Eug. v. Assche te Sas van Gent, R. Spuesens te Westdorpe, Ed. Verdurmen te Lamswaarde en Joh. v. d. Voorde te Schoondijke.

Afdelingen en ledentallen

Het is moeilijk te bepalen hoe de juiste situatie was per 31 December 1945. Administratief was de kwestie niet bij toen per 1 April 1946 een nieuwe contributieregeling geldend werd, waarbij ook het Nationaal Verbond afdelingsgegevens nodig had.

Hier dan een opgave, waarbij enkele vraagtekens niet kunnen ontbreken. De afdelingen met een vraagteken komen reeds begin 1946 voor in de administratie van de ledentallen.

Alphen	18	Lepelstraat	37
Baarle Nassau	?	Leur	35
Beek N.-Br.	100	Clinge	18
Bavel	?	Nieuw-Vossemeer	60
Bergen op Zoom Fort	40	Oostburg	?
Boschkapelle	7	Oosteind	25
Breda H. Anna	35	Oosterhout	277
Breda Chr. Koning	10	Oudenbosch	61
Breda H. Hart	25	Oud Gastel	42
Breda H. Sacrament	29	Philippine	40
De Heen	?	Rijen	45
Dinteloord	30	Roosendaal H. Ant.	27
Dongen	229	Roosendaal H. Corn.	40
Driesprong	60	Roosendaal H. Jozef	120
Etten	95	Rucphen	50
Fijnaart	54	Schoondijke	?
Gilze	68	Stampersgat	?
Graauw	45	Standdaarbuiten	60
Halsteren	?	Steenbergen	?
Heense Molen	?	St. Jansteen	15
Heerle	33	Stoppeldijk	33
Hoeven	60	Teteringen	59
Hontenisse	44	Ulvenhout	20
Hoofdplaat	?	Wagenberg	31
Koewacht	?	Westdorpe	67
Kruisland	45	Zundert	?
Langeweg	53		
			2242

Globaal genomen kan dus gezegd worden dat de diocesane bond eind 1945 54 afdelingen telde met plus minus 2500 leden.

De bijeenkomsten

Zoals voor de oorlog kwamen de gewest- en kringleiders maandelijks te Breda bijeen op de eerste Zondag. Hiermede werd vanaf de bevrijding begonnen: November 1944.

Op de tweede Zondag van de maand -- als regel tenminste -- namen de kringleiders contact op met de leiders in hun afdelingen op de kringbijeenkomst.

Daarna, in de loop van de maand trokken de kringleiders hun afdelingen in. Dit moest echter gaandeweg komen, want dit scheen heel wat moeilijker te zijn dan voor de oorlog.

In de afdelingen hield men de ledenvergadering en de bijeenkomsten van de studiekringen, alsook de normale bestuurs- en leidersvergaderingen.

K. A. B. en K. A. J.

De verhouding tussen de beweging van de ouderen en die van de jongeren was meteen weer goed. Hoe kon het anders. In de K.A.B.-besturen hadden veel oud-leiders van de J.W. plaats genomen. Dat er wenssen overbleven en dat er hier en daar wel eens een minder goede verhouding te constateren viel, dat spreekt vanzelf.

De K.A.J. als zelfstandige jonge arbeidersbeweging was teruggekomen in een nauw verband met de K.A.B., de arbeidersbeweging der ouderen.

Vertegenwoordiging

Diocesaan en plaatselijk was onze K.A.J. vertegenwoordigd in het bestuur van de K.A.B., terwijl de K.A.B. vertegenwoordigd was in onze K.A.J.-besturen.

Voorts was onze K.A.J. vertegenwoordigd in de parochiële en diocesane leiding van Katholieke Actie onder de Mannelijke Jeugd.

De voornaamste landelijke en diocesane vertegenwoordigingen lagen als volgt.

Nat. Verbond K.A.J.: Aalmoezenier A. Mouwen en M. Braspenning.

Bestuur Diocesane K.A.B.: M. Braspenning.

Katholieke Actie Mannelijke Jeugd in het Bisdóm Breda: Aalmoezenier A. Mouwen en Jan Mertens (en daarna M. Braspenning).

VORMEND EN ONTWIKKELEND

Dat onze K.A.J. een school is voor vorming en ontwikkeling blijkt uit het ganse leven en alle activiteiten in onze beweging. Vorming door actie, door zelf-doen, door zelf verantwoordelijkheid te dragen. Dat is een van de K.A.J.-grondbeginselen.

Vorming en ontwikkeling treden in het bijzonder naar voren uit de vermelding van een en ander.

Jaarprogramma's

Het in 1944 ontworpen studie- en vormingsprogramma voor de werkgemeenschappen van Katholieke Actie n.l. over „De Saamhorigheid”, gold als vormingsprogramma voor de K.A.J. in oprichting.

Toen na de bevrijding van het hele land de landelijke jeugdbewegingen weer bijeen konden komen, werd een nieuw jaarprogramma ontworpen op gezamenlijke studiedagen te Drakenburg. Het was het jaarprogramma van „Geestelijke Opbouw voor de Jeugd.”

De jaarprogramma's kwam in mootjes tot leiders en leden via de K.A.J.-Gids en de Leidersgids met het vormingspunt van de maand.

Godsdienstige vorming

In de afdelingen werd van meet af aan aandacht geschonken aan de godsdienstige vorming. De afdelingsverslagen vermeldde, dat de meeste Kajotters lid waren van een godsdienstige vereniging. In sommige afdelingen voor 100 %.

In 41 afdelingen werden gezamenlijke H. Communieën gehouden, maandelijks, om de twee maanden en enkele keren per jaar.

De dagelijkse vertegenwoordiging in de H. Miss werd gemeld door 13 afdelingen.

Op retraite

In de Winterperiode 1945—1946 hadden vanwege het retraitefonds van de K.A.B. twee retraites plaats voor Kajotters, terwijl de Kajotters-militairen naar speciale retraites konden gaan. 98 Kajotters namen aan een retraite deel, plus 136 Kajottersmilitairen. 234 jonge arbeiders waren dus drie dagen te gast bij de Paters te Seppe.

Stille Omgang

Op 17 Juni 1945 werd de in 1941 afgesneden draad weer opgenomen: Stille Omgang te Breda. In alle vroegte trokken onze kajotters naar de Bisschopstad om in stilte te bidden tot Jezus in Zijn H. Sacrament. De intentie, door Monseigneur aangegeven, was: „God danken voor de vrede en God bidden om het behoud van het godsdienstig-zedelijk leven, dat door de oorlog zozeer geleden heeft.”

Meer dan 500 kajotters waren present. Na de Stille Omgang werd gezamenlijk gegeten in de Lambertusscholen aan de Karrestraat, waarna een bijeenkomst werd gehouden in het K.A.B.-gebouw aan de Visserstraat. Nico Schuurmans, de Nationale K.A.J.-secretaris, sprak onze mannen toe.

Bladen en blaadjes

Het eerste schriftelijke contact dat de Jonge Werkman-in-heroprichting had met leden en kandidaatleden was via het eerste nummer van Herstel in November '44. Sindsdien was Herstel ook voor de J.W. (K.A.J.) het ledenblad. Van deze gastvrijheid werd gebruik gemaakt tot en met Maart 1945.

Half Januari 1945 verscheen een manifest in duizenden exemplaren. Het was bedoeld als massablad.

Aan het verschijnen van „De Kajotter” als ledenblad, waren voorafgegaan tal van plaatselijke ledenbladen o.a. „De Voltreffer” in Breda. „De Stormklok” in Zeeuwsch Vlaanderen. „De Kajotter” verscheen voor het eerst in November 1945 en wel over het gehele land.

Het leidersblad „De K.A.J.-Gids” verscheen vijfmaal van Januari tot October 1945. En daarmee had onze K.A.J. een eigen leidersblad.

Als resultaat van samenwerking met de andere katholieke jeugdstandsorganisaties, verscheen in December 1945 de „Leidersgids” voor jonge arbeiders, jonge boeren en jonge middenstanders. De „Leidersgids” was voorafgegaan door een drietal nummers van de „Program Gids” en tenslotte door „Communiqué van de gezamenlijke jeugdstandsorganisaties inzake de Nederlandse Katholieke Jongerenbeweging. Dit „Communiqué” gold als overschakeling van „Program Gids” naar „Leidersgids”.

Cursussen

Dat er bij de bevrijding geen cursussen meer waren, ligt voor de hand. Dat de eerste tijd volledig in beslag genomen werd door heroprichting, is ook duidelijk. En toch was er behoefte aan een K.A.J.-cursus, vooral voor de nieuwelingen, die de Jonge Werkman niet meer gekend of meegemaakt hadden.

Eind 1945 was de eerste gedrukte K.A.J.-Inleidingscursus gereed, die nadien in de meeste afdelingen is gegeven. Vóór deze uitgave had men zich beholpen met brokstukken van de oude leiderscursussen.

Acties en feesten

Het is niet mogelijk in bijzonderheden te treden over de acties, die door en in de afdelingen gevoerd zijn. Wij volstaan met te vermelden, dat de volgende acties werden gevoerd.

Voor de militairen: bewakingstroepen (ontspanning en gezelligheid bieden). stoottroepen (contact mee houden) en oorlogsvrijwilligers (helpen aan adressen in het buitenland).

Voor de zieken: Ziekenbezoek, financiële en materiële hulp.

Voor de repatriërenden: Ontspanning bieden en opnemen in K.A.J.-verband. Voorts zij melding gemaakt van Goede Week- en Paasacties en Kerstacties. De bijzondere actie in 1945 was de Gangmakersactie, waaraan door bijna alle afdelingen werd medegewerkt.

Bij de feesten merken we op, dat we in de verslagen tegenkwamen: Paasfeesten, Bevrijdingsfeesten, Feesten van de Arbeid, Zomerfeesten, Christus Koningfeesten, St. Nicolaasfeesten en Kerstfeesten.

In samenwerking met K.A.B. en V.K.A.J. werd bijna in alle afdelingen het Feest van de Arbeid gevierd.

Voorts verleenden de Kajotters in tal van plaatsen medewerking aan de K.A.B.-Sinterklaasfeesten.

Ontwikkelingsavonden

Vele afdelingen namen in hun verslagen op, dat de kajotters deelnamen aan de ontwikkelingsavonden van de K.A.B.

Sport en lichamelijke vorming

Op Zondag 25 Juli 1945 werd door heel wat Kajotters deelgenomen aan de wandeldag van het diocesaan sportcommissariaat, aan de zgn. Vrede-tocht.

In de afdelingen werden trainingsavonden of sportavonden gehouden, waarop men zich voorbereidde op de komende sportgebeurtenissen.

In de kringen en gewesten werden sportfeesten georganiseerd, waarop de Kajotters hun krachten en behendigheden maten met mede-kajotters van andere plaatsen.

HELPEND EN DIENEND

Dat onze K.A.J. naast school voor vorming en ontwikkeling ook is en wil zijn een centrale voor sociale diensten, is reeds gebleken uit de gevoerde acties. Met enkele punten kan dit nog nader worden toegelicht.

Vakbondslidmaatschap

Het percentage van Kajotters, dat van meet af aan lid was van de katholieke vakorganisatie was veel hoger dan voor de oorlog bij de Jonge Werkman. Een grote belangstelling voor de materiële positie van de jonge arbeiders viel te constateren. Deze belangstelling zou nog gaandeweg groeien.

Diensten en Clubs

Om helpend en dienend te kunnen optreden had men in tal van afdelingen diensten en clubs ingericht. We noemen slechts ziekdienst, militairendienst, repatriëringsdienst, spaardienst, studieclub, propagandaclub, huisvlijtclub, muziek- en zangclub, toneel- en declamatieclub, gymnastiek- en handbalclub en sportclub. In alle afdelingen waren een of meer van deze diensten en clubs aanwezig.

Studiekringen

Veel meer dan voor de oorlog was de activiteit gericht op de beïnvloeding en de werving van de massa der jonge arbeiders. In de studiekringen bespraken de pioniers der K.A.J. de problemen, beoordeelden zij de toestanden om daarna apostolisch actief te zijn.

Verkoopcentrale

Via de zeer primitieve Verkoopdienst, die steeds voorraad kreeg van Belgische Kajottersuitgaven, verspreidden de mannen de veroveringslectuur der K.A.J. Om maar enkele dingen te noemen: het K.A.J.-Statuut, het boek Mardijck. Kajottersgedachten bij het Evangelie, Hij en Zij en zo meer.

TOT SLOT

Onze beweging van, voor en door katholieke jonge arbeiders — nu K.A.J. genaamd — is er gekomen ondanks vele moeilijkheden.

Dit verslag liet deze moeilijkheden enigszins zien. Dat mag onze leiders en leden tot nadenken stemmen.

Waarom immers werden de moeilijkheden voor lief genomen? Waarom werd er gevochten voor een zelfstandige katholieke jonge arbeidersbeweging? Omdat onze K.A.J. noodzakelijk is; omdat onze K.A.J. onmisbaar is voor het welzijn en het levensgeluk van de jonge arbeiders.

De massa van de jonge arbeiders, die er momenteel is, is meer dan een massa: het is een stand; het is een levend deel van de arbeidersstand. „Deze stand is ontstaan en is er, uit een gelijksoortigheid van levens- en arbeidsomstandigheden, een gemeenschap van stoffelijke en zedelijke belangen, die individuen (en gezinnen) met gelijke bestaansvoorwaarden, van gelijke cultuur, noden en aspiraties, spontaan bijeenbrengen en solidariseren...” De levenswet ook van deze stand is: rijker leven.

Deze stand tot rijker leven brengen betekent: rijker leven stoffelijk, geestelijk en bovennatuurlijk.

Rijker leven voor de stand door de standgenoten en indirect door de stand voor de standgenoten kan niet anders effectief bevorderd worden dan door een élite van de stand zelf.

De massa van de jonge arbeiders moet tot rijker leven gebracht worden door een élite van jonge arbeiders, door afzonderlijke individuen en door groepen van jonge arbeiders, die het zuurdeeg willen zijn in de massa om ze te doen rijzen.

Tot dit alles dient onze K.A.J.

Niet voor niets zegt Z.H. de Paus in Quadragesima Anna: „De beste apostelen onder de arbeiders zijn de arbeiders zelf”.

Moge Jezus, De Jonge Werkman van Nazareth, onze K.A.J. zegenen.

Vrouwelijke Katholieke Arbeiders Jeugd

VOOR DE LIQUIDATIE

Inleiding

In het jaarverslag van de Bredase Diocesane Werkliedenbond over het jaar 1934 werd voor de eerste maal opgenomen, een verslag over de organisatie van de vrouwelijke katholieke arbeidersjeugd (K.A.J.V.). Sindsdien verscheen er in elk jaarverslag van de bond een overzicht van de werkzaamheden der K.A.J.V. En daar was alle reden toe. Want voor de verheffing van de arbeidersstand en de herkerstening van het maatschappelijk leven, is het werk van, voor en door de vrouwelijke arbeidersjeugd, van grote betekenis. Het was dan ook vanzelfsprekend dat de organisatie van de vrouwelijke katholieke arbeidersjeugd de volle belangstelling had van de beweging der volwassenen.

Reeds in het jaar 1930 hield Aalmoezenier v. d. Maden, op de studiedagen te Seppe een inleiding over „De jonge arbeidster”. In datzelfde jaar werd contact opgenomen met de K.J.V., de vereniging voor geheel de vrouwelijke jeugd in ons bisdom. Het bondsbestuur sprak zich uit voor een **zelfstandige jeugdstandsorganisatie** voor de arbeidersmeisjes. Deze organisatie zou nauw verbonden moeten zijn met de standsorganisatie van de volwassenen.

Nadat in 1933 binnen de K.J.V. een groepering naar standen had plaats gevonden, werd in Augustus 1934 de zelfstandige jeugdstandsorganisatie voor arbeidersmeisjes (K.A.J.V.) opgericht. De bondsvoorzitter kon hiervan mededeling doen op de jubileummeeting van de bond, gehouden op 19 Augustus 1934 te Breda. Ten aanzien van de organisatorische verhoudingen en de plaats van vestiging van het secretariaat, ontstonden meermalen moeilijkheden tussen „de bond” en de leiding van de meisjes-jeugdbeweging in ons bisdom.

Op 21 Juni 1941 werd echter overeengekomen dat de K.A.J.V. zou zijn een **zelfstandige** organisatie, waarvan het secretariaat gevestigd zou worden op het bondskantoor. Ruim een maand later — op 25 Juli 1941 — werd de beweging geplaatst onder de N.S.B.-er Woudenberg, zodat het werk voor de arbeidersmeisjes — noodzakelijkerwijs — niet anders kon worden voortgezet dan in K.A.-verband. Over de jaren 1940—1941 zijn slechts weinig gegevens meer beschikbaar. Ons overzicht over de positie van de V.K.A.J. in die jaren zal daarom beknopt moeten zijn.

Bestuur

De samenstelling van het diocesaan bestuur was in 1940 als volgt:
Monseigneur Fr. Frencken, Directeur; Christiene Jacobs, Voorzitster;

Zus van der Horst (catechiste), Secr./Penn.; Cor Bakx, bestuurslid;

Best Dirven, bestuurslid; Annie van Hoven, bestuurslid;

Jo v. d. Logt, bestuurslid; Mien Marijnissen, bestuurslid.

Namens de bond hadden in dit bestuur zitting Aalmoezenier J. F. J. v.d. Maden en A. P. Romsom.

Op 21 Juni 1941 werd Mej. Zus v. d. Horst vervangen door Mej. J. ter Ellen (câtechiste) die geassisteerd werd door Mej. J. Lancee en Mej. Lefèvre (câtechisten).

Afdelingen en leden

Begin 1940 telde de K.A.J.V. 26 afdelingen en 14 correspondentschappen met in totaal 1101 leden.

Acties en Diensten

RETRAITE. De leden van de K.A.J.V. droegen bij in het retraitefonds van de Bredase Diocesane Werkliedenbond. Op kosten van dit fonds konden elk jaar een aantal leden op retraite gaan. In de winter 1940—1941 namen 129 K.A.J.V.-sters deel aan een retraite.

Ook in de winter 1941—1942 werden — hoewel de Bredase Diocesane Werkliedenbond reeds was opgeheven — nog een aantal retraites georganiseerd, waaraan 121 arbeiders-meisjes deelnamen.

CURSUSSEN. Voor de vorming en ontwikkeling van de leden werden verschillende cursussen georganiseerd, over de volgende onderwerpen.

Algemene ontwikkeling, dekken en dienen woninginrichting, wellevendheid, warenkennis, gezins-cursus, gezondheidszorg en ziekenverzorging in huis.

Een aparte vermelding verdient de cursus ter inleiding in het volle leven, die een voorname plaats innam in het cursuswerk van de K.A.J.V.

HERWONNEN LEVENSKRACHT. Met de uitzendvereniging voor T.B.C.-patiënten, Herwonnen Levenskracht, was een regeling getroffen waardoor de leden dezelfde rechten hadden als de leden van de katholieke arbeidersbeweging.

DIVERSE ACTIES. De K.A.J.V. verzorgde mede de Goede-Vrijdag- en Paasactie uitgaande van de Katholieke Actie. Het Feest van de Arbeid en het Christus Koning-feest werd plaatselijk gevierd in samenwerking met de R.K. Werkliedenvereniging of jeugdbewegingen. Volksdans, sport en spel werd beoefend en excursies en bedetochten werden georganiseerd.

Zo was — in enkele korte trekken weergegeven — de positie van de K.A.J.V. voor de liquidatie van de katholieke arbeidersbeweging.

NA DE LIQUIDATIE

Van K. A. J. V. naar Katholieke Actie

De opheffing van de Bredase Diocesane Werkliedenbond, had ook zijn gevolgen voor de K.A.J.V. doch anders dan bij de Jonge Werkman. Met de beweging van de volwassenen werd ook de Jongge Werkman gesteld onder leiding van de N.S.B.-er Woudenberg — hetgeen een vrijwillige opheffing tot gevolg had — daar de Jonge Werkman bekend stond als een zelfstandig onderdeel van de katholieke arbeidersbeweging. Met de K.A.J.V. was dit niet het geval.

Wel was op 21 Juni 1941 een definitieve overeenkomst gesloten en was het secretariaat van de K.A.J.V. inmiddels gevestigd op het bondskantoor, doch dit was niet algemeen bekend en officieel was een en ander niet geregistreerd. Toen dan ook bekend werd dat er maatregelen getroffen waren tegen de bond, verliet de K.A.J.V. met al haar bezittingen het bondskantoor en nam haar intrek bij de Katholieke Actie vrouwelijke jeugd.

Vanzelfsprekend ging het karakter van **zelfstandige jeugdstandsorganisatie**, nauw verbonden met de staatsorganisatie van de volwassenen, verloren.

De K.A.J.V. ging op in de Katholieke Actie, de deelname van de leken aan het hiërarchisch apostolaat van de Kerk, en werd meer ingesteld op het werk van de Eucharistische Kruistocht. Voorzover mogelijk werd ook de algemene vorming en ontwikkeling nog behartigd. Tot aan de bevrijding bleef binnen de Katholieke Actie bestaan de **specialisatie** van de arbeidende meisjes.

HEROPRICHTING

Van Katholieke Actie naar V. K. A. J.

Eindelijk kwam de bevrijding. De mogelijkheid tot heroprichting van de jeugdstandsorganisatie voor arbeidersmeisjes was weer aanwezig. Tijdens de bezetting waren reeds plannen gemaakt voor deze heroprichting. De eerste maanden na de bevrijding kon de heroprichting nog niet plaats vinden, daar zeer veel meisjes al hun krachten besteedden voor de hulp aan evacués, oorlogsgetroffenen en repatriërenden.

Op 2e Kerstdag 1945 werd een bijeenkomst gehouden voor de pioniersters van de specialisatie voor arbeidersmeisjes uit de omgeving van Breda en op deze bijeenkomst gaf Mgr. Frencken de eerste richtlijnen voor de heroprichting van de jeugdstandsorganisatie voor arbeidersmeisjes.

De naam van de beweging zou voortaan zijn: **V.K.A.J.** Door deze nieuwe naam zou ook tot uiting worden gebracht, de aansluiting bij de internationale arbeidersjeugdbeweging, zoals die onder leiding van Kanunnik Cardijn ontstaan was in België en zich verspreid had over vele landen in verschillende werelddelen. Op 31 December 1944 werd de V.K.A.J. officieel heropgericht.

Bestuur

Een voorlopig bestuur werd geformeerd dat bestond uit:

Mgr. Fr. Frencken, Directeur; M. Voorbraak, voorzitter; mej. J. Ter Ellen (catechiste), dioc. assistente; D. Horsten, J. v. d. Horst, A. v. Unenburg, A. Zijstermans en Riet de Kort, bestuursleden.

In de vergadering van begin Januari 1945 werd tot vrijgestelde voorzitter benoemd: Mej. M. Voorbraak uit Oud-Gastel.

Afdelingen en leden

Het is zeer moeilijk vast te stellen hoe het liep met de afdelingen en de ledentallen. In veel plaatsen werden V.K.A.J.-afdelingen gevormd binnen de Katholieke Vrouwelijke Jeugd, maar of dit allemaal V.K.A.J.-afdelingen werden, zoals ze waren bedoeld is twijfelachtig. Geregistreerd werden de volgende 51 parochiële afdelingen.

Omtrent de ledentallen zijn met zekerheid geen cijfers te noemen. Er waren in ieder geval tekenen van een verheugende levensvatbaarheid.

Breda H. Antonius
Breda H. Jozef
Breda H. Anna
Breda H. Teresia
Breda Christus Koning
Breda O. L. Vr. v. Goede Raad
Breda H. Hart
Breda H. Sacrament
Beek
Etten
Rucphen
Ginneken H. Laurentius
Bavel
Gilze
Rijen
Ulvenhout
Oosterhout St. Jan
Oosterhout H. Hart
Oosterhout H. Antonius
Dorst
Den Hout
Oosteind
Stuivezand
Terheijden
Langeweg
Teteringen

Teteringen
Wagenberg
Roosendaal St. Jan
Roosendaal Antonius
Roosendaal H. Corn.
Roosendaal H. Jozef
Roosendaal H. Hart
Oud Gastel
Klundert
Nispen
Noordhoek
Oudenbosch
Bergen op Zoom 2 parochies
Nieuw Borgvliet
Halsteren
Huijbergen
Putte
Steenbergen
Fijnaart
Heerle
Kruisland
Dinteloord
Wouw
Terneuzen
Groenendijk

Acties en Diensten

VORMING. De plaatselijke afdelingen bevorderden de vorming van de leden door algemene activiteiten, maar meer nog door middel van de werkgroepen, waarbij elk der groepsleden een eigen verantwoordelijke taak kreeg toegewezen.

CURSUSSEN. De leden werd de gelegenheid geboden om door middel van het lesinstituut — tegen betaling van 5 cent per les — verschillende cursussen te volgen. Zo werd door verschillende leden deelgenomen aan de lessen over opvoedkunde, koken, naaien, hygiëne en kinderverzorging, wellevendheid, algemene ontwikkeling, zang, dekken en dienen, E.H.B.O., godsdienst en kerkgeschiedenis, verloofdenscursus, reidans en sport. Ook werd weer gegeven de cursus ter inleiding in het volle leven, waarvan de kosten gedeeltelijk door de V.K.A.J. werden betaald. Voor voorzitters en pioniersters van de plaatselijke afdelingen werden verschillende bijeenkomsten en cursussen georganiseerd, opdat het plaatselijk werk met steeds groter resultaat zou verricht worden.

RETRAITE. Evenals voor de oorlog was de V.K.A.J. aangesloten bij het re-traitefonds van de katholieke arbeidersbeweging. In de winter 1945—1946 werd weer begonnen met het geven van retraites.

Voor de V.K.A.J. werden 2 retraites gegeven waaraan door 126 leden werd deelgenomen.

FEEST VAN DE ARBEID. In verschillende plaatsen waar de V.K.A.J. was opgericht werd het Feest van de Arbeid gevierd in samenwerking met K.A.B. en K.A.J.

ST. NICOLAASFEEST. Samen met K.A.B. en K.A.J. werd in vele plaatsen een St. Nicolaasfeest georganiseerd. Speelgoed werd vervaardigd; tentoonstellingen gehouden van de goede gaven van de Sint en bovenal.... honderden kinderen werden gelukkig gemaakt.

ZOMERFEESTEN. In September 1945 werden grote buitenfeesten gehouden voor de leden. Op 2 September te Teteringen voor de Dekenaten: Oosterhout, Breda en Ginneken, en te Bergen op Zoom voor de Dekenaten: Bergen op Zoom en Steenbergen, plus de afdeling Roosendaal, en op 23 September te Oud Gastel voor de Dekenaten: Roosendaal en Etten.

Ruim 800 Kajotsters trokken met vlaggen en versierde wagens naar deze feesten, waarop de vreugde zich uitte in zang, sport en spel.

Het was op het Zomersportfeest te Oosterhout dat Mgr. Frencken aankondigde een groot congres voor de V.K.A.J., te houden in het jaar 1946 te Breda. Deze feestelijke bijeenkomsten werden bijgewoond door vertegenwoordigers van de K.A.B. en de K.A.J.

Slotwoord

Hierboven is zeer beknopt weergegeven de geschiedenis van de vrouwelijke Kath. Arbeidersjeugdbeweging gedurende de jaren 1940—1945.

Eind 1945 waren de grootste moeilijkheden verbonden aan de heroprichting weer overwonnen.

Daardoor werd het mogelijk dat de V.K.A.J. meer aandacht kon gaan schenken aan haar eigenlijke taak; de behartiging van alle belangen van de arbeidersmeisjes.

De V.K.A.J. moet daarom zijn:

- een instituut dat, in samenwerking met gezin en Kerk, de vorming van de opvoeding van de arbeidersmeisjes behartigt;
- een centrale van diensten en dienstbaarheid om in de noden en de behoeften van de arbeidersmeisjes te voorzien;
- een vertegenwoordigend lichaam dat alle persoonlijke en gemeenschappelijke belangen van de arbeidende meisjes overal en ten allen tijde bepleit.

De V.K.A.J. werkt mede aan de verovering en herkerstening van de levensmiddelen der arbeidersmeisjes.

Zij doet dit in de geest van de Katholieke Actie en in nauwe samenwerking met de K.A.B. en de andere jeugdbewegingen.

Moge — onder Gods zegen — in de komende jaren de V.K.A.J. winnen aan invloed en betekenis, ten bate van de arbeidersmeisjes, de arbeidersgezinnen en uiteindelijk ten bate van geheel ons volk.

Slotwoord

Hiermede zijn wij aan het einde van ons verslag over de jaren 1940—1945. Een periode die gekenmerkt wordt door de grote omwentelingen die er plaats vonden. Omwentelingen op het politiek en sociaal-economisch terrein. Omwentelingen ook in de denkwereld en de levenshouding van ons volk. Omwentelingen die de belofte inhouden van een betere toekomst en het gevaar van een volslagen afglijden naar het puur materialisme en felle gods-haat. En te midden van deze beroeringen leeft en werkt de arbeidersstand. De arbeidersstand die een grote verantwoordelijkheid draagt in deze overgangstijd waarin een nieuwe maatschappelijke structuur gaat geboren worden.

Als Katholieke arbeiders — georganiseerd in onze K.A.B. — willen wij deze verantwoordelijkheid bewust aanvaarden.

De organisatie-vorm is aangepast aan de nieuwe omstandigheden en doet de beweging winnen aan invloed en betekenis. De uitgroei naar een gezinsbeweging spreekt uit de acties en diensten, die er op gericht zijn de gezinsbelangen van onze arbeiders te behartigen.

Meer aandacht wordt besteed aan de culturele en godsdienstig-zedelijke verheffing van de leden en hun gezinnen.

De beweging kan rekenen op de steun en medewerking van de leden, maar vooral van de vele plaatselijke werkers en de Geestelijke Adviseurs.

Dit alles geeft vertrouwen voor de toekomst.

Wij werken, in machtige verbondenheid, verder.

Bewust van de belangrijke taak van de beweging en vertrouwend op Maria's voorspraak en God's zegen.

De Bijlagen

1. VERKLARING VAN VERBONDSVOORZITTER

A. C. DE BRUYN.

„Wij kunnen na het aanhoren van het voorgelezen stuk, kort zijn. Wij volstaan om namens de leiders der katholieke Arbeidersbeweging, de bijna tweehonderdduizend leden, een groot deel van het Nederlandse volk, te protesteren tegen de onzes inziens door geen enkel Nederlands belang gevorderde beslissing.

Onze achtereenvolgende contactcommissarissen hebben getuigd, dat Ons Verbond geen oppositie heeft gevoerd, en dat wij loyaal met de Duitse bezettingsmacht hebben medegewerkt.

Wij bukken voor de macht van de huidige bezettingsoverheid.

Dat een Nederlander ertoe overgaat, het resultaat van onze prachtige, voorbeeldige werk van 50 jaar tot zich te trekken, achten wij betreurenswaardig.”

2. VERKLARING VAN VERBONDSSECRETARIS

J. A. SCHUTTE.

„U hebt medegedeeld, dat de heer Kuiper en ik verplicht worden onze medewerking te verlenen aan het werk, dat de heer Woudenberg hier in ons gebouw, het gebouw der katholieke Arbeidersbeweging, onder zijn verantwoordelijkheid en op zijn aanwijzingen zal doen verrichten.

Ons wordt niet gevraagd, of wij die medewerking in geweten kunnen verlenen. Toch is die vraag voor ons van doorslaggevende betekenis.

Door het feit, dat alle bestuursmacht bij ons Verbond door de benoeming van de heer Woudenberg tot commissaris in diens hand is overgegaan en dat tengevolge daarvan heel het godsdienstige, cultureel en sociaal werk in handen van een N.S.B.-er is gelegd, is het voor een katholiek in geweten niet mogelijk daaraan mede te werken.”

3. SCHRIJVEN RIJKSCOMMISSARIS

DER REICHSKOMMISSAR
Für die Besetzten Niederländischen Gebiete
Zl. 1911/41 S-P

Den Haag, 25 Juli 1941

An den
Vorstand des Bredase Diocesane Werkliedenbondes
Breda
Dr. v. Mierlostraat 37

Auf Grund des § 1, Absatz 2 und im Sinne des § 4, Absatz 2, Satz 2 meiner Verordnung Nr. 3/40 habe ich mit Wirkung vom heutigen Tage

Herrn H. J. Woudenberg zum Kommissar für den Bredase Diocesane Werkliedenbond bestellt.

In dieser Eigenschaft ist der Kommissar befugt, die Geschäfte des Bredase Diocesane Werkliedenbundes wahrzunehmen. Der Vorstand seinerseits hat sich jeder Tätigkeit zu enthalten. Soweit es der Kommissar für einzelne Tätigkeitsgebiete bestimmt, sind die Mitglieder des Vorstandes verpflichtet, seinen Anordnungen in Bezug auf ihre Tätigkeit Folge zu leisten, ihm oder dem von ihm Beauftragten auf Anordnung die Unterlagen, Mitgliederlisten und andere Belege vorzulegen sowie alle erforderlichen Auskünfte zu erteilen.

Allfälligen Verfügungen des Herrn H. J. Woudenberg stehen weder die Satzungen des Bredase Diocesane Werkliedenbundes noch etwaige Verträge zwischen dem Verband und Dritten entgegen. In Streitfällen findet § 1 meiner Verordnung 230/40 Anwendung.

SEISS-INQUART

Vertaling :

DE RIJKSCOMMISSARIS

Den Haag, 25 Juli 1941.

voor de bezette Nederlandse gebieden.

Zl. 1911/41 S-P.

Aan

het Bestuur van de Bredase Diocesane Werkliedenbond.

Breda,

Dr. v. Mierlostraat 37.

Op grond van § 1, Art. 2 en in de zin van § 4, Art. 2, tweede lid van mijn verordening no. 3/40 heb ik met ingang van heden de Heer H. J. Woudenberg als Commissaris van de Bredase Diocesane Werkliedenbond aangesteld.

In deze hoedanigheid is de Commissaris bevoegd, de zaken van de Bredase Diocesane Werkliedenbond waar te nemen. Het Bestuur van zijn kant moet zich van iedere werkzaamheid onthouden. Voor zover de Commissaris dit voor de afzonderlijke afdelingen bepaalt, zijn de leden van het Bestuur verplicht, aan zijn beschikkingen op het terrein van hun werkzaamheden gevolg te geven; hem of zijn lasthebber op bevel de bescheiden, ledenlijsten en andere stukken over te leggen, alsmede alle nodige inlichtingen te verschaffen.

Aan eventuele beslissingen van de Heer H. J. Woudenberg staan noch de statuten van de Bredase Diocesane Werkliedenbond noch eventuele contracten tussen de Bond en derden in de weg. In twijfelgevallen moet § 1 van mijn verordening 230/40 toegepast worden.

w.g. SEISS-INQUART

4. SCHRIJVEN WOUDENBERG

H. J. WOUDENBERG

Amsterdam, 25 Juli 1941
P.C. Hoofstraat 178-180.

Aan het Hoofdbestuur van den
Bredaschen Diocesanen Werkliedenbond,
Dr. van Mierlostraat 37,
B R E D A.

Mijne Heeren,

Onder verwijzing naar de beschikking van den Rijkscommissaris voor de bezette Nederlandsche gebieden van den 25en Juli 1941, waarbij ik werd benoemd tot Commissaris van het R.K. Werkliedenverbond, de daarvan deel uitmakende vakorganisaties en de daarbij aangesloten R.K. Diocesane Werkliedenbonden, bepaal ik voor wat betreft Uw organisatie:

- 1) de werkzaamheden worden voortgezet;
- 2) de functionarissen zijn verplicht hun taak voort te zetten voor zover over hun tewerkstelling niet anders wordt beslist;
- 3) loopende betalingen, uitkeeringen aan leden, betaling van salarissen en alle andere normale huishoudelijke uitgaven kunnen als voorheen plaats vinden;
- 4) bijzondere uitgaven, in het bijzonder zulke, waardoor verschuiving of verandering van vermogensbestanddeelen plaats vinden, behoeven mijne voorafgaande goedkeuring.

Tot mijn vertegenwoordiger heb ik benoemd den heer F. H. M. Auerling, Zomerstraat 54, Tilburg.

Overeenkomstig dezen brief gelieve U alle aanwijzingen van mijn vertegenwoordiger, zoowel op organisatorisch, financieel en personeelgebied, op te volgen.

Hoogachtend,
H. J. WOUDENBERG

5. HERDERLIJK SCHRIJVEN VAN HET HOOGWAARDIG EPISCOPAAT.

**De Aartsbisschop en de Bisschoppen van Nederland
aan de hun toevertrouwde geloovigen zaligheid in den Heer.**

Beminde Geloovigen!

Lang hebben wij, in het openbaar tenminste, gezwegen over het velerlei onrecht, dat ons als Katholieken de laatste maanden is aangedaan.

Verboden werd, ook bij onze eigen geloofsgenoten, het houden van openbare geldinzamelingen voor onze eigen liefdadige en culturele instellingen, waardoor deze in haar werkzaamheid en bestaan bedreigd worden. Onze Katholieke

Radio Omroep, waarvoor wij jarenlang zooveel geofferd hebben, is ons ontnomen. Onze Katholieke Dagbladpers is óf opgeheven óf zoo in haar vrijheid beperkt, dat men nauwelijks meer van Katholieke couranten kan spreken. Onze bij het Onderwijs werkzame kloosterlingen, aan wie de ouders zoo gaarne hun kinderen toevertrouwen is 40 pCt. van hun salarissen ontnomen, waardoor zij zwaar worden getroffen; sommigen zullen hun financieele verplichtingen moeilijk meer kunnen nakomen; zij kunnen in ieder geval niet meer de liefdadigheid beoefenen, waarvoor bij hen altijd op de eerste plaats een beroep werd gedaan. Talrijke priesters en religieuzen mogen niet meer aan het hoofd van scholen staan, niet omdat zij de wettelijke bevoegdheid missen, doch omdat zij geestelijken en Kloosterlingen zijn. Krachtens een verordening op de niet-commercieele vereenigingen en stichtingen hebben eenige onzer instellingen zeer hoge sommen moeten betalen; o.a. de St. Radboud-Stichting voor onze Universiteit f 143.000.— van het geld, dat jaarlijks met kleine bedragen werd bijeengezameld. Jeugdvereenigingen, als van Katholieke Verkenmers, de Jonge Wacht en de Kruisvaart zijn zonder meer opgeheven.

Doch nu is er iets gebeurd, waarover wij niet meer mogen zwijgen, zonder verraad te plegen aan ons Geestelijk ambt. Non possumus non loqui!

Door den Heer Rijkscommissaris is bepaald, dat het Bestuur van het R. K. Werkliedenverbond zich van alle werkzaamheid heeft te onthouden en dat in de plaats daarvan een commissaris aan het hoofd wordt gesteld met volledige machtsbevoegdheid. Deze commissaris behoort tot de Nationaal Socialistische Beweging. Daarmee gaat feitelijk het R. K. Werkliedenverbond met zijn aangesloten Bonden ten gronde en wordt de uitoefening van zijn godsdienstig-zedelijke taak onmogelijk gemaakt.

Want gij weet het, Beminde Geloovigen, dat Wij U meermalen gewaarschuwd hebben tegen de gevaren van het Nationaal Socialisme voor het geloof. Op Zondag 26 Januari hebben Wij van alle kansels laten voorlezen, dat de H.H. Sacramenten moeten geweigerd worden „aan den katholiek, van wien bekend is, dat hij aan de beweging van het Nationaal Socialisme in belangrijke mate steun verleent”, „omdat deze beweging niet alleen de Kerk in de vrije uitoefening van haar taak op wezenlijke punten dreigt te belemmeren, maar ook een ernstig gevaar oplevert voor de Christelijke levensopvatting van allen die er aan deelnemen”.

Het is duidelijk dat een katholieke vereeniging niet kan staan onder het bestuur van menschen, wier geesteshouding lijnrecht in strijd is met de katholieke levensopvatting en wier toelg het is deze geesteshouding ook in de onder hen staande organisaties te propageeren. Zij houden daardoor op een katholieke vereeniging te zijn.

Doch dit niet alleen.

Het Werkliedenverbond wordt in dienst gesteld van de Nationaal Socialistische Beweging, het wordt feitelijk een van haar organisaties. Katholiken mogen er dus geen lid meer van blijven.

Tot nu toe was het lidmaatschap van de zgn. mantelorganisaties der Nationaal Socialistische Beweging wel verboden, maar werden de Sacramenten nog niet zonder meer geweigerd. De toestand heeft zich echter in dien zin ontwikkeld, dat het lidmaatschap van die mantel-organisaties even ongeoorloofd moet worden geacht als het lidmaatschap van de Nationaal Socialistische Beweging.

Daarom moet aan degenen die lid zouden blijven van een der organisaties, aangesloten bij het Werkliedenverbond in zijn nieuwe gedaante, evenals aan de leden van alle andere mantelorganisaties der Nationaal Socialistische Beweging, zooals bijv. het Medisch Front, het Rechtsfront, het Agrarisch Front, de Cultuurkring, de H.H. Sacramenten worden geweigerd.

Beminde Geloovigen! Wij kunnen U niet zeggen, hoe diep Wij den ondergang van het R.K. Werkliedenverbond betreuren. Het was Ons bijzonder dierbaar, omdat het met zijn bijna twee honderd duizend leden een groot deel van ons goede en trouwe katholiek volk omvatte; omdat sedert een halve eeuw onze voortreffelijkste mannen, priesters en leeken, te beginnen met Schaepman en Ariens, er hun beste krachten aan hebben gegeven; omdat het R.K. Werkliedenverbond op maatschappelijk en godsdienstig gebied zoo ontzaglijk veel goeds heeft gedaan.

Openlijk en luide verheffen Wij onze stem tegen het onrecht, dat deze tienduizenden menschen wordt aangedaan door hen te berooven van hun sociale instellingen. Wij protesteeren tegen den ongehoorden gewetensdwang, hun een levensbeschouwing te willen opdringen, die met hun godsdienstige overtuiging in strijd is.

God laat het toe. Wij moeten ons neerleggen bij zijn ondoorgrondelijke raadsbesluiten. Maar wij weten, dat God ons met Zijn genade zal bijstaan en dat Hij ook na de opheffing, den Christelijken geest in U zal bewaren, die zoo diep in U geworteld is. Wij kennen onze mannen en Wij wisten zeker, hoe zij zouden handelen. Maar toch mogen wij hier onze openlijke vreugde uitspreken, dat al de leiders zoo moedig stand hebben gehouden en hun medewerking hebben geweigerd. Wij zijn overtuigd dat de Verbondsleden hun leiders zullen volgen. Wij gaan trotsch op deze mannen, die de beste eigenschappen, welke ons volk groot hebben gemaakt, ook in moeilijke omstandigheden openbaren: stoerheid, vastheid van karakter, trouw aan eer en geweten. Zij zullen misschien ontberingen tegemoet gaan, maar Wij zijn overtuigd, dat onze Katholieken hun medebroeders in den nood niet in den steek zullen laten.

Dierbare leden van het R. K. Werkliedenverbond, dierbare geloovigen, het is met een bloedend hart, dat Wij U dit alles gezegd hebben. Wij voelen zoo goed aan, welke offers van U gevraagd worden. Doch het gaat om het heil van Uw onsterfelijke ziel. Het was voor ons veel gemakkelijker geweest te zwijgen, doch wij mogen U niet in het onzekere laten, waarom het gaat. Wij zijn daarin eensgezind met onze Duitse medebroeders in het Episcopaat. Den 6e Juli j.l. hebben al de 29 Bisschoppen en Kerkvoogden van het Groot-Duitsche Rijk in al hun kerken een schrijven laten voorlezen, waarin zij opkomen tegen het onrecht dat de Katholieke Kerk in Duitschland den laatsten tijd is aangedaan. En zij verklaren daarin: „Het gaat om het zijn of niet-zijn van het Christendom en de Kerk in Duitschland”. „Kort geleden”, zoo gaan zij verder, „is in honderdduizenden exemplaren een boek verspreid, dat beweert, dat wij, Duitschers, heden te kiezen zouden hebben tusschen Christus en het Duitse volk. Met vlamme verontwaardiging wijzen wij, Duitse Katholieken, het af, zulk een keuze te doen. Wij hebben ons Duitse volk lief en dienen het, als het noodig is, tot de opoffering van ons leven. Tege-

lijk echter leven en sterven wij voor Jezus Christus en willen met hem in dezen tijd en voor alle eeuwigheid verbonden blijven."

Beminde Geloovigen. Aan deze woorden hebben wij niets toe te voegen; zij zijn ook de onze.

Bidden en smeeën wij God, dat Hij ons de kracht moge geven om te volharden, ondanks alle offers, die misschien van ons gevraagd zullen worden.

„Want onder den hemel is geen andere naam aan de menschen gegeven, waardoor wij zalig moeten worden", dan die van Jezus Christus.*)

En zal dit Ons gezamenlijk herderlijk schrijven op Zondag 3 Augustus in alle tot onze Kerkprovincie behorende kerken en kapellen, waarover een rector is aangesteld, onder alle vastgestelde H.H. Missen op de gebruikelijke wijze worden voorgelezen.

Gegeven te Utrecht op den feestdag van den H. Jacobus,
den 25e Juli van het jaar 1941.

† Dr. J. de Jong, Aartsbisschop van Utrecht.

† P. A. W. Hopmans, Bisschop van Breda.

† A. F. Diepen, Bisschop van 's Hertogenbosch.

† Dr. J. H. G. Lemmens, Bisschop van Roermond.

† J. P. Huibers, Bisschop van Haarlem.

*) Hand. 4, 12.

6. SCHRIJFENS OUWERLING

Letter Ka. Nr. 2.

Utrecht, 29 Juli 1941.

Aan alle afdeelingen en correspondentschappen.

Waarde Vrienden,

Het zal U bekend zijn, dat de Heer H. J. Woudenberg door den Rijks-Commissaris voor de bezette Nederlandsche gebieden is benoemd als Commissaris van het R. K. Werkliedenverbond in Nederland.

Aan de Hoofdbesturen is mondeling en schriftelijk medegedeeld, dat **alle** functionarissen en medewerkers **zonder onderscheid**, eveneens al het bezoldigde personeel **verplicht** zijn voorlopig hun werkzaamheden voort te zetten, teneinde stagnatie te voorkomen.

Alle functionarissen, die zich hieraan onttrekken zullen de consequenties daarvan dienen te dragen.

Wij vertrouwen echter, dat wij op een loyale medewerking mogen rekenen.

DE CONTACT COMMISSARIS
van den Bredaschen Diocesaanen
Werkliedenbond,

No. 432. Ka/JH.

F. H. M. Ouwerling.

BREDA, 22 Augustus 1941.

Aan den WelEerw. Heer Directeur-Voorzitter
den WelEd. Heer Ondervoorzitter
Bestuurslid
van De Jonge Werkman.

In verband met de opheffing van de afdeling „De Jonge Werkman” van de Bredase Diocesane Bond, waarvan U Directeur - Voorzitter/Ondervoorzitter/Bestuurslid waart, hebben uwe werkzaamheden een einde genomen.

Mijne bevindingen omtrent het werk door Uw bestuur (onder Uwe leiding) verricht, zijn van dien aard, dat ik niet kan nalaten U mijn bijzonderen dank te betuigen voor al hetgene wat Gij in uw kwaliteit als zodanig hebt tot stand gebracht.

Waar de tijdsomstandigheden in deze veranderd zijn, hoop ik toch dat Uwe toewijding ook nu nog in de toekomst zal kunnen bijdragen tot het welslagen van ons aller arbeid, n.l. het bevorderen van het levensgeluk van den jongen werkmán.

De Contact-Commissaris van
de Bredase Diocesane
Werkliedenbond.

(w.g.) F. H. M. OUWERLING

7. SCHRIJVEN AALMOEZENIERS

Aan De Oud-Contactleden en Oud-Districtleiders.

Waarde Vrienden,

Ondergetekenden voelen dringende behoefte zich tot U te wenden.

Door de omstandigheden zijn wij, na ons gedwongen heengaan als centrale geestelijke leiders, niet in de gelegenheid mondeling tot U te spreken op een bijeenkomst zoals vroeger, anders zouden wij zulks ongetwijfeld doen, daar hiervoor meer dan voldoende redenen aanwezig zijn.

Ineens immers staan wij voor het feit, dat de band, die ons zo innig met onze beweging en onze besturen, onze leden en met U als leden van het contact-orgaan en als Districtleiders van de J.W. verbond, verbroken werd. En het pijnlijk afscheid, dat ons werd opgelegd, kan jammer genoeg slechts schriftelijk plaats vinden.

Bij dit schriftelijk afscheid willen wij U allereerst zeer oprecht en hartelijk dankzeggen voor het belangrijke werk, door U als Contact-leden en als Districtleiders zo bereidwillig en met zoveel succes verricht. Zoveel toegewijd en offerbereid werken kan niet vruchteloos blijven al lijkt het ineens voor goed stukgeslagen.

Wij menen echter niet te mogen volstaan met een oprecht woord van dank aan U. Ons vertrouwen in U is van die aard, dat wij zelfs nu nog een beroep op U durven doen, om een paar wensen van ons in te willigen.

Ten eerste deze: Weest als oud-leden van het contactorgaan of als District-

leiders zo goed, onze warme dank over te brengen naar die plaatsen, die U vroeger als contactleden of districtleiders waren toegewezen; zegt daar hoe het gedwongen afscheid van hen ons pijn doet, doch tevens hoe alles in hoge mate verzoet werd door de voorbeeldige-principiële houding, die onze mannen hebben aangenomen.

Nog een tweede verzoek: Zeer binnenkort zal de Parochiële Geestelijkheid namens den Bisschop een ernstig beroep doen op alle gelovigen om mee te werken aan een sterke op- en uitbouw der Katholieke Actie.

Deze K.A. kan voor onze Arbeidersstand godsdienstig, zedelijk en cultureel van zeer hoge waarde worden en anderzijds kan onze stand van grote betekenis zijn voor de krachtige bloei der K.A.

Om beide redenen achten wij het van groot belang, dat onze Katholieke Arbeiders zich met volle energie aan de K.A. zullen geven. U zouden wij dringend willen verzoeken aan de U vroeger toegewezen plaatsen zo spoedig mogelijk te gaan mededelen, dat wij de deelname aan de K.A. van bijzondere betekenis achten en niets liever zouden zien, dan dat **alle** Katholieke Arbeiders zich met dezelfde offerzin laten inschrijven als lid der K.A. als waarmede zij vroeger lid waren onzer Arbeidersbeweging; en dat het ons bijzonder aangenaam zou zijn, zo speciaal uit de **rijen onzer vroegere eerste klas-leden velen** zich bereid zouden verklaren als **propagandisten** der K.A. werkzaam te zijn, zo zij door de parochiële Geestelijkheid individueel of in een algemene oproep daarvoor zouden worden gevraagd.

Dat gij deze tweevoudige boodschap met graagte en met zorg en met **spoed** zult willen overbrengen aan de respectievelijke plaatsen, daarvan zijn wij overtuigd.

Vrienden, wij brengen U en door U al onze vrienden nogmaals onze dank, wij wensen U en al onze vrienden veel succes met hun werken in de K.A. en wij groeten U met een oprecht „tot ziens”.

Breda, 7 Augustus 1941.

J. F. J. v. d. Maden.

P. Paschasius, O.F.M. Cap.

A. Mouwen.

F. Maas.

8. HEROPRICHTINGS-COMMUNIQUE

„In een op Vrijdag 24 November 1944 te Tilburg gehouden vergadering van bestuurders der Katholieke Arbeidersbeweging, welke zeer druk bezocht was, werd overgegaan tot de stichting van het R. K. Werkliedenverbond voor het bevrijde Nederlandse gebied.

De leiding werd in handen gelegd van bestuurders in Stands- en Vakorganisaties, en heeft de bevoegdheid uitbreiding te geven aan haar samenstelling. De Katholieke Arbeidersbeweging in „Herrijzend Nederland” stelt zich ten doel de behartiging van de godsdienstig-zedelijke, culturele en sociaal-economische belangen der arbeiders.

In het centrale blad „Herstel” zal regelmatig voorlichting gegeven worden, omtrent de dringende vraagstukken betreffende de Katholieke Arbeidersbeweging en geheel de maatschappelijke orde.

De centrale leiding is gevestigd te Tilburg, aan het St. Annaplein no. 21. In aansluiting hierop dient te worden vermeld, dat in het raam van de R.K. Arbeidersbeweging wederom is opgenomen, het Nationaal Verbond „De Jonge Werkman”, hetwelk de katholieke jonge arbeiders van 17 tot 23 jaar organiseert.”

9. BISSCHOPPELIJK WOORD IN EERSTE NUMMER VAN HERSTEL

Katholieke Verenigingen en Pers.

Het schijnt niet van nut ontbloeit te zijn te herinneren aan wat de Bisschoppen van Nederland vroeger hebben verklaard. Het is hun ernstig en uitdrukkelijk verlangen, de hun onderhorige katholieken te verenigen en verenigd te houden in katholieke organisatiën, omdat van de ene kant alleen in deze de katholieke beginselen tot hun volle recht kunnen komen; en van de andere kant een samenwerking met andere verenigingen voor bepaalde wenselijk geachte doeleinden, in zover de katholieke beginselen die toelaten, noch onmogelijk gemaakt, noch bemoeilijkt wordt.

Eveneens moeten we er op wijzen dat, ter handhaving van de katholieke beginselen, onmisbaar is de Katholieke Pers en dat we onze katholieke bladen moeten lezen en steunen. Laten we daaraan allen krachtig medewerken in deze tijd van dreigende gevaren.

De Bisschop van Breda,
† P. HOPMANS.

Breda, 28 November 1944.

10. HERDERLIJK SCHRIJVEN VAN DE BISSCHOPPEN IN BEVRIJD GEBIED

De Bisschoppen van de bevrijde gebieden menen een ernstig woord tot hun onderhorige Katholieken te moeten spreken over de organisaties.

Er dreigt betreffende de organisaties grote verwarring te ontstaan. Teneinde die te voorkomen, achten wij ons verplicht onze katholieken er op te wijzen, dat het noodzakelijk is, dat de vroegere organisaties na de oorlog weer onmiddellijk haar onderbroken werk voortzetten en in onze bevrijde gebieden reeds nu zonder uitstel.

Zo is ook de mening van hen, die de nieuwe richting zijn toegedaan.

Deze organisaties zullen de voorstellen en denkbeelden van de nieuwe richting in overweging nemen evenwel onder deze twee voorwaarden, dat onze katholieken vooralsnog individueel geen lid zullen worden van de op te richten algemene Nederlandse organisaties op sociaal en cultureel gebied en vervolgens dat zij lid blijven of zullen worden van de eigen katholieke vormingsinstituten.

Wij vertrouwen, dat onze katholieken ter voorkoming van verwarring en onenigheid onze richtlijn trouw zullen volgen om dan na de oorlog, als

geheel Nederland zal bevrijd zijn, gemeenschappelijk te overleggen, welke nieuwe banen dienen ingeslagen te worden.

Verder stemt het ons tot dankbaarheid, dat van geallieerde zijde bevoorradingsstreinen worden gezonden ter verbetering van de voedselvoorziening.

Wegens de grote moeilijkheden van het treinverkeer, kan onmogelijk worden voorkomen, dat ook op Zon- en feestdagen treinen moeten worden gelost. Het spreekt vanzelf, dat deze arbeid in de gegeven omstandigheden op Zon- en feestdagen geoorloofd is. Wij moeten zelfs een beroep doen op allen, die voor deze arbeid gevraagd worden, omwille van de voedselvoorziening van ons volk, aan het lossen der treinen bereidwillig hun medewerking te verlenen.

En zal dit ons Herderlijk schrijven op Zondag 31 December in alle kerken onder alle vastgestelde H.H. Missen worden voorgelezen.

Gegeven te Breda, de 20 Dec. 1944

† P. HOPMANS,
Bisschop van Breda.

† W. MUTSAERTS,
Bisschop van 's Hertogenbosch.

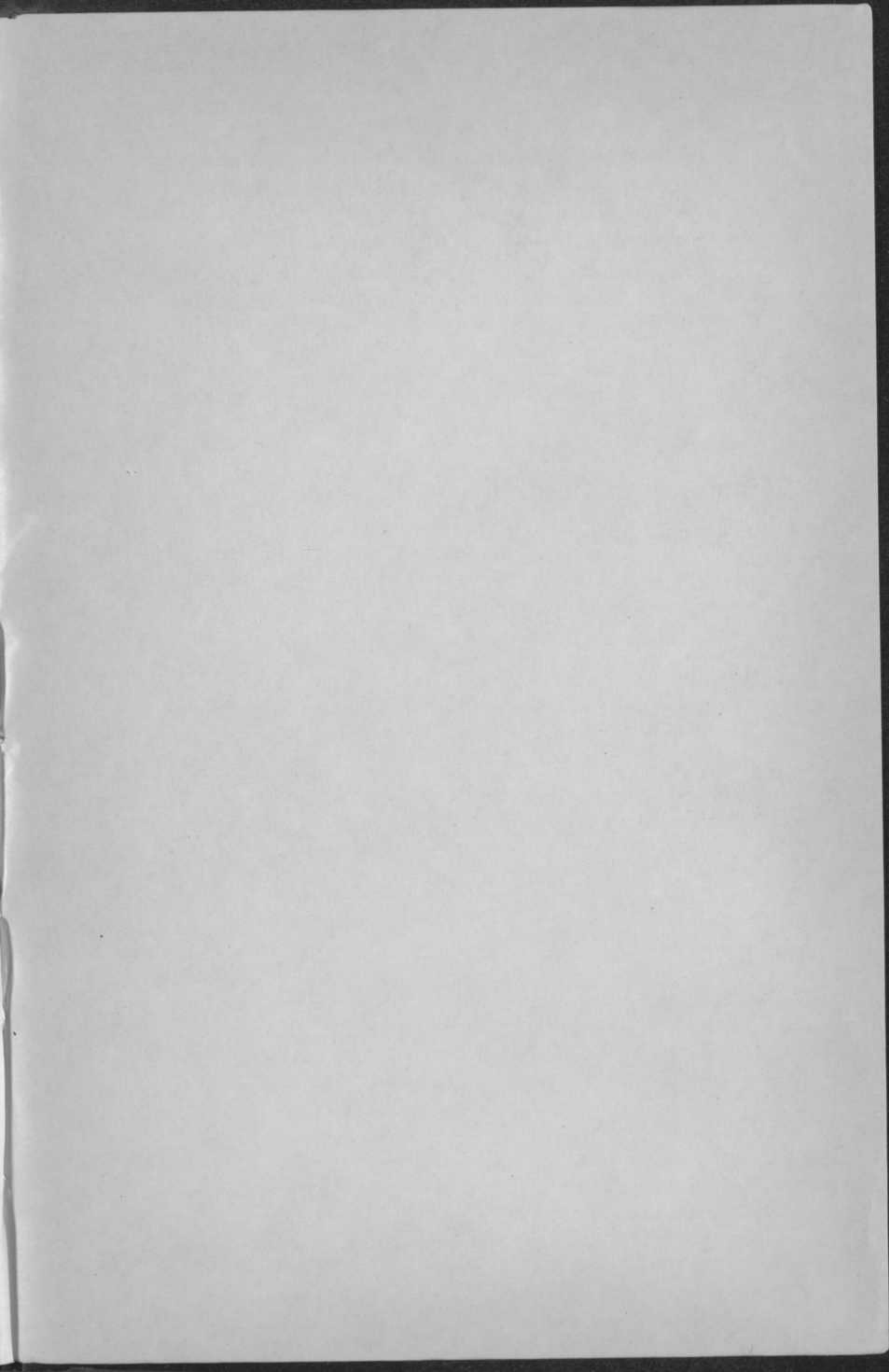
INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	Pagina 3
VAN 1940 TOT AAN DE LIQUIDATIE	" 4
Beeld van de beweging	" 4
a) Als organisatie	" 4
Het Bestuur - Geestelijk Adviseur - Ambtenaren - Admini- stratieve werk - Bondskantoor - Rayons en afdelingen - Be- stuursvergaderingen - Centrale Raadsvergadering - Kring- vergaderingen - Adviseursvergadering - De Jonge Werkman - K. A. J. V.	
b) Als instituut voor vorming en ontwikkeling	" 8
Credo Pugno - Retraitewerk - H. Communiën. Tridua en Bedevaarten - Ontwikkelingswerk - Feest van de Arbeid - Volkskrant - Herstel	
c) Als centrale van sociale diensten	" 11
Segobawerk - Jeugdwerklozenzorg - Secretariaat van de Arbeid - Stichting Vakopleiding - Kan. van Schaikfonds - Herwonnen Levenskracht - Fonds Volksgezondheid - Onder- linge Ziekteverzekering O.Z. - Ziekenhuisverpleging Z. H. V. - Lourdesziekenfonds - Centrale Volksbank - Concordia - Klein- vee Centrale - Bredase Diocesane Coöp. Bond - Steenkolen- verenigingen.	
d) Als vertegenwoordigend lichaam	" 23
Vertegenwoordiging in de diverse organisaties en instanties.	
Liquidatie van de beweging	" 24
Het voorspel	" 24
Oorlog en bezetting	" 24
De liquidatie	" 28
HET ILLEGALE WERK	" 31
Nationaal contact	" 31
Diocesaan en plaatselijk contact	" 31
Bijzondere noden	" 32
Internationaal contact	" 33
De bevrijding	" 34

DE HEROPRICHTING	Pagina 35
Het moeilijke begin	" 35
De ene ongedeelde beweging	" 36
R.K. Werkliedenverbond in bevrijd gebied	" 37
Onze diocesane bond in beeld	" 40
a) Als organisatie	" 40
Geestelijk Adviseur - Bondsbestuur in zijn oude samenstelling - Bondsambtenaren - Kantoorpersoneel - Bondskantoor - N.A.F.-liquidatie - De 1e Centrale Raadsvergadering na de bevrijding - Nieuw Bondsbestuur - Dagelijks Bestuur - Bondsbestuurders - Bestuursvergaderingen - Bonds- en bijkantoor - Kringvergaderingen - Vergaderingen met Adviseurs - Kringen en Afdelingen - Katholieke Arbeidersvrouwen (K. A. V.) - K. A. J. Katholieke Arbeidersjeugd - V. K. A. J. Vrouwelijke Katholieke Arbeidsjeugd.	
b) Als instituut voor vorming en ontwikkeling	" 49
Credo Pugno - Retraitewerk - H. Communiën, Tridua en Bedevaarten - Winterprogram - Feest van de Arbeid - St. Nicolaasfeest - De Volkskrant - Herstel.	
c) Als centrale van sociale diensten	" 51
Secretariaat van de Arbeid - Stichting Vakopleiding - Kan. van Schaikfonds - Herwonnen Levenskracht - Fonds Volksgezondheid - Het Ziekenfonds - Centrale Volksbank - Concordia - Ned. Kleinveecentrale - Coöperaties en Steenkolenverenigingen.	
d) Als vertegenwoordigend lichaam	" 57
Vertegenwoordiging in diverse organisaties en instanties.	
Nederlandse Katholieke Arbeidersbeweging	" 58
IN MEMORIAM	" 60
Onze overleden vrienden - Ko de Wilde - Toon van Loon.	
AFSCHEIDSWOORD	" 64
DE JONGE WERKMAN	" 69
Jaarverslag over 1940	" 69

Organisatorisch en vertegenwoordigend	Pagina 69
Diocesane Jaarvergadering - Diocesaan Bestuur - Districten en districtsleiders - Het afdelingskader en de afdelingen - Het diocesaan secretariaat - Het aantal leden - We kwamen bijeen - Onze ouderen en wij - Waarin we vertegenwoordigd waren.	
Vormend en ontwikkelend	" 75
Het programma van dit jaar - J. W. en Katholieke Actie - Onze godsdienstige vorming - Op retraite - De Omgang in stilte - Acties en feesten - Onze bladen en blaadjes - Ver- schillende cursussen - Culturele en lichamelijke vorming - Wandeltocht 1940 - Ons Zomersportfeest.	
Helpend en dienend	" 81
Vakbondslidmaatschap - Onze werkloze jongeren - De kwartjes- loterij - De zorg voor onze J. W.ers militairen - Burgerlijke diensten - Onze zieke vrienden - Diensten en clubs - Onze Verkoopcentrale.	
We moeten altijd vooruit!	" 83
VAN DE JONGE WERKMAN NAAR K. A. J.	" 85
Inleiding	" 85
De Jonge Werkman over 1941	" 85
Diocesane Jaarvergadering - Diocesaan Bestuur - Districten en districtleiders - Afdelingen en ledentallen - Vertegen- woordigingen - In Vogelvlucht.	
De opheffing	" 89
Van onderduiking tot bevrijding	" 91
Bovengronds werk - Ondergronds werk - Toen de bevrijding kwam.	
De heroprichting	" 99
De bevrijding - Het moeilijke begin - K. A. J. in bevrijd gebied - Internationaal contact - K. A. J. in Nederland - K. A. J. Congres den Bosch.	
Onze Diocesane K. A. J.	" 107
Ter afsluiting	

Organisatorisch en vertegenwoordigend	Pagina 107
Diocesane Jaarvergadering - Diocesaan Bestuur - Gewesten, Kringen en Leiders - Afdelingen en ledentallen - De bijeen- komsten - K. A. B. en K. A. J. - Vertegenwoordiging.	
Vormend en ontwikkelend	" 110
Jaarprogramma's - Godsdienstige Vorming - Retraite - Stille Omgang - Bladen en Blaadjes - Cursussen - Acties en feesten - Ontwikkelingsavonden - Sport en lichamelijke vorming.	
Helpend en dienend	" 113
Vakbondslidmaatschap - Diensten en clubs - Studiekringen - Verkoopcentrale.	
Tot slot	" 114
VROUWELIJKE KATHOLIEKE ARBEIDERSJEUGD	" 115
Voor de liquidatie	" 115
Inleiding - Bestuur - Afdelingen en leden - Acties en diensten.	
Na de liquidatie	" 116
Van K. A. J. V. naar Katholieke Actie.	
Heroprichting	" 117
Van Katholieke Actie naar V. K. A. J. - Bestuur - Afdelingen en leden - Acties en diensten - Slotwoord.	
SLOTWOORD	" 120
DE BIJLAGEN	" 121
1. Verklaring Verbondsvoorzitter ; 2. Verklaring Verbondssecretaris ; 3. Schrijven Rijkscommissaris ; 4. Schrijven Woudenberg ; 5. Herderlijk schrijven Episcopaat ; 6. Schrijvens Ouwering ; 7. Schrijven aalmoezeniers ; 8. Heroprichtingscommuniqué ; 9. Bisschoppelijk Woord ; 10. Herderlijk schrijven Bisschoppen.	
INHOUDSOPGAVE	" 131

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1000 S. MICHIGAN AVE.
CHICAGO, ILL. 60607
TEL. 773-936-5000
FAX 773-936-5000
WWW.CHICAGO.EDU
LIBRARY@CHICAGO.EDU

Ons Ideaal:

Het hele K.A.B.-gezin veilig onder
de hoede van

CONCORDIA

*Vraagt tarieven en nadere inlichtingen
aan één van de 800 Concordia-agenten
of rechtstreeks aan:*

CONCORDIA ^u_a

COOP. LEVENSVZERKERING MIJ.
HOOFDKANTOOR DRIFT 10-12
UTRECHT - TEL. 16591-14681

INSTELLING VAN DE K.A.B.

BRINKMAN PROD. NR. 8

60 21 857

DEPOT NED. PUBL.

4 127 768

ELKE MORGEN

in meer dan 170.000 gezinnen

